

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

GENÇ YETİŞKİNLERİN AŞK BİÇEMLERİ VE BENLİK TİPLERİ

DOKTORA TEZİ

Hülya Ercan

**ANKARA
Kasım, 2008**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

GENÇ YETİŞKİMLERİN AŞK BİÇEMLERİ VE BENLİK TİPLERİ

DOKTORA TEZİ

Hülya Ercan

Danışman: Prof. Dr. Bekir Onur

**ANKARA
Kasım, 2008**

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalında
DOKTORA TEZ ALIşMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan (İmza)
Prof. Dr. Bekir Onur (Danışman)

¼ye (İmza)
Prof. Dr. Figen çok

¼ye (İmza)
Prof. Dr. Veli Duyan

¼ye (İmza)
Prof. Dr. Ali D¼nmez

¼ye (İmza)
Prof. Dr. Mehmet Eskin

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼ğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

...../...../2008

Prof. Dr. Ayşe akır İlhan
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

ÖNSÖZ

*Aşk öyle bir alevdir ki, bir tutuştu mu
maşûktan başka herkesi yakar.*

Mevlana

Çevremde, doktora tez çalışmamı böyle bir konu üzerinde yapacağımı duyan hemen herkesin tepkisi: “Ne güzel bir konu! Sonuçlardan mutlaka haberdar olmak isterim. Bu erkekleri/bu kadınları anlamak olanaksız, belki sen bir şeyler söyleyebilirsin” şeklinde oldu. Bu tepkileri her zaman doktora tez çalışmamda yerinde bir konu seçimi yapmış olduğum şeklinde yorumladım. Ama özellikle araştırmamın veri toplama aşamasında karşılaştığım tepkiler, bireylerin yaşadıkları toplumsal çevrenin yaşantılarının farklı alanlarını nasıl etkileyebildiğine ilişkin gözlemlerim, aşk konusunu seçmemin ve konuyu benlik tipleri bağlamında çalışma kararımın ne kadar yerinde olduğunu gösterdi.

Bu çalışmamın tamamlanmasında pek çok kişinin emeği var. Emeği geçen herkese teşekkür etmek isterim.

Öncelikle, bu çalışmamın her aşamasında yol gösterici önerilerde ve yapıcı eleştirilerde bulunan değerli bilim insanı, danışmam Prof. Dr. Bekir Onur’a çok teşekkür ederim. Her zaman yanımda olduğunu hissettirdiği ve hiçbir yardımı benden esirgemediği için de teşekkürler. Sadece tez aşamasında değil bütün doktora sürecinde desteğini hissettiğim hocam Prof. Dr. Figen Çok’a teşekkürler. Hocam sizden çok şey öğrendim; hem bilim alanında hem de yaşamın geri kalan pek çok alanında. Ayrıca tez izleme komitesinde bulunan, değerli önerileriyle beni yönlendiren Prof. Dr. Veli Duyan’a teşekkür ederim. Jürimde yer alan Prof. Dr. Ali Dönmez ve Prof. Dr. Mehmet Eskin’e tezimi sabırla okuyup, eleştiri ve önerilerini benimle paylaştıkları için teşekkürler.

Tezimin şekillenmesinde değerli görüşlerini benimle paylaşan Doç. Dr. Müge Artar'a, Yrd. Doç. Dr. Tülin Şener'e ve Dr. Neslihan Güney'e teşekkürler.

Veri toplama aşamasında yardımlarını esirgemeyen Birkan Yücesoy'a, Safiye Algıncılıç'a, Ebru Öztürk'e, Deniz Gülleroğlu'na, Hanife Onaycı'ya ve Nejat Akfırat'a, teşekkürler. Deniz'e ayrıca değerli bilgileri ışığında tezimi farklı aşamalarda okuduğu, yöntem ve istatistik açısından değerlendirdiği ve beni yönlendirdiği için teşekkür ederim.

Son olarak tüm yaşamamım boyunca olduğu gibi, tez çalışması sürecinde de desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen sevgili annem ve babama, birlikte geçireceğimiz zaman dilimlerinden çaldığım eşim ve kızıma sonsuz teşekkürler.

Hülya Ercan

ÖZET

GENÇ YETİŞKİNLERİN AŞK BİÇEMLERİ VE BENLİK TİPLERİ

Ercan, Hülya

Doktora, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı/Eğitim Psikolojisi

Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bekir Onur

Kasım 2008, 140 Sayfa

Bu araştırmada genç yetişkinlerin aşk biçimleri ve benlik tipleri cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey, aşk biçimleri ek olarak ilişki sayısı, ilişki süresi, ilişki statüsü ve benlik tiplerine göre karşılaştırılarak incelenmiştir.

Araştırma, ilişkisel tarama modeline dayanan betimsel bir çalışmadır. Araştırma grubu 2007-2008 yılında Ankara il sınırları içinde farklı semtlerde ikamet eden ve karşı cinsle ilişki deneyimi bulunan 24–30 yaşlarındaki 590 bireyden oluşmaktadır. Araştırma grubuna “Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği”, “İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Araştırma sorularını yanıtlamak için SPSS paket programından yararlanılarak, t-testi, tek değişkenli varyans analizi ve kümeleme analizi teknikleri kullanılmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular, Türk kültüründe aşk biçimleri ve benlik tiplerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaştığına işaret etmektedir. Araştırma sonuçları içinde yaşanan toplumsal bağlamın, bireylerin hem aşk biçimlerinin hem de benlik tiplerinin şekillenmesinde önemli olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte aşk biçimleri ve benlik tipleri, bağlamsal etkiye açık, ilişkili iki olgu olarak değerlendirilebilir.

Anahtar kelimeler: Genç yetişkin, aşk biçimleri, benlik tipleri

ABSTRACT

LOVE STYLES AND SELF TYPES OF YOUNG ADULTS

Ercan, Hülya

Dissertation, Psychological Services in Educations/ Educational Psychology

Advisor: Prof. Dr. Bekir Onur

November, 2008, 140 Pages

In this study love styles and self types of young adults are investigated according to their sex, level of education, socio-economical status, love styles and in addition by comparing them according to the number of relationships, duration of relationships, status of relationship and self types.

The research is descriptive based on the model relationship survey. The research group consists of 590 individuals between ages 24 to 30, who reside within the Ankara province boundaries but in different regions and who have experience in their relationships with the opposite sex. "Love Attitudes Scale", "Relational, Individual, Collective Self- Aspects Scale" and "Personal Information Form" are applied to the research group. To answer the research questions t-test, One-Way ANOVA and Cluster Analysis techniques were used via SPSS.

The data obtained from this research point out in Turkish culture, a differentiation of love styles and self types according to various variables. Among the research results the fact becomes manifest that the social context is important in the formation of both the love styles and self types of individuals. Besides this, the love styles and self types can be evaluated as related two phenomena open to contextual influence.

KEY WORDS: Young adult, love styles, and self types

ŞEKİLLER VE ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa
I. ŞEKİLLER LİSTESİ	
Şekil 1.1 Aşkın üç bileşeni ve aşk çeşitleri	14
Şekil 1.2 Aşkın üç bileşeni ve dengesiz üçgenler	14
Şekil 1.3 Lee'nin Altı Aşk Biçemi	20
Şekil 1.4 Kültürün eylemleri, davranışları, düşünceleri ve duyguları benlik kavramı aracılığıyla nasıl etkilediğini gösteren bir model	29
Şekil 1.5 Bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik yapıları	36
Şekil 1.6 Bireyleşme, kişilerarası mesafe ve bağlamda benlik tipleri	39
Şekil 2.1. İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinden elde edilen verilerin histogramla gösterimi	56
Şekil 2.2 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi	63
II. ÇİZELGELER LİSTESİ	
Çizelge 2.1 Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler	51
Çizelge 2.2 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği Madde Analizi Sonuçları	57
Çizelge 2.3 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları	59
Çizelge 2.4 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği Birinci Düzey DFA'ya İlişkin Uyum İndeksi Değerleri	62
Çizelge 3.1 İlişki Sayısı ve İlişki Süresinin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları	66
Çizelge 3.2 Aşk Biçemlerine Ait Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları	67

Çizelge 3.3 İlişki Sayısı ve İlişki Süresi ile Aşk Biçemleri Arasındaki Korelasyon	68
Çizelge 3.4 Aşk Biçemlerinin İlişki Statüsüne Göre Karşılaştırılması	70
Çizelge 3.5 Aşk Biçemlerinin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları	73
Çizelge 3.6. Aşk Biçemlerinin Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Karşılaştırılması	75
Çizelge 3.7 Aşk Biçemlerinin Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması	78
Çizelge 3.8 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Ortalama ve Standart Sapmalar	81
Çizelge 3.9 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinden Alınan Puanların Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları	81
Çizelge 3.10 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinden Alınan Puanların Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Karşılaştırılması	82
Çizelge 3.11 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinden Alınan Puanların Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması	84
Çizelge 3.12 Katılımcıların Benlik Tiplerine Göre Dağılımları	86
Çizelge 3.14 Aşk Biçemlerinin Benlik Tiplerine Göre Karşılaştırılması	87

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ŞEKİLLER ve ÇİZELGELER LİSTESİ	viii
İÇİNDEKİLER	x
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
AŞK	5
Aşk Nedir?	5
Kültür ve Aşk	6
Tarihsel – Toplumsal Bağlamda Aşk Kavramı ve Aşk Deneyimleri	7
Türkiye’de Durum	9
Aşk Kuramları	9
Rubin’in kuramı	10
Hatfield’in kuramı	11
Sternberg’in kuramı	12
Lee’nin kuramı	15
Aşk Biçemleri Konusunda Yapılan Araştırmalara Genel Bir Bakış	22
Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	27
BENLİK	28
Benlik Nedir?	29
Kültür ve Benlik	29
Bireycilik Toplulukçuluk Ekseninde Türk Toplumunun Yeri	33

Bireyci/Bağımsız ve Toplulukçu/Karşılıklı Bağımlı Benlik Yapıları	34
Kağıtçıbaşı'nın Benlik Modeli	37
Benlik Konusunda Yapılan Araştırmalara Genel Bir Bakış	40
Türkiye'de Yapılan Araştırmalar	44
ARAŞTIRMANIN AMACI	47
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	48
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	49
BÖLÜM II	
YÖNTEM	50
ARAŞTIRMANIN MODELİ	50
ARAŞTIRMA GRUBU	50
VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	52
Kişisel Bilgi Formu	52
Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Form (Love Attitudes Scale: Short Form)	54
İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği (Relational, Individual, Collective Self- Aspects Scale)	55
İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği: Uyarlanması, Güvenirlilik ve Geçerliliği	55
İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği: Doğrulayıcı Faktör Analizi	60
VERİLERİN TOPLANMASI	64
VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	65
BÖLÜM III	
BULGULAR	66
Genç Yetişkinlerin İlişki Sayısı ve İlişki Süresine Ait Bulgular	66
Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemlerine Ait Bulgular	67

Genç Yetişkinlerin Benlik Tiplerine Ait Bulgular	80
Katılımcıların benlik tiplerine göre sınıflandırılması	85
Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemleri ve Benlik Tiplerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular	86

BÖLÜM IV

TARTIŞMA	90
Genç Yetişkinlerin İlişki Sayısı ve İlişki Süresine Ait Bulguların Tartışılması	90
Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemlerine Ait Bulguların Tartışılması	91
Aşk biçemlerine ait ortalama ve standart sapma sonuçları	91
İlişki sayısı, ilişki süresi ve aşk biçemleri	92
Aşk biçemleri ve ilişki statüsü	93
Aşk biçemleri ve cinsiyet	95
Aşk biçemleri ve sosyo-ekonomik düzey	97
Aşk biçemleri ve eğitim düzeyi	98
Genç Yetişkinlerin Benlik Tiplerine Ait Bulguların Tartışılması	100
Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanlarına ait ortalama ve standart sapma sonuçları	100
Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik ve cinsiyet	101
Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik ve sosyo-ekonomik düzey	102
Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik ve eğitim düzeyi	103
Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik ve aşk biçemleri	104
Benlik tipleri	105
Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemleri ve Benlik Tiplerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulguların Tartışılması	107

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER	109
-------------------	-----

KAYNAKÇA	111
EKLER	126
Ek.1 Ankara İli Yerleşim Bölgelerinin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Düzeyi Gruplama Listesi	127
Ek. 2 Kişisel Bilgi Formu	135
Ek. 3 Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği	136
Ek. 4 Bireyci-İlişkisel-Toplulukçu Benlik Ölçeği	138

BÖLÜM I

GİRİŞ

Günümüzde bütün dünyada yakın ilişkilerin insan yaşamının vazgeçilemeyen bir yönünü oluşturduğu söylenebilir. Birçok insan için karşı cinsle yaşanan yakın/duygusal ilişkiler (aşk, birliktelik ve evlilik) yaşamlarındaki en önemli şeydir. Bunun nedenlerinden biri, bu türden ilişkilerin insan gelişiminde oynadığı roldür. Bu ilişkiler özellikle genç yetişkinlik döneminde gelişimin en önemli yönünü oluşturur (Erikson, 1982). Öyle ki bu ilişkilerin zaman zaman onlar için yaşamın itici gücünü oluşturduğunu doğrulayan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Hendrick ve Hendrick (2002) yaptıkları bir araştırmada genç yetişkinlere, onları mutlu kılan duygusal ilişkileri dışında yaşamlarındaki en önemli şeyin ne olduğu sorusunu sormuşlar ve genel olarak bundan daha önemli başka bir şeyin olmadığı yanıtını almışlardır.

Yakın duygusal ilişkilerin insan yaşamında neden bu denli önemsendiğinin en iyi açıklaması Erikson'un kuramında görülebilir. Erikson (1959, 1963, 1968, 1982) psikososyal gelişim kuramında "yakınlığa karşı yalıtılmışlık" çatışmasını genç yetişkinlik döneminde çözülmesi gereken bir kriz olarak görmekte ve bu durumun evrensel olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre kimlik gelişimlerini tamamlayan bireyler genç yetişkinlik döneminde karşı cinsle yakın ilişkiler kurmaya yönelirler. Karşı cinsten bireylerle yakın ilişkiler kurmayı başarmak bu dönemin çatışmasını çözmek ve bir sonraki gelişim döneminin gerekliliklerini yerine getirmeye hazır hale gelmek anlamı taşır. Yakın ilişkiler söz konusu olduğunda da akla gelen ilk kavram "aşk"tır.

Aşk, Fromm'un da belirttiği gibi (1991) bir kişiyi farklı bir varoluş moduna dönüştürme yeteneğine sahip bir olgudur. Aşk, bir taraftan yaşamın

en önemli unsurlarından biri, diğer taraftan en ihmal edilen yönüdür (Wilson ve McLaughlin, 2002). Bütün dünyada aşk, tarih boyunca, farklı yazın alanlarında çok yoğun bir şekilde ele alınmasın karşın, bilimsel bir olgu olarak uzun zaman göz ardı edilmiştir. Bununla birlikte, geline nokta özellikle karşı cinsle duygusal ilişkilerde yaşanan sorunlar ve gündelik yaşamda göze çarpan değişimler bu alanda yapılacak bilimsel çalışmaları kaçınılmaz hale getirmektedir. Bu durum Türk toplumu için de geçerlidir.

Onur (2005), Türk toplumunda süregelen modernleşme hareketlerinin karşı cinsle ilişkilerde ciddi dönüşümlere yol açtığını ifade etmektedir. Bununla birlikte hiçbir zaman tam anlamıyla bir Batılılaşma sağlanamadığı için gündelik yaşamda bir yandan geleneksel değerlerin farklı yaşam alanlarındaki varlığı ve etkisi devam etmekte, diğer yandan özellikle medya aracılığıyla vurgulanan Batılı değerler kendini hissettirmektedir. Geleneksel ve modern değerlerin karşı cinsle ilişkilerdeki yansıması da son derece dikkat çekicidir. Bu bağlamda karşı cinsle duygusal ilişkilerin niteliğinin incelenmesi öncelikli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karşı cinsle duygusal ilişkileri konu alan çalışmalarda, göz önünde bulundurulması gereken en önemli nokta kültürün, toplumsal yapının ve tarihsel faktörlerinin etkisidir (Bercheid ve Reis, 1996; Felmler ve Sprecher, 2000). Hiçbir ilişki kültürel, toplumsal ve dönemsel etkilerden bağımsız olarak ele alınamaz (Hinde, 1995; Lehman, Chiu ve Schaller, 2004). Bireyler kültürel normların ve uygulamaların etkisi altında düşünür ve eylemde bulunurlar; bireylerin düşünceleri ve eylemleri bu norm ve uygulamaları değiştirir.

Bilindiği gibi çoğu zaman, Batı'da yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar dünyadaki diğer toplumlara da genellenmiştir, genellenmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD), İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Avrupa kökenli üniversite öğrencileriyle yapılmış araştırmaların bulguları kuramcılar tarafından Batı dışındaki toplumlara da genellenme eğilimindedir (Doherty, Hatfield, Thompson ve Choo, 1994). Bununla birlikte bir süredir bu yaklaşıma karşı giderek artan bir karşı çıkış kendini hissettirmektedir (Doherty ve diğerleri, 1994; Fiske, Kitayama, Markus ve Nisbett, 1998; Triandis, 1999). Ayrıca modernleşme kuramına dayalı olarak,

Batı örneğinden farklı olan her şeyin geçici olduğu ve sosyo-ekonomik gelişmeyle birlikte mutlaka değişeceği şeklindeki bakış (sıkça vurgulanan “geçiş toplumlari” terimi bu bakışa dayanmaktadır) giderek daha çok eleştirilmektedir. Bunun en önemli nedeni, sosyal bilimler alanında özellikle son dönemlerde yapılan araştırma sonuçlarının bu bakışı doğrulamaması ve insan davranış biçimlerinde Batı modeline yönelmesi beklenen tek yönlü değişikliğin gerçekleşmediğinin gözlenmesidir (Kağıtçıbaşı, 1980, 1987, 1990a, 1990b, 1996a, 1996b, 2000, 2001, 2002, 2005; Kağıtçıbaşı ve Berry, 1989). Araştırmalar, Batılı bireyci “insan modeli”nin diğerkültürlere, hatta Batılı toplumlarda baskın olan orta sınıf kültürünün dışında kalan etnik gruplara ve düşük sosyo-ekonomik düzeydeki insanlara uymadığını göstermektedir (Karadayı, 1998; Karakitapoğlu-Aygün, 2004; Kashima ve Hardie, 2000; Kashima ve Kashima, 2001; Kashima ve diğerkleri, 2004; Kitayama, Snibbe, Markus ve Suziki, 2004; Li, 2002, Lin ve Church, 2004; Matsumoto, 1994, 1999, 2000; Matsumoto ve Yoo, 2006; Sato ve Cameron, 1999).

Diğerk sosyal bilimler gibi psikoloji biliminde de çoğu zaman Batı kaynaklı kuram ve bulguların ağırlıklı olarak Batı kültürlerine özgü olduğunun göz ardı edildiği ve kültürler arası geçerlilik taşıdığı varsayıldığı gözlenmektedir. Kuşkusuz evrensel (etik) yapıların araştırılması gerekir. Ancak evrensel kuramlara ulaşabilmek için öncelikli olarak söz konusu yapıların kültüre özel (emik) yönlerinin anlaşılabilmesi gerekir; farklı yerel davranış kalıpları arasındaki benzerlikler ortaya çıkarıldıkça evrensel geçerliği olan olgulara yaklaşılabılır (Berry, Poortinga ve Pandey, 1997; Berry, Dasen ve Saraswati, 1997, Berry, Segall ve Kağıtçıbaşı, 1997, Kağıtçıbaşı, 1990a, 1990b; Triandis, 1999).

Gelinen noktada kültürün insan yaşamının farklı alanlarında karşı konulmaz etkilerinin olduğu ve insana ilişkin olguların, içinde yaşanan kültür bağlamında ele alınması gerektiği büyük ölçüde kabul edilmektedir (Triandis ve Suh, 2002). Bu bakış açısına dayalı olarak 1980’li yıllardan bu yana, kültürel psikoloji ve kültürler arası psikolojinin giderek daha çok önem kazanmaya başladığı söylenebilir.

Kültürel psikoloji ve kültürlerarası psikoloji alanlarında çalışan psikologlar özellikle kültürler arası benzerlikler ve farklılıklar üzerinde durmakta; uluslararası ve tek bir ulusta etnik gruplar arası karşılaştırmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmalarda daha çok “*bireycilik*” (individualism) ve “*toplulukçuluk*” (collectivism) eğilimlerinin ele alındığı dikkati çekmektedir. Özellikle ilişkilerdeki kültürel değişkenliğin araştırıldığı çalışmalarda, bireyci ve toplulukçu kültürler arasındaki ayrıma vurgu yapılmakta ve kültürün ilişkilerin sadece dışsal yönlerini değil (davranış) içsel yönlerini (tasarımlama) de etkilediği ifade edilmektedir (Gudykunst, Ting-Toomey ve Chua, 1988; Lalonde, Hynie, Pannu ve Tatla, 2004; Uleman, Rhee, Bardoliwalla, Semin ve Toyoma, 2000; Üskül, Hynie ve Lalonde, 2004). Bireyciliğin ve toplulukçuluğun yansımaları aile birliğinde, çeşitli bağlamlardaki davranışlarda, çalışma değerlerinde, yasal sistemlerde, çatışma çözme stratejilerinde, karar alma süreçlerinde, çocuk bakımı uygulamalarında ve daha pek çok pratikte kendini hissettirmektedir. Bireyci ya da toplulukçu özellikler sergileyen bireyler, aynı duyguları bile farklı deneyimleyebilmektedirler. Dolayısıyla bireycilik ve toplulukçuluk eğilimleri psikoloji biliminde, insanı anlama yönündeki çalışmalarda önemli bir hareket noktası olarak işlev görmektedir.

Bireycilik ve toplulukçuluk eğilimleri psikoloji alanında *benlik* (self) çalışmalarında ele alınmakta, içinde bulunan kültürdeki bireycilik-toplulukçuluk eğilimlerinin bireylerin benlik tiplerinin şekillenmesinde etkili olduğu, çok sayıda araştırma tarafından desteklenmektedir. Yapılan çalışmalarda bireycilik ya da toplulukçuluk eğilimlerinin kişiler arası ilişkileri etkilediği açıkça belirtilmekle birlikte, bu konunun yeterince aydınlatılmadığı ifade edilmekte ve benlik çalışmalarında özellikle yakın ilişkilere yer verilmesi gerektiğine işaret edilmektedir (Göregenli, 1995; Dion ve Dion, 1993, 1996; Le, 2005; Yum, 2004). Bu anlamda aşk ve benlik alanlarında yapılacak bir çalışmanın önemli kuramsal ve pratik sonuçlar ortaya koyacağı düşünülmektedir.

Alanyazına bakıldığında aşkın özellikle sosyal psikoloji alanındaki çalışmalarda ele alındığı, gelişim psikolojisi alanında ise aşk konusunda yapılmış görece az sayıda araştırma bulunduğu görülmektedir. Bununla

birlikte aşk biçemleri ile benlik tipleri arasında nasıl bir ilişki olduğu üzerinde çok az sayıda olduğu dikkati çekmektedir. Diğer taraftan Türkiye’de çok ciddi bir toplumsal değişimin yaşandığı, yaşanan bu toplumsal değişimin farklı yaşam alanlarında etkili olduğu ve karşı cinsten bireyler arası ilişkileri daha karmaşık hale getirdiği, bireylerin farklı alanlardaki duygu, düşünce ve davranışlarını etkilediği gözlenmekle birlikte, bireylerin karşı cinsle duygusal ilişkilerine ilişkin yeterli bilimsel bulgu bulunmamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel problemini *genç yetişkinlerin aşk biçemleri, benlik tipleri ve ikisi arasındaki ilişki* oluşturmaktadır. Çalışmada aşk biçemleri ve benlik tipleri cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, eğitim düzeyi, aşk biçemleri bu değişkenlere ek olarak ilişki sayısı, ilişki süresi, ilişki statüsü ve benlik tipleri açısından incelenmektedir.

1.1 AŞK

Aşk, filozoflar, edebiyatçılar ve sanatçılar tarafından yüzyıllardır ele alınan konulardan biridir. Ancak bilimsel bir konu olarak ele alınması görece daha yakın zamanlara, 1950-1960’lı yıllara, rastlamaktadır.

1.1.1 Aşk Nedir?

Yapılan çalışmalarda aşk genel olarak “bir gizem”, “psikolojik bir zihin meşguliyeti”, “duyguların en anlamlısı ve en derini” “insan varlığının temel bir yönü”, “herkesin bildiği, hiç kimsenin hakkında bir şey söyleyemediği şey, bir çeşit tutum” (Rubin, 1970; Shaver, Morgan ve Wu, 1996; Sprecher ve diğerleri, 1986) olarak değerlendirilmektedir. Ancak, 1950’li yıllardan bu yana devam eden çalışmalara karşın, kavramın hâlâ evrensel bir tanımının yapılamadığı ve ortak bir paydada buluşamadığı görülmektedir.

Aşk kavramına ilişkin yaşanan karmaşanın en önemli nedeni bireylerin aşk izlenimlerinin, deneyimlerinin ve bunları ifade ediş şekillerinin birbirlerinden farklı olmasıdır. Buna bir de yaşanan bağlamın, kavramın şekillenmesinde oynadığı rol eklenince sorun daha da karmaşıklaşmaktadır (Myers ve Shurts, 2002; Sternberg ve Barnes, 1988; Sternberg ve Grajek,

1984). Tarihsel-toplumsal koşullar doğrultusunda değerlendirildiğinde aşk tanımlarının ve deneyimlerinin kùltürden kùltüre ve belirli bir kùltürde zaman içinde değişebildiği açıkça görùlmektedir.

Bu durumda aşk karmaşık ve çok yönlü bir olgu (Berscheid ve Meyers, 1996, Waller ve Shaver, 1994), betimsel olmaktan çok teorik bir terim, hipotetik bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğrudan gözlenemez, fakat gözlenebilir davranışlardan yorumlanabilir. Bu çıkarsama süreci hem bilim insanları hem diğerleri için de tehlikelidir. Bütün bunlarla birlikte aşk bu araştırmada genel olarak *toplumsal olarak yapılandırılmış bir fikir, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bileşenleri olan bir olgu* olarak ele alınmıştır. Aşkın bütün çağlarda ve bütün kùltürlerde geçerli olan ortak bir tanımı yoktur. Aşk özellikle dış faktörlerden etkilenir. Kişinin içinde yaşadığı sosyal bağlam aşk deneyimini ve aşk tanımını etkilediği için kùltürler arası ve aynı kùltürde gruplar arası farklılıklar beklendiktir.

1.1.2 Kùltür ve Aşk

Aşk kavramı günümüzde insan ilişkilerinde istenen ve uygun olan bir durumu tanımladığından, kùltürler için son derece önemli görünmektedir. Aşka verilen değer her ne kadar kùltürden kùltüre değişse de, aşk bütün kùltürler için önemlidir.

Konuyla ilgili yapılan çok sayıda çalışmada aşk biçemlerinin öğrenme ve deneyimin doğal bir sonucu olduğu, dolayısıyla içinde bulunulan koşullardan kolaylıkla etkilenebileceği vurgulanmaktadır. Yapılan kùltürler arası çalışmalar açıkça farklı kùltürlerden bireylerin aşka ilişkin tutumlarının farklılaştığını göstermektedir (Beigel, 1951; Dion ve Dion, 1993; Goodwin, 1999; Hatfield ve Rapson, 1996; Kim ve Hatfield, 2004; Neto, 1993; Sprecher ve diğerleri, 1994).

Kùltürden etkilenmesinin yanı sıra, aşkın evrensel olduğuna ilişkin göstergeler de vardır. Örneğin Jankoviak ve Fisher (1992) yaptıkları kùltürlerarası karşılaştırma çalışmalarında 166 kùltürün 147'sinde (yaklaşık % 88.5) aşk deneyiminin var olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgu aşkın Batı toplumlarına özgü olduğu şeklindeki klasik bakış açısını

doğrulamamaktadır. Ancak aşkın görece evrensel bir olgu oluşu, başta da ifade edildiği gibi, onun bütün toplumlarda aynı şekilde yaşandığı ve/ya da değerlendirildiğini zorunlu kılmaz. Önemli olan aşkın çeşitli kültürlerdeki yerel göstergelerini açıklamaktır. Bu yapılmadığı takdirde aşk biçemlerinde kültürel çeşitliliği anlamak mümkün değildir. Kültürel olanın anlaşılabilmesi ise evrensel olana ulaşmayı engeller. Bugün yapılan kültürlerarası çalışmalar bu bakışı desteklemekte, yaşanan çevre ve kişisel deneyimlerin bireylerin aşk biçemleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Dermer ve Pyszczynski, 1978; Waller ve Shaver, 1994). Yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak bireyciliğin egemen olduğu Batı toplumlarında duygu deneyimlerinin önemsendiğini ortaya koymaktadır. Doğu kültürlerinde ise bireyci değerler egemen olmadığı gibi başkalarıyla olan toplumsal ilişkiler vurgulanmakta ve duygusal deneyimler çok fazla önemsenmemektedir. Bunun bir sonucu olarak Batılı modern romantik aşk kavramının Doğu kültüründe çok da etkili olmadığı, Doğuluların Batılılara göre aşkı daha olumsuz niteliklerle betimledikleri görülmektedir (Dion ve Dion, 1996b; Shaver ve diğerleri, 1996).

Sonuç olarak aşk bir toplumdan diğer topluma, aynı toplumda bir sınıftan diğer sınıfa ya da bir etnik gruptan diğer etnik gruba değişebilen evrensel bir psikolojik olgudur. Farklı toplumsal sistemler farklı aşk biçemleri yaratır. Aşkın cinsellikli, cinselliksiz, melankolik, tutkulu, hoppa çok çeşitli biçemleri vardır (Goode, 1959). Aşka verilen toplumsal değer olumludan olumsuzla farklılaşabilir; kültürel kabuller bireylerin aşka ilişkin beklentilerini, deneyimlerini, tutumlarını ve davranışlarını etkileyebilir (Beigel, 1951). Tarihsel dönemler ve bugünün toplumları temele alındığında bunu açıkça görebilmek mümkündür.

1.1.3 Tarihsel – Toplumsal Bağlamda Aşk Kavramı ve Aşk Deneyimleri

Aşk kavramının tarihi, çok kısa bir zaman diliminde bile bir kavramın içeriğinin ne kadar değişebildiğini gözler önüne sermektedir. Örneğin Antik Yunan'da aşkın genellikle yetişkin bir erkekle ergen bir erkek arasında meydana geldiğine inanılmıştır. Yunan erkekleri eşlerini büyük ölçüde hor

görmüşler, erkek ergenlere ise aşk söz konusu olduğunda çok daha fazla değer vermişlerdir.

Bundan sadece bir yüzyıl sonra ise erkeklerin kadınlara romantik açıdan ilgi göstermeye başladıkları görülür. Ama yetişkin erkeklerin ilgilendikleri yine eşleri değil, “hetera” olarak adlandırdıkları yüksek ücretli fahişelerdir. Söz konusu dönemde kadınların aşk yaşamları ile ilgili olarak bilinenlerse son derece sınırlıdır.

Ortaçağa bakıldığında dönem boyunca aşkın tek kelimeyle göz ardı edildiği görülür. Bu dönemde kabul edilen tek aşk nesnesi bulunmaktadır: Tanrı. Cinsellik ve Antik Yunan erotizmini içinde barındıran aşk anlayışı ise tamamen ahlaka aykırıdır. Egemen olan Hıristiyan ideolojisine göre aşk, cinsellsiz ve erotik olmayan bir ilişkidir ve ideal bir kişiden beklenen, bütün bedensel arzuların reddedilmesidir. Eğer insanlar bedensel arzularını kontrol altına alamıyorlarsa evlenebilirler; fakat evli çiftler arasında bile cinsel arzu ve çekim hoşgörülmez.

Daha sonraları aşkın kadın ve erkek arasında, fakat öncelikle cinsellik içermeyen bir şekilde ortaya çıktığına inanılmıştır. Bireyler evlilikte –üreme amaçlı- cinselliğin gerekliliğini kabul etmişler, bununla birlikte nadiren gerçekleşmesi gereken zararlı bir etkinlik olduğunu düşünmüşlerdir. Bu dönemde aşk ve cinsellik çözülmeye başlamıştır. İyi kadınların cinsellikle ilgili etkinliklerle çok az ilgili olduklarına inanılmıştır. Kuşkusuz insanların cinsel ilişkide bulunmadıkları söylenemez; ama toplum olarak cinsellik ve aşk ilişkisiz şeyler olarak değerlendirilmiş, aşk özellikle erkekler için yüceltici bir deneyim olarak görülmüştür. Bu dönemin aşk anlayışında iki temel görüş öne çıkar: Mert erkek ve idealleştirilmiş kadın (Beigel, 1951; Onur, 2005; Simonnet ve diğerleri, 2004; Sternberg ve Barnes, 1988).

Modern zamanlara gelindiğinde çeşitli kültürlerde farklı aşk kavramlarının ön plana çıktığı dikkati çekmektedir. Bazı kültürlerde aşk bir ilişkideki herhangi bir güçlüğün üstesinden gelebilecek bir çeşit duygu olarak kabul edilirken, diğerlerinde kontrol altında tutulması gereken bir deneyim olarak görülmektedir. Bu farklı aşk anlayışları *kültürün toplumsal ilişkilere yansımalarının bir sonucu* olarak değerlendirilebilir (Beal ve Sternberg, 1995;

Beigel, 1951; Kephart, 1972; Medora, Larson, Hortaçsu, ve Dave, 2002; Neto, 1993; Noller, 1996; Rubin, 1988; Sprecher ve diğeri, 1994).

1.1.4 Türkiye’de Durum

Türk toplumuna gelince aşk tutumları ve davranışları konusunda bilinenler çok azdır. Onur (2005)’un belirttiği gibi, tarihsel süreçte özellikle dinin etkisi ile kadınlar ve erkekler birbirlerinden ayrı toplumsallaşmak zorunda kalmışlar ve birbirleri hakkında gerçek dışı imgeler geliştirmişlerdir: Cinselliksiz, meleksi, dokunulmaz bir kadın, tehlikeli, incitebilir, yaralayabilir bir erkek. Bununla birlikte son iki yüzyıldır süregelen modernleşme hareketlerinin kadın-erkek ilişkilerinde birtakım değişimlere yol açtığı söylenebilir. Onur (2005), bu değişimdeki en önemli eksen olarak kadın imgesini görmektedir; “değişim, soyut ve cinselliksiz kadından somut kadına doğru olmuştur” (s. 200). Ancak Türk toplumunda cinsiyetler arası ilişkilerin düzenlenmesi bağlamında Batıda yaşanan gelişmeler hiçbir zaman yaşanmamıştır. Son zamanlara kadar –ve önemli ölçüde hâlâ - farklı cinsiyetten bireyler toplumsallaşma sürecinde daima birbirinden ayrı tutulmuşlar, belirli bir yaşa geldiklerinde ise karşı cinsten birileriyle yakın ilişkiler kurmaları beklenmiştir (Onur, 1985, 2005). Öyle ki toplumsal-ekonomik değişimlerle birlikte yaşanan siyasi-ideolojik gelgitler diğer yaşam alanlarında olduğu gibi karşı cinsle ilişkiler alanında da kendisini hissettirmektedir (Yılmaz, 2005). Peki, bu koşullar bireylerin karşı cinsle olan –duygusal- ilişkilerini nasıl etkilemektedir? Böyle bir sorunun yanıtlanabilmesi, Türkiye’de karşı cinsle ilişkiler konusunda daha çok araştırmanın yapılmasını gerektirmektedir.

1.1.5 Aşk Kuramları

Bilimsel bir inceleme alanı olarak aşkın, önceleri tek boyutlu bir yapı olarak ele alındığı görülmektedir. Daha yakın zamanlara gelindiğinde ise genellikle çok boyutlu aşk anlayışlarının alana egemen olduğu dikkati çekmektedir (Djikic ve Oatley, 2004; Hendrick, 1986; Myers ve Shurts, 2002).

Bunun yanında yaklaşık otuz yıldır Rubin'in "Aşk (love) ve Hoşlanma (liking)", Hatfield'in "Tutkulu Aşk (passionate love) ve Dostça Aşk (companionate love)", Sternberg'in "Üçgen Aşk Kuramı" (Triangular Love Theory) ve "Aşkın Sekiz Çeşidi" ile Lee'nin "Aşk Biçemleri (The Styles of Love)" ve "Altı Aşk Çeşidi"nin çeşitli araştırma ve klinik çalışmalarda temel alındığı görülmektedir. Aşağıda bu kuramlar sırasıyla ele alınmıştır.

Rubin'in kuramı:

Alanındaki öncülerden biri olarak kabul edilen Zick Rubin, psikologların aşka karşı ilgisiz kalışlarının şaşkıncılığına dikkat çeker. Rubin'e göre aşk, içerisinde bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bileşenleri barındıran bir çeşit tutum, kültürel bir olgudur; insanlar farklılaştıkça aşkın anlamı da farklılaşır (1970, 1974, 1978, 1988).

Rubin'in kuramı daha önce aşka ilişkin yapılan tek boyutlu açıklamalardan farklı olarak ikili bir sınıflama içerir: Aşk ve hoşlanma. Ona göre arkadaşta duyulan hoşlanma ile sevgiliye duyulan aşk ilişkili, fakat ayrı şeylerdir; çünkü farklı duygu, düşünce ve davranışlar içerirler.

Rubin'e göre aşkın üç temel faktörü vardır: Bağlanma (attachment), gözetme (caring) ve yakınlık (intimacy). Rubin bağlanmayı başka biriyle olabildiğince bir arada olma ve ondan duygusal destek görme anlamında kullanır. Gözetme, bireyin karşısındaki kişinin mutluluğuyla, kendi mutluluğundan daha fazla ilgilenmesidir. Yakınlık ise diğer kişiyle sıkı bir bağ kurma, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla olduğundan daha farklı biçimde paylaşmadır (Rubin, 1970).

Rubin (1970) kuram ile uygulama arasında köprü kurmak amacıyla, bir ölçek geliştirme çalışması yapmıştır. Çalışmasının sonunda üç faktörü olan "Hoşlanma ve Aşk Ölçeği"ni elde etmiştir. Ölçeğin faktörleri: Sevgi ve bağlılık ihtiyacı, yardım etmeye hazır bulunuşluk ve özel olma ile bütünleşmeye yönelmedir. Rubin ölçeğinin geçerliliğini, aşk puanları yüksek olan çiftlerin laboratuvar ortamında daha uzun süre göz göze bakışmaları ile desteklemeye çalışmıştır. Rubin'in bu çalışması, görgül (ampirik) ve aşk

konusunda ölçme yapmayı amaçlayan ilk bilimsel çaba olarak kabul edilir (Sternberg, Grajek, 1984).

Hatfield'in Kuramı:

Elaine Hatfield yine -cinsellikli aşktan cinselliksiz aşka- ikili bir sınıflamaya gitmiştir: Tutkulu aşk ve dostça aşk (Hatfield 1988; Hatfield ve Rapson, 1996; Hatfield ve Sprecher, 1986).

Hatfield (1988)'e göre tutkulu aşk diğeri ile bir bütün olmaya duyulan yoğun isteği ifade eder. Bireyin sevgilisine ulaşması mutluluk, heyecan, fiziksel uyarılma ve cinsel doyuma yol açar. Sevgilisinden ayrı kalması ise endişe, kıskançlık, kuşku, acı ve düş kırıklığıyla sonuçlanır. Böyle bir aşk, en azından bir süre, kişinin bütün varlığına etki edecektir. Arkadaşça aşk ise sevgilinin mutluluğu için çaba gösterme, onunla ilgilenme, karşılıklı olarak kendini açma, paylaşma, anlayış, gözetme, şefkat ve derin duygusal yakınlık içeren bir durumdur.

Hatfield kuramında tutkulu aşkın ortaya çıkmasında yoğun duyguların, uygun bir aşk nesnesinin, kültürel inançların ve öğrenmenin etkisini vurgular. Tutkulu aşk özellikle romantik ilişkilerin ilk zamanlarında yoğun olarak yaşanır, arkadaşça aşk ise paylaşılan duygu ve deneyimlerle zaman içinde gelişir (Hatfield 1988; Hatfield ve Rapson, 1996)

Hatfield ve Walster bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutları olan "Tutkulu Aşk Ölçeği"ni (Passionate Love Scale) geliştirmişlerdir. Bu ölçeğin bilişsel bileşenlerini sevgiliye ilişkin yoğun düşünceler, sevgiliyi ya da ilişkiyi idealleştirme ve sevgiliyi tanıma ve onun tarafından tanınma isteği oluşturmaktadır. Duygusal bileşenlerini sevgiliye yönelik cinsel çekim, ilişki iyi gittiğinde hissedilen olumlu, kötü gittiğinde hissedilen olumsuz duygular, sevilme, tam ve kalıcı bütünleşme isteği ile psikolojik uyarılma oluşturur. Ölçeğin davranışsal bileşenleri ise sevgilinin duygularını anlamak için eylemde bulunma, sevgili için çalışma, sevgiliye hizmet etme ve fiziksel yakınlık kurmayı içerir (Hatfield, 1988).

Sternberg'in Üçgen Aşk Kuramı:

Aşk konusunda yoğun araştırmalar yapan Robert J. Sternberg, "Üçgen Aşk Kuramı"nı önermiştir.

Sternberg'in kuramında aşkın üç bileşeni bulunmaktadır: Yakınlık (intimacy), tutku (passion) ve karar/bağlılık (decision, commitment). Yakınlık bileşeni kişinin aşk ilişkisinde yaşadığı bağlılık, paylaşım, kendini açma gibi olguları içerir. Tutku bileşeni ilişkinin romantizme, fiziksel çekiciliğe ve cinsel birlikteliğe yol açan güdüsel yönünü oluşturur. Karar/bağlılık bileşeni kısa bir zaman diliminde birinin diğerini sevmeye kararına, devam eden süreçte ise bu aşkı sürdürmek amacıyla ona olan bağlılığını sürdürmesine işaret eder.

Sternberg, aşk ilişkilerini bu üç bileşenden hangisini ne kadar içerdiklerine bağlı olarak sınıflamış ve sekiz farklı aşk biçeminden söz etmiştir. Bunlar aşağıdaki gibi özetlenebilir (Sternberg, 1986, 1988, 1998; Sternberg ve Grajek, 1984):

Hoşlanma (Liking): Karar/bağlılık ve tutku bileşenleri olmaksızın yakınlık bileşenin egemen olduğu ilişkilerdir. Kişi karşısındakine yakınlık hisseder ama belirli bir tutku ya da uzun süreli bir bağlılık buna eşlik etmez. Bu durum tam olarak arkadaşlık tanımlarında yer alan duygu ve deneyimleri ifade eder.

Romantik Aşk (Romantic Love): Karar/bağlılık bileşeni olmaksızın yakınlık ve tutku bileşenlerinin bulunduğu ilişkilerdir. Çiftler hem fiziksel hem de duygusal olarak birbirlerine karşı ilgi duyarlar. Bununla birlikte gelecekte birlikte olmayabilirler. Bu açıdan Romeo ve Juliet'in aşkı romantik bir aşktır. Her ikisi de birbirlerini tutkulu bir şekilde severler ancak aşklarının sonu belirsizdir. Delicesine aşktan farkı, romantik aşkta her iki tarafın da birbirine karşı tutku hislerinin yanı sıra yakınlık hislerinin de olmasıdır.

Delicesine Aşk (Infatuation): Karar/bağlılık ve yakınlık bileşenleri olmaksızın tutku bileşenin bulunduğu ilişkilerdir. Fizyolojik uyarım ön plandadır ve genellikle kısa süreli yaşanır. "İlk görüşte aşk" bu sınıfa girer. Kişi gerçekte karşısında olana değil, idealize ettiği kişiye âşıktır ve bu durum onda saplantı halindedir.

Dostça Aşk (Companionate): Tutku bileşeni olmaksızın karar/bağlılık ve yakınlık bileşenlerinin hüküm sürdüğü ilişkilere dir. Genellikle uzun süreli ilişkilerde ve evliliğin ilerleyen yıllarında görülür. Bu aşk türünde başlangıçta tutku var olsa bile zaman içinde kaybolur. Bu durumu kabullenmek bazıları için kolay, diğerleri içinse zordur. Kabullenilmediğinde yeni aşk arayışlarına girilir. Ancak ilişkilerin zaman içinde dönüp dolaşıp yine arkadaşça bir hal alacağı kaçınılmaz bir gerçektir.

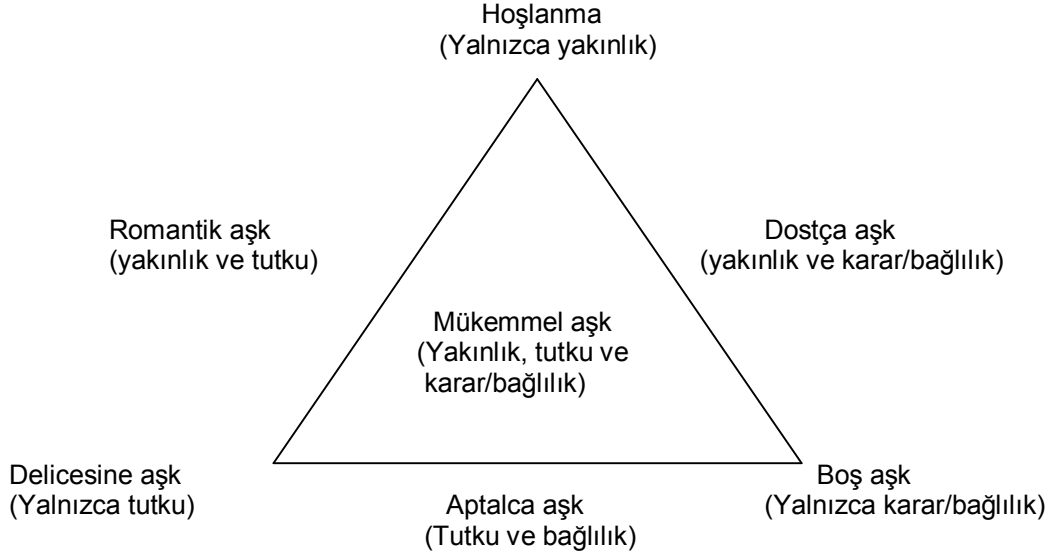
Aptalca Aşk (Fatuous Love): Yakınlık bileşeni olmaksızın karar/bağlılık ve tutku bileşenlerinin fazlasıyla bulunduğu ilişkilere dir. Hollywood tarzı bir aşktır. İnsanlar tanışıp kısa süre sonra evlenirler. Yakınlık göz ardı edilip tutkuya dayalı bir bağlılık yaratılır. Zaman içinde tutku ortadan kalkınca geriye yalnızca bağlılık kalır. Bu tür aşk, stresin oluşmasına uygun bir ortam yaratır.

Boş Aşk (Emty Love): Tutku ve yakınlık bileşenleri olmaksızın karar/bağlılık düzeyinin yüksek seyrettiği ilişkilere dir. Karşılıklı duygusal çekimin azaldığı yıllar süren durgun ilişki ve evlilikler örnek olarak verilebilir.

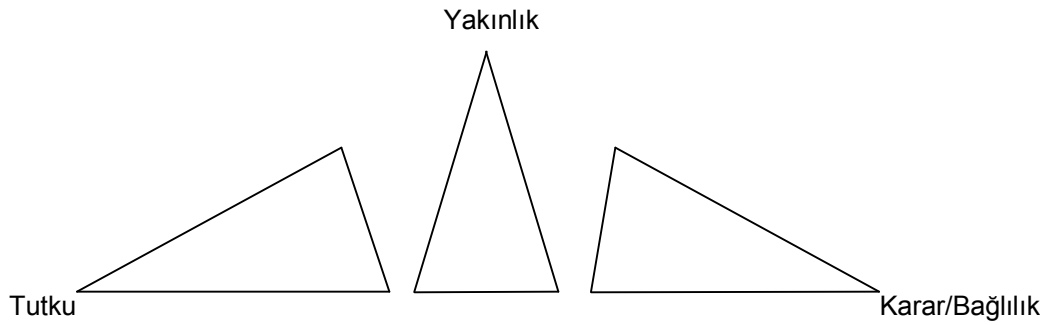
Mükemmel Aşk (Consummate Love): Her üç bileşenin yani karar/bağlılık, yakınlık ve tutkunun bir arada bulunduğu ve üçü arasında dengenin kurulduğu ilişkilere dir. Özellikle romantik ilişkilerde arzulanır. Ancak bu tür bir aşkı yaşamak kadar elde tutmak da zordur.

Aşksızlık (Nonlove): Yukarıdaki yedi çeşit aşk ilişkisi dışında Sternberg aşkın üç bileşeninin de bulunmadığı aşksızlık durumundan da söz eder. Kişiler arası ilişkilerin büyük çoğunluğunu bu tür ilişkiler oluşturur. Bu tür ilişkiler daha çok nedensel etkileşimimizi içeren, hatta çoğu zaman arkadaşlığın bile söz konusu olmadığı türden ilişkilere dir.

Sternberg aşkın bu üç bileşenini ve bu bileşenlerin birbiri karşısındaki konumlarını göz önünde bulundurarak aralarındaki ilişkiyi bir üçgen analojisi çerçevesinde açıklamaya çalışmıştır. Onun üçgen analojisi Şekil 1.1'de görülebilir.

Şekil 1.1 Aşkın üç bileşeni ve aşk çeşitleri. Kaynak: Sternberg, R.J. (1988). Triangulating Love. In R.J. Sternberg, M. L. Barnes (Eds.), *The Psychology of Love*. New Haven: Yale University Press, s.122.

Şekil 1.2 Aşkın üç bileşeni ve dengesiz üçgenler. Kaynak: Sternberg, R.J. (1998). *Cupid's Arrow*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 26.

Diessner, Frost ve Smith (2004) tarafından “neoklasik psişe” olarak adlandırılan üçgen aşk kuramı, iyi eklemlenmiş ve kavramsal olarak oldukça güçlü bir kuramdır. Bununla birlikte kuram, aşkın yapısında bulunan üç olgunun romantik bir ilişkide ayrı ayrı deneyimlenebilir olup olmadığı konusunda eleştirilmektedir (Acker ve Davis, 1992). Kaldı ki kuramda farklı aşk biçemlerinden söz edilmekle birlikte, standart bir aşk idealine (mükemmel aşk) işaret edilmesi de soru işaretlerine yol açmaktadır.

Bunun yanında Sternberg'in kuramına dayalı olarak geliştirdiği 45 maddeden ve üç alt ölçekten (tutku, yakınlık ve bağlılık) oluşan "Üçgen Aşk Ölçeği"nin de bazı açılardan eleştirildiği görülmektedir. Faktörlerinin birbirinden yeterince ayrılmaması ve kuramda açıklanan üç bileşenin ölçme aracında eşit olarak yer almaması bu eleştirilerden en dikkat çekenlerdir (Acker ve Davis, 1992; Bernard, 1993; Hendrick, 1988; Hendrick ve Hendrick, 1989). Öyle ki konuya ilişkin ölçme araçlarının detaylı bir karşılaştırmasını yapan Masuda (2003), ölçeğin alan araştırmalarından çok klinik çalışmalarda kullanılmasını tavsiye etmektedir.

Lee'nin Aşk Kuramı:

Kanadalı bir sosyolog olan John Alan Lee'nin kuramı yoğun bir alanyazın taramasına ve farklı yaş gruplarından ve cinsiyetten bireylerle yapılan görüşmelerin nitel analizine dayanır (Lee, 1974). Lee, farklı kişilerin "Seni seviyorum" (I love you) sözlerini farklı yorumladıklarına dikkat çekmiş ve zamanının popüler tek boyutlu aşk anlayışını reddetmiştir. Ona göre aşk doğal bir davranış değil, öğrenilmiş bir yaşantıdır. Anababalar, akranlar, kültürel etkiler ve tarihsel değerler bireylerin aşka ilişkin geliştirdikleri değerlerin şekillenmesinde önemli rol oynar. Aşk biçimleri yaşam biçimlerine benzer, değişebilir ve tercih edilebilirler (Lee, 1973).

Lee kuramını yapılandırmacı bir yaklaşım çerçevesinde inşa etmiş ve kuramını açıklarken renk analogjisinden yararlanmıştır. O, doğada üç temel renk olduğunu hatırlatır: Kırmızı, sarı ve mavi. Diğer bütün renkler, bu üç temel rengin farklı oranda karışımlarından meydana gelir. Benzer şekilde hiçbiri diğerine indirgemeyen üç temel/birincil aşk biçemi vardır: Tutkulu aşk (eros), oyun gibi aşk (ludus) ve arkadaşça aşk (storge). Bunların ikili bileşimleri, ikincil aşk biçimlerini ortaya çıkarır: Arkadaşça aşk ve oyun gibi aşk birleşerek mantıklı aşkı (pragma), tutkulu aşk ve oyun gibi aşk birleşerek sahiplenici aşkı (mania), tutkulu aşk ve arkadaşça aşk birleşerek özgeci aşkı (agape) oluşturur. Temel renkler diğer renklerden üstün değildir; kırmızı turuncudan daha az ya da daha çok renkli ve/ya da daha az ya da daha çok değerli değildir. Aynı şekilde birincil aşk biçimleri de diğer aşk biçimlerinden

daha iyi ya da kötü, daha az ya da çok değerli değildir (Lee, 1974, 1988) (Eleştiri için bkz. Noller,1996)

Kuşkusuz renklerde olduğu gibi, bu aşk biçemlerinden de farklı bileşimler oluşturmak mümkündür. Ancak aşağıda da ele aldığımız bu altı aşk biçemi en çok görülenlerdir (Şekil 1.2):

Tutkulu aşk (Eros): Fiziksel çekiciliğin ön planda tutulduğu aşk biçimidir. Genellikle çok güçlü bir fiziksel çekimle başlar ve cinsel yakınlık önemlidir. Kişiler tercih ettikleri fiziksel özellikleri tanımlayabilirler. Bu nedenle tutkulu bir aşığı kişisel ya da entelektüel niteliklerin daha önemli olduğuna ikna etmeye çalışmak anlamsızdır.

Modern kullanımında “erotik” kavramı cinsellik bağlamında tanımlanma eğilimindedir. Fakat eros buradaki kullanımında sadece cinsel çekimi değil ideal güzellik arayışını da dile getirir. Tutkulu âşık, sevgilisinin her şeyini bilmek ve onun parçası olmak ister. Böyle bir ilişkide başlangıçtaki beklentiler ve fiziksel ideallerin üstesinden gelinebilirse, yakınlık arzusu ilişkinin yıllarca devam etmesini sağlayabilir. Bunların yanında başarılı bir tutkulu aşkın temel bileşeni kendine güvendir. Kişinin ilişkide başarıyı yakalaması için kendini karşısındakine açma konusunda güven duygusuna sahip olması gerekir.

Tutkulu âşıklar, aşk için risk almaya hazırdırlar ancak duygusal aşırılıklardan kendilerini sakınırlar. Onlar için aşk önemlidir fakat bu konuda saplantılı olmak gerekmez. Sevgililerinden ayrıldıklarında dengelerini kaybetmezler. Benzersiz ilişkileri tercih ederler ancak bunu zorla talep etmezler. Nadiren sahiplenici ya da kıskançtırlar.

Tutkulu âşıklar ilişkilerinde uyum arar, ilişkilerinin gelişimi ve kontrolünü paylaşmak isterler. Sevecen ve iletişime açıktırlar. Bununla birlikte ideal bir güzellik kavramına bağlı oldukları için hayal kırıklığına uğramaları olasıdır.

Oyun gibi aşk (Ludus): Eğlencenin ön planda olduğu, görece kısa süreli aşk biçimidir. Aşkı oyun gibi görenler sevgilileri ile vakit geçirmekten hoşlanırlar fakat herhangi birine bağlanmayı, kendilerine bağlanılmasını ve çok fazla yakınlaşmayı istemezler.

Oyun gibi aşkta kişiler aynı anda birden fazla kişiyle birlikte olabilirler. Beraber olmaktan hoşlandıkları ideal bir fiziksel tip tanımlayamazlar; bedenler arası farklılıklara dikkat eder fakat bunu özelleştirmezler. Sevdiği kadın/erkek yanında olmadığı zaman yanındaki kadını/erkeği severler.

Birlikte oldukları kişilere yaşantılarında çok yer vermedikleri, geleceğe ilişkin beklenti oluşturmaksızın ilişkilerini devam ettirmeye çalıştıkları için, diğer tipler, oyun gibi aşkı bir aşk çeşidi olarak kabul etmeyebilirler. Örneğin tutkulu tipler oyun gibi aşkta bağlılığın olmayışını küçümserler, daha geleneksel tipler haz odaklı ve rasgele cinsel ilişkiyi içerdiğini düşünüp eleştirirler. Bununla birlikte oyun gibi aşk basit bir cinsel birliktelikten oluşmaz. Gerçekte cinsel haz, oyun gibi aşkta harcanan zaman ve çabanın çok küçük bir kısmını oluşturur. Doyum sadece ödülü almaktan değil, oyun oynamanın kendisinden gelir.

Aşkı oyun gibi gören biri çok fazla kural, strateji ve beceriye gereksinim duyar. Çünkü bu aşk biçemi, içerisinde bir dizi güçlüğü ve çözülmesi gereken bulmacayı barındıran bir oyun şeklindedir. Her oyunda kandırma olabileceği gibi aşkı oyun gibi görenler de aldatmayı oyunun bir parçası olarak kabul ederler ve bunu yaparken aslında dürüst olduklarını düşünürler.

Arkadaşça aşk (Storge): Zamanla gelişen, kişilerin ortak özelliklere sahip olmasının ve birbirlerini gözetmesinin önemli olduğu aşk biçimidir. Kişiler âşık olduklarına ilişkin özel bir nokta hatırlamazlar. Bu aşk biçiminde bireyler etkinliklerini ve ilgilerini paylaşmaktan hoşlanırlar. Fiziksel bir ideal tip tanımlayamazlar. Cinselliği kendini açmanın en yakın formlarından biri olarak gördükleri için ilişkinin bu yönü ön planda değildir ve görece geç ortaya çıkar.

Arkadaşça aşk yüzeysel olarak oyun gibi aşka benzer; büyük bir tutku yoktur. Fakat ikisinin kaynakları oldukça farklıdır. Aşkı oyun gibi gören biri yoğun hislerden bilerek sakınır, aşkı arkadaşçasına yaşayan biri ise hislerinin farkında değildir. Arkadaşça aşk biçimine sahip bir âşık için tutku, paylaşılan etkinlikler arttıkça, zaman içinde gelişir.

Arkadaşlık üzerine temellenen bir aşk biçemi oluşu arkadaşça aşkı diğer aşk biçimlerinden ayırır. Bu aşk biçemi tahmin edilebilir bir yaşama

işaret eder. Tutkulu aşkta görülen yanlış anlamalar, ayrılıklarda yazılan mektuplar ve şiirler ya da oyun gibi aşkta görülen çabuk sıkılma ve yeni heyecanlar arama arkadaşça aşkta görülmez. Coşku yoktur, fakat iniş çıkışlar, üzüntü de yoktur. Bu tip âşıkların aynı görüşte olmamaları ya da kavgaları nadirdir. Sevgilinin uzun süreli yokluğu aşığı daha az strese sokar, uzun ayrılıklara katlanabilirler. Ayrılışlar da iyi arkadaşlar olarak kalabilirler.

Tutkulu aşk, oyun gibi aşk ve arkadaşça aşk üç birincil aşk biçimidir. Çok az renk, çok az aşk ilişkisi bir tipin katıksız örneğidir. Pek çok kırmızı biraz sarı ya da mavi içerir, pek çok tutkulu aşk biraz oyun gibi aşk ya da arkadaşça aşkı içinde barındırır.

Renk analogisi karışımları ayırt etmeye yardımcı olur. Farklı renkleri karıştırabilir ve her ikisinin de farkında olabilirsiniz. Bununla birlikte iki birincil renk karıştığında yeni bir renk ortaya çıkar ve önceki iki renkten biri ile sınıflanamayan biricik özelliklere sahip olur. Aşkın dördüncü rengi sahiplenici aşktır.

Sahiplenici aşk (Mania): Kelime Grekçe “theia mania”dan gelir ve “tanrılardan gelen delilik” anlamındadır. Kıskançlığın ve güvensizliğin hüküm sürdüğü görel olarak patolojik bir aşk biçimidir.

Sahiplenici âşık partnerinin sevgi ve ilgisine doymaz. Sevgilinin varlığındaki coşku ile yokluğundaki umutsuzluk arasında gider gelir. Sürekli sevgilisini kaybetme korkusu yaşar, ilişkisi sorunlu bile olsa bitirmez. İlişkiyi bitiren genellikle karşı taraftır. Sahiplenici âşıklar ayrılığın olumsuz etkisini uzun süre üzerlerinden atamazlar.

Sahiplenici âşıklar hislerinin yoğun oluşu ve ideal bir sevgili bulma konusundaki ısrarları noktasında tutkulu âşıklara benzer. Ancak tutkulu âşıklar hayal kırıklığı yaşadıklarında kendilerine olan güvenlerini kaybetmedikleri halde sahiplenici âşıklar, ikilemler yaşarlar ve kendilerine olan güvenlerini kaybederler. Tutkulu âşıklardan farklı olarak istediklerini tam olarak ifade edemez, kendilerini çaresiz ve duygularını kontrol edemeyen kişiler olarak görürler. “Hem seviyorum hem nefret ediyorum”, “Ondan uzak durmam gerektiğini biliyorum ama bunu yapamıyorum”, sahiplenici âşıkların tipik söylemleri arasında yer alır.

Sahiplenici âşıklar bazı açılardan da aşkı oyun gibi görenlere benzer. Sevgililerini ellerinde tutmaya ve soğukkanlı olmaya çalışırlar, fakat başaramazlar.

Bu noktada sahiplenici âşıkların oyun gibi aşkın kuralları ile tutkulu aşkın duygularını sürdürmeye çalıştıkları söylenebilir. Fakat ikisinde de başarısız olurlar. Aşka o kadar gereksinim duyarlar ki ilişkiyi kendi seyrine bırakamaz ve çoğunlukla mutlu sona ulaşamazlar.

Bütün bunların yanında sahiplenici âşıkların kuramsal olarak sürekli bir aşk ilişkisi geliştirmeleri de mümkündür. Aşkı oyun gibi gören bir sevgili duygusal aşırılıklarının üstesinden gelemeyeceği, aşkı arkadaşça gören bir sevgili hislerine karşılık veremeyeceği için bunu ancak güçlü bir tutkulu âşık başarabilir.

Mantıklı aşk (Pragma): Kişiler için olumlu gelecek sağlayabileceğine ve devam edebileceğine inanılan ilişkilerde egemen olan aşk türüdür. Bu tip âşıklar birlikte oldukları kişi ile uyum içinde olmak isterler ve beraber oldukları kişinin özgeçmişini son derece önemlidir.

İlişkide belirli ölçütlere uygunluk aranır. Geleneksel toplumlarda bu ölçütler arasında ırk, sosyal sınıf, etnik köken, gelir düzeyi vb., modern toplumlarda ise eğitim düzeyi, ortak ilgiler, dini inanış sayılabilir.

Mantıklı aşk birincil bir aşk biçemi değildir; arkadaş gibi aşk ve oyun gibi aşkın karışımından oluşur. Mantıklı âşıklar sosyal etkinlikleri ve programları birileriyle tanışmak için araç olarak kullanırlar. Aşkı arkadaş gibi görenler ise hoşlandıkları için etkinliklere katılırlar ve orada ilgilerini paylaştıkları kişilerle tanışırlar. Mantıklı âşıkların partner seçimi bilinçli olduğu halde, aşkı arkadaşça yaşayanların seçimi bilinçsizdir.

Mantıklı âşık pek çok şeyi paylaşabileceği (arkadaşça aşk özelliği) ve bilinçli bir şekilde manipüle edebileceği (oyun gibi aşk özelliği) bir partner seçer. Yani mantıklı aşk daha çok üretilmiş bir arkadaşça aşktır. Eğer ilişki yürümezse mantıklı âşık akılcı davranacak ve aşkı oyun gibi gören bir tarz takınarak ölçütlerine uygun bir başkasını arayacaktır.

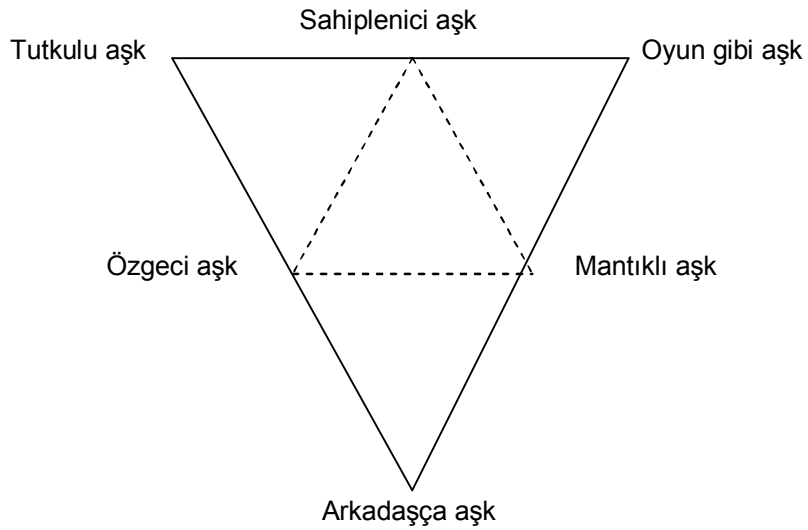
Bununla birlikte mantıklı aşk görüldüğü kadar soğuk olmayabilir. Uygun eşle birlikte olduğunda yoğun hisler gelişebilir. Ancak bu durum

ilişkinin katı bir karşılaşma koşuluyla temellendiği gerçeğini ortadan kaldırmaz.

Özgeci aşk (Agape): Klasik dini bakış bağlamında cömert, özverili ve kendini adanmış âşık söz konusudur. Beraber olunan kişinin olduğu gibi kabul edildiği, kusurlarına rağmen sevildiği ve iyiliğinin ön planda tutulduğu aşk biçimidir.

Özgeci aşk ikincil aşk biçimlerindedir ve tutkulu aşk ile arkadaşça aşkın bileşiminden oluşur. Tutkulu âşıklar gibi yoğun duygular hissederler, arkadaşça âşıklar gibi sabırlı ve kararlıdır. Özgeci âşıklar başlangıçta partnerlerine çekim hissederler, fakat bu çekim hissi tutkulu aşktan farklı olarak fiziksel heyecan belirtilerini içermez. Tutkulu âşıkların tersine özgeci âşıklar çok az kıskanç ya da hiç kıskanç değildirler. Âşık oldukları kişinin diğer eylemlerinden yeterince doyum bulabildiklerinden aşklarının karşılık bulup bulmaması onlar için önem taşımaz (Lee, 1974).

Bu kuramsal yaklaşım her bireyin aşk anlayışında altı boyutlu bir matrisi yansıtır. Bireyler belirli bir zamanda bu boyutların her biri üzerinde belirli bir bölgededir. Yapısal farklılıklar bir ya da daha fazla boyutu destekleme eğiliminde olabilir (Hendrick ve Hendrick,1989). Bununla birlikte özellikle çocukluk deneyimleri, toplumsallaşma süreçleri, yaşam stilleri ve kişilik özellikleri bu aşk matrisinin gelişimini etkiler (Lee, 1974).

Şekil 1.3 Lee'nin Altı Aşk Biçemi. Kaynak: Lee, J.A. (1988). Love Styles. In R.J. Sternberg, M. L. Barnes (Yay.), *The Psychology of Love*. New Hawen: Yale University Press, s.54.

Bu model aşkı çok boyutlu inceleyerek ilişkilerde hissedilebilecek duyguları sınıfladığı için ilişkilerdeki olumlu ve olumsuz yaşantıların açıklanabilmesine olanak sağlamaktadır. Lee'ye göre aynı aşk biçeminden âşıklar başlangıçta iyi geçinseler bile zaman içinde bu durumdan sıkılabirler. Bu nedenle aşk biçemi benzer ama tam olarak aynı olmayan partnerlerle kurulan ilişkiler daha başarılı olabilir. Diğer taraftan gereksinim ve beklentiler doğrultusunda ciddi çatışmaların yaşandığı ilişkilerin, zorlu ve travmatik deneyimler barındırma olasılığı da oldukça yüksek görünmektedir.

Lee kuramında aşk biçemlerinin dinamik olduğunu ve zaman içinde değişebileceğini vurgular. Ona göre kişilerin içselleştirdikleri belirli kültürel değerler ve idealler değiştikçe aşk ilişkileri de değişebilir (Lee, 1974). Bu bağlamda Lee'nin aşk kavramının kültürel bir taksonomi içerdiği söylenebilir (Watts ve Sterner (2005)).

Yukarıda da söz edildiği gibi çok boyutlu aşk tanımları ve kuramlar zaman içinde çok boyutlu aşk değerlendirme araçlarının geliştirilmesine yol açmıştır. Bu araçlar genel olarak değerlendirildiğinde alan araştırmalarında özellikle Lee'nin sınıflamasına dayalı olarak Hendrick ve Hendrick (1986) tarafından geliştirilen "Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği"nin (Love Attitudes Scale) tercih edildiği görülmektedir (Myers ve Shurts, 2002). Bununla birlikte, araştırmada kullanılması tercih edilen ve ileride detaylı olarak ele alınan ölçekle ilgili bir sorun dikkati çekmektedir. Bu sorun, aşkın "bir kişilik özelliği mi?" yoksa "tutum mu?" olduğu konusunda var olan sorunla ilişkilidir.

Genel varsayım insanların aşka ilişkin davranışlarında kişilik benzeri özellikler sergiledikleri şeklindedir. Ancak Watts ve Sterner (2005)'in de belirttikleri gibi Lee, bu aşk biçemlerinin bireyin kişilik özelliği ya da eğiliminin bir işlevi olmadığına işaret eder. Tersine bu biçemler belirli toplumsal düzenlemeler doğrultusunda bir araya gelmiş bireylerin paylaştıkları inançları, varsayımları ve beklentileri içerir. Bir birey belirli bir bağlamda ve belirli bir zaman diliminde bu ideolojilerin bir ya da daha çoğunu benimseyebilir. Bu bağlamda "Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği"nin sürekliliği olan kişilik eğilimlerini mi yoksa görece daha geçici olan tutumları mı ölçtüğü tartışmalı bir konudur. Ancak Hendrick ve Hendrick (1986) aşk biçemlerinin hem kişilik eğilimleri hem de esnek tutumlar olarak ele alınabileceğini ifade ederek tartışmaya son

noktayı koyarlar. Onlara göre kendi geliştirdikleri ölçek (Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği), esnek tutumları ya da kişilik eğilimlerini değerlendiriyor olabilir, ama sonuç olarak bireylerin aşk biçemlerine işaret etmektedir. Yapılan çeşitli çalışmalarda bu bakış açısının temele alındığı görülmektedir (Collins, 2005; Kanemasa, Taniguchi, Daibo ve Ishimori, 2004; Neto, 1994; Neto, 2007; Sprecher ve diğerleri, 1994). Bunlara dayalı olarak bu araştırmada da bir kategorileştirme yapılmamakla birlikte, "aşk biçemleri" bakışı benimsenmiştir.

1.1.6 Aşk Biçemleri Konusunda Yapılan Araştırmalara Genel Bir Bakış

Aşk biçemleri konusunda alanyazında çok sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmalarda aşk biçemlerinin cinsiyet (Dion ve Dion, 1993; Neto, 1994), ilişki doyumu (Neto, 2005), cinsel tutumlar (Hendrick ve Hendrick, 1995), öznel iyilik hali (Kim ve Hatfield, 2004) ve benlik saygısı (Dion ve Dion, 1975) gibi pek çok konuyla ilişkisinin araştırıldığı görülmektedir. Çok sayıda araştırmada kültürler arası karşılaştırmalar yapılmış (Cimbalo, Faling, ve Mousaw, 1976; Dion ve Dion, 1993; Philbrick ve Opolot, 1980; Jankowiak ve Fischer, 1992; Sprecher ve diğerleri, 1994) ve genellikle aşk biçemlerinin kültürden kültüre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan az sayıda çalışmada ise (Le, 2005) aşk biçemleri ile bireysellik ve toplulukçuluk eğilimleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Aşağıda bu araştırmalardan bazıları özetlenmektedir.

Aşk konusunda yapılan ilk bilimsel çalışmalardan birinde Kephart (1967), üniversite öğrencisi kadın ve erkeklerin romantik deneyimlerini incelemiştir. Araştırmacı, çalışmasının sonunda kadınların erkeklerden daha çok romantik deneyimlerinin olduğunu, bununla birlikte, evliliğe yaklaştıkça söz konusu farkın azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Kephart bu bulguyu kadınların daha erken olgunlaşmasıyla ilişkilendirmiştir. Aynı çalışmada araştırmacının "diğer özellikleri istediğiniz yönde olsa bile âşık olmadığınız bir kişiyle evlenir miydiniz?" sorusuna erkeklerin %64.6 sı, kadınların ise %24'ü kesinlikle hayır yanıtını vermişlerdir. Araştırmacı bu durumu da kadınların daha evlilik yönelimli ve daha gerçekçi oluşuyla açıklamaya çalışmıştır.

Knox ve Sporkowski (1968), Rosenman (1978), Rubin, Peplau ve Hill (1981), Philbrick ve Stones (1988) aşk tutumlarını ele aldıkları çalışmalarında, genel olarak hem erkek hem de kadınların –akılcılık ve yararın ön planda tutulduğu- realistik aşk puanlarının, -duygular ve tutkunun ön planda tutulduğu- romantik aşk puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Cinsiyetleri karşılaştırdıklarında kadınların aşk tutumlarının erkeklerin aşk tutumlarından daha realistik, erkeklerin aşk tutumlarının kadınların aşk tutumlarından daha romantik olduğunu bulmuşlardır. Bunun yanında Knox ve Sporkowski (1968), bireylerin yaşlarının ilerledikçe realist aşk puanlarının yükseldiği, Rubin ve diğerleri (1981), erkeklerin kadınlarla karşılaştırdıklarında daha kısa sürede aşka kapıldığı, kadınların ise ilişkilerini erkeklerden daha kolay sonlandırdığı bulgularına ulaşmışlardır.

Hendric ve Hendrick 1986 yılında yaptıkları araştırmalarının sonunda, erkeklerin oyun gibi aşk puanlarının kadınların puanlarından, kadınların arkadaşça aşk, mantıklı aşk ve sahiplenici aşk puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aynı araştırmacılar (Hendrick ve Hendrick ,1995), cinsellik ve aşka ilişkin cinsiyet farklılıklarını ele aldıkları çalışmalarında, erkeklerin oyun gibi aşk puanlarının kadınların puanlarından, kadınların sahiplenici, mantıklı ve arkadaşça aşk puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Hendrick ve Hendrick ve Dicke (1998), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinin 24 ve 18 maddeden oluşan kısaltılmış sürümleri üzerinde yaptıkları çalışmalarında kadınların tutkulu, mantıklı ve arkadaşça aşk puanlarının erkeklerden, erkeklerin oyun gibi, sahiplenici ve özgeci aşk puanlarının kadınların puanlarından daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir.

Neto (1994) üniversite öğrencilerinin aşk tutumlarını incelediği araştırmasında, erkeklerin oyun gibi aşk ve özgeci aşk puanlarının kadınların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğuna işaret eden bulgular elde etmiştir.

Kanemasa ve diğerleri (2004), aşk biçimleri üzerine yaptıkları araştırmada, Japonya’da kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında daha mantıklı ve daha özgeci oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Dion ve Dion (1973) içsel-dışsal kontrol ve romantik aşk konulu araştırmalarında kadınların erkeklerden daha mantıklı, erkeklerin kadınlardan daha romantik ve daha saplantılı olduğunu belirlemişlerdir. İçsel kontrol yönelimli olanlar dışsal kontrol yönelimli olanlardan daha az romantik bulunmuştur.

Driscoll, Davis ve Lipetz (1972) anababaların çocuklarının romantik aşk yaşantılarına olan etkisini inceledikleri çalışmalarının sonucunda anababa müdahalesi ile romantik aşk puanları arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki bulmuşlardır. Yine onlar bu çalışmalarında evli olmayan çiftlerin romantik aşk puanlarının evli olanların puanlarından daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

Montgomery ve Sorell (1997) yetişkinlerin yaş gruplarına göre aşk tutumlarını karşılaştırdıkları araştırmalarında evlenmemiş gençlerin sahiplenici aşk ve oyun gibi aşk puanlarının ileri yaşlardakilerden daha yüksek, özgeci aşk puanlarının ise daha düşük olduğunu saptamışlardır.

Hendrick (1988) ilişki doyumu ve aşk biçimleri arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmasında, evlilik doyumu ile oyun gibi aşk arasında negatif, evlilik doyumu ile mantıklı aşk ve tutkulu aşk arasında pozitif ilişki bulmuştur. Yine Neto (2005) aşk yaşantısı doyumu ve aşk biçimleri arasındaki ilişkiyi ele aldığı araştırmasında aşk yaşantısı doyumu ile tutkulu aşk ve özgeci aşk biçimleri arasında pozitif ilişki olduğunu saptamıştır.

Hendrick ve Hendrick (2002), cinsel tutumlar ve aşk biçimleri arasındaki ilişkiyi ele aldıkları çalışmalarında aşk tutumları alanında erkeklerin daha özgeci, kadınların daha mantıklı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Cinsellik söz konusu olduğunda erkekler daha izin verici, kadınlar ise daha kendini açıcı (self disclosure) bulunmuştur.

Hendrick ve Hendrick (2006) partnerlerin sorumlulukları ile aşk biçimleri arasındaki ilişkiyi ele aldıkları araştırmalarında tutkulu aşk, arkadaşça aşk ve mantıklı aşk ile sorumluluk alma arasında pozitif, oyun gibi aşk ile sorumluluk alma arasında negatif ilişki bulmuşlardır.

Waller ve Shaver (1994) 980 yetişkin ikizle genetik olmayan etkenlerin romantik aşk biçimleri üzerindeki etkisini ele aldıkları araştırmada diğer

kişilik eğilimlerinin tersine romantik aşk biçemlerinin doğuştan faktörler tarafından belirlenmediği sonucuna ulaşmışlardır. Sonuçlar, paylaşılan genlerin değil, paylaşılan değerlerin romantik aşk tutumlarındaki benzerliğin kaynağı olduğunu göstermektedir.

Davies (2001), sosyal arzu edilirlilik ve aşk biçemleri arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmanın sonunda saplantılı aşkın hem erkek hem de kadınlarda sosyal arzu edilirlikle negatif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Aynı araştırmada tutkulu aşk ve oyun gibi aşkın erkeklerde, özgeci aşkın ise kadınlarda sosyal arzu edilirlikle pozitif ilişkili gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Cimbalo ve diğerleri (1976), çiftlerle yaptıkları araştırmalarında, evlilik süreleri arttıkça aşk puanlarının düştüğü, oysa hoşlanma puanlarının değişmediği bulgusuna ulaşmışlardır. Philbrick ve Opolot (1980), Uganda'da yaptıkları araştırmalarının sonuçlarını ABD'de Cimbalo ve diğerleri (1976) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile karşılaştırmışlardır. Çalışma sonunda Uganda'da evlilik aşkı ortalama puanlarının görece olarak ABD'de elde edilen ortalama puanlardan daha düşük olduğu, oysa romantik idealizm ve romantik güç puanları arasında dikkate değer bir fark olmadığı bulunmuştur. Vandewiele ve Philbrick (1983), araştırmalarında Senegal'de lise öğrencilerinin aşk tutumlarını incelemişler ve araştırma bulgularını daha önce yapılan ABD ve Uganda sonuçları ile karşılaştırmışlardır. Sonuç olarak ABD'de evlilik aşkı puanlarının romantik aşk puanlarından, Uganda'da ise romantik aşk puanlarının evlilik aşkı puanlarından görece daha yüksek olduğu, oysa Senegal'de her iki puan türünün paralellik gösterdiği ifade edilmiştir. Stones (1986) Güney Afrika'da üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçlarını yine ABD ve Uganda'dan daha önce elde edilen sonuçlarla karşılaştırmıştır. Çalışmada Güney Afrika'dan elde edilen romantik idealizm puanlarının hem ABD hem de Uganda'dan elde edilen romantik idealizm puanlarından çok düşük olduğu, ayrıca beyaz ve siyah nüfus arasında puan farkı olmadığı vurgulanmıştır. Bu durum Güney Afrika'da var olan olumsuz toplumsal ve siyasal koşullarla ilişkilendirilmiştir.

Dion ve Dion (1993), aşk biçemleri ile cinsiyet ve etnik köken karşılaştırması yaptıkları çalışmalarında etnik kökeni dikkate almadıklarında erkeklerin oyun gibi aşk puanlarının kadınlardan, kadınların ise arkadaşça

aşk ve mantıklı aşk puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Etnik kökene dayalı yaptıkları karşılaştırmada Asya kökenlilerin arkadaşça aşk puanları, Avrupa kökenlilerden daha yüksek çıkmıştır. Etnik köken-cinsiyet ortak etkisine baktıklarında ise Asyalı kadınların oyun gibi aşk puanlarının hem Asyalı erkeklerden hem de Avrupalı erkek ve kadınlardan düşük, özgeci aşk puanlarının ise daha yüksek olduğunu görmüşlerdir.

Hendric ve Hendrick (1986) üniversite öğrencilerinin aşk tutumlarını inceledikleri çalışmada, Asya Kökenli Amerikalı öğrencilerin tutkulu aşk puanlarının Avrupa kökenli Amerikalı öğrencilere göre daha düşük, arkadaşça aşk ve mantıklı aşk puanlarının ise daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aynı çalışmada erkeklerin oyun gibi aşk puanları kadınların puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

Sprecher ve diğerleri (1994) Amerika, Rus ve Japon örneklemelerinin aşk biçemlerini ele aldıkları araştırmalarının sonunda, tutkulu aşk biçeminde en yüksek puanları ABD, oyun gibi aşk ve sahiplenici aşk biçemlerinde ise Rusya örneğinin aldığını görmüşlerdir. Erkeklerin özgeci aşk puanları kadınlardan daha yüksek bulunmuştur. ABD'li erkeklerin oyun gibi aşk puanları ABD'li kadınların puanlarından, ABD'li kadınların mantıklı aşk puanları ABD'li erkeklerin puanlarından daha yüksek çıkmıştır. Yine ABD ve Rusya'da kadınların, Japonya'da erkeklerin sahiplenici aşk puanları daha yüksek bulunmuştur.

Doherty, Hatfield, Thompson ve Choo (1994) aşk ve bağlanmada etnik ve kültürel farklılıkları konu aldıkları araştırmalarında, etnik köken ile tutkulu aşk ve arkadaşça aşk puanları arasında fark saptamamışlardır.

Neto ve diğerleri (2000), kültürlerarası karşılaştırma yaptıkları çalışmalarında Angola, Brezilya, Verde, Macao, Fransa, Mozambik, Portekiz ve İsveçli katılımcılarla çalışmışlardır. Araştırmalarının sonunda erkeklerin kadınlara göre aşkı daha çok oyun gibi gördükleri ve daha özgeci olduklarını bulmuşlardır. Tutkulu aşk puanlarında tek önemli fark Portekiz ve Macao arasında çıkmış; Storge puanlarında 11/28 oranında, pragma puanlarında 18/28 oranında, ludus puanlarında 7/28 oranında fark bulunmuş. Eros, mania ve agape aşk biçemlerinin kültürden daha bağımsız, pragma storge ve

ludus aşk biçemlerinin kültüre daha bağımlı olduğu şeklindeki hipotezleri desteklenmiştir.

Medora ve diğerleri (2002), ABD, Türkiye ve Hindistan'da romantik aşkı ele aldıkları çalışmada, Türk katılımcıların sıralamada ABD'nin arkasında, Hindistan'ın önünde olduğunu saptamışlardır. Üç toplumda da kadınların daha romantik olduğu bulunmuştur.

Kim ve Hatfield (2004), Koreli ve ABD'li öğrencilerin aşk biçemleri, yaşam doyumu ve pozitif-negatif duygular arasındaki ilişkileri ele aldıkları çalışmalarının sonunda iki kültürde önemli ölçüde benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Bu durumu, Kore'de yaşanan Batılılaşma yönündeki değişikliklerle açıklamaya çalışmışlardır.

Le (2005) oyun gibi aşk ile dikey bireycilik arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmasında, değişkenler arasında pozitif ilişki bulmuştur. Aynı çalışmada erkeklerin oyun gibi aşk ve dikey bireycilik puanlarının kadınların puanlarından daha yüksek olduğuna dikkat çekilmiştir.

1.1.7 Türkiye'de Yapılan Araştırmalar

Türkiye'de karşı cinsle ilişkilere yönelik çeşitli araştırmalar bulunmakla birlikte konusu doğrudan "aşk" olan az sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Büyükhahin ve Hovardaoğlu (2004) tarafından yapılan ilk çalışmada çiftlerin aşk tutumları incelenmiştir. Araştırmacılar çalışmalarının sonucunda erkeklerin kadınlardan daha özgeci oldukları fakat diğer aşk biçemleri yönünden kadınlarla erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgusuna ulaşmışlardır. Çiftlerin mutlu olmaları ile özgeci ve tutkulu aşk biçemleri arasında olumlu, oyun gibi aşk arasında olumsuz yönde ilişki bulmuşlardır. İlişkide sorun yaşama ile özgeci ve tutkulu aşk biçemleri arasında olumsuz, oyun gibi ve sahiplenici aşk biçemleri arasında ise olumlu ilişki bulunduğunu saptamışlardır.

Büyükhahin (2006) tarafından gerçekleştirilen ikinci çalışmada kadınların tutkulu aşk puanlarının erkeklerin puanlarından, erkeklerin özgeci aşk puanlarının kadınların puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı çalışmada özgeci aşk boyutunda, flört ilişkisi olanlar

sözlü, nişanlı ya da evli olanlardan daha düşük puan almışlardır. Tutkulu aşk boyutunda sözlü ve nişanlı olanlar, flört ilişkisi olanlardan daha yüksek puan almışlardır.

Aşk konusunda yapılan bütün bu çalışmalara bakıldığında yoğun olarak kültürlerarası karşılaştırmalara gidildiği ve cinsiyet farklılıklarının temele alındığı görülmektedir. Çalışmaların tamamına yakını üniversite öğrencileri üzerinde yapılan uygulamalara dayanmaktadır. Pek çok araştırmanın sonunda, farklı yaştaki bireylerle, öğrenci olmayan kesimle ve farklı sosyo-ekonomik düzeyden seçilen örneklerle çalışılması önerilmektedir.

Araştırma sonuçları önemli ölçüde kültürel farklılıklara işaret etmekte, kültürün bireylerin aşk anlayışlarını ve aşk yaşantılarını biçimlendirmede etkili olduğu şeklindeki bakışı desteklemektedir. Bu sonuçlar, aşk biçemlerine ilişkin kültürel farklılıkların anlaşılmasında, kültürel çeşitliliğin boyutları olan bireycilik ve toplulukçuluk eğilimlerine bakılmasının yararlı olabileceğine işaret etmektedir. Özellikle Dion ve Dion (1988, 1996b)'un vurguladığı gibi aşk konusunda aynı toplum içerisindeki bireysel farklılıkları ortaya koymada, bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarının benlikteki yansımaları önemli olabilir. Aşk gibi psikolojik bir olgu, özellikle kişilerarası ilişkileri tanımlayan toplumsal yapılar bağlamında ele alındığında daha iyi anlaşılacaktır. Buradan hareketle aşkı, kültürün bireysel düzeydeki göstergeleri olarak kabul edilen benlik tipleri bağlamında incelenmesi önemli görünmektedir.

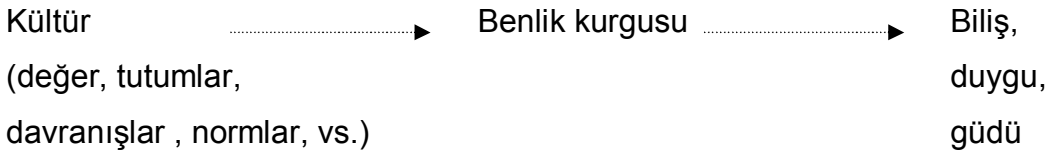
1.2 BENLİK

Benlik, antik Yunan'dan günümüze kadar üzerinde yoğun tartışmaların yaşandığı alanlardan biridir. Modern psikolojiye bakıldığında benlik konusuna olan ilginin, artarak devam ettiği görülmektedir. Banaji ve Prentice (1994) 1987-1994 yılları arasında benlik konusunda beş binden fazla makalenin yayınlandığını bildirmektedirler. Benlik, bireylerin dünyayı algılayış biçimlerini, değerlerini, tutumlarını, rollerini etkilediği ve davranışlarına yön verdiği için bu ilgi anlaşılabilir (Markus ve Kitayama, 2003; Triandis, 1989).

1.2.1 Benlik Nedir?

Sosyal bilimler alanındaki en güçlü kavramlardan biri olan benlik, genel olarak bilişsel ve duyuşsal süreçlerinin örgütlenmesi ve davranışların düzenlenmesinde işlevde bulunan bir “yapı” (Singelis, 1994), bireyin yakın çevresiyle ve sosyal dünyayla etkileşimi sonucunda şekillenen dinamik bir “süreç” (Banaji ve Prentice, 1994) olarak tanımlanabilir.

Araştırmacılar bu güne kadar benlik konusunda çok şey söylemişler ve yazmışlardır. Bununla birlikte benliğin anlamı ve önemi konusundaki varsayımların genellikle bireyci bir bakış açısında temellenen Amerikan psikoloji çevresinden kaynaklandığı söylenebilir. Batılı bireyci kültürlerde benlik, ihtiyaçları, yetenekleri, güdeleri ve hakları içine alan bir grup içsel nitelik çerçevesinde ele alınmaktadır. Kuşkusuz insanlar belirli bir kültürel çevrede yetişirler ve kültürel çevre, benliğin şekillenmesinde, dolayısıyla biliş, duygu ve güdüler üzerinde etkilidir (Şekil 1.4).

Şekil 1.4 Kültürün eylemleri, davranışları, düşünceleri ve hisleri benlik kavramı aracılığıyla nasıl etkilediğini gösteren bir model. Kaynak: Matsumoto D. (2000). *Culture and Psychology People Around the World*. Belmont: Wadsworth / Thomson Learning, s.57.

1.2.2. Kültür ve Benlik

Kültür genellikle makro düzeyde bir yapı olarak ele alınmakla birlikte, hem toplumsal hem de bireysel düzeyde işlevde bulunur. Bütün bireyler belirli kültürel koşullar altında yaşadıklarından, aynı zamanda kültürün taşıyıcıları konumundadırlar ve buldukları çeşitli ortamlarda bu kültürün çeşitli özelliklerini ortaya çıkarırlar. Bu yönüyle kültür, benliğimizin temel bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Kültürler farklıdır; farklı kültürler farklı benlik yapılarının ortaya çıkmasına yol açabilir. Bu farklı benlik yapıları bireylerin davranışlarının diğer

bütün yönlerini etkiler. Amerikan kültüründe bireyci benlik tanımı egemendir; aynı bakış açısını diğer kültürlerde bulunan bireylerden, özellikle toplulukçu kültürlerde yer alanlardan beklemek doğru değildir. Kültürel alandaki farklılıklar, yaşam alanlarını düzenleyen kurallar sistemi ve sosyo-ekonomik çevre farklılıklarıyla ilişkilidir. Kültürler üyelerinden farklı şeyler bekledikleri için üyeler yaşantılarını bu beklentiler doğrultusunda bütünleştirir ve düzenlerler. Kısaca, farklı kültürden bireyler, farklı benlik kavramlarına sahiptirler.

Bizim benlik kavramımız, başka kültürlerde yer alan bireylerin benlik kavramlarından tamamen farklı olabilir. Çoğu zaman bu farklılıklar üzerinde düşünmeyiz, çünkü kendi benlik yapımızın ve bu yapının davranışlarımızı nasıl etkilediğinin ayırında değilizdir. “Benlik”, psikolojik örüntümüzü anlamamızda bize yardımcı olacak soyut, önemli bir kavramdır ve çoğu zaman sadece farklı benliklerle etkileşimde olduğumuz zaman aradaki farklılıkları görebiliriz.

Daha önce de ifade edildiği gibi, benlik konusunda yapılan çalışmalarda özellikle kültürel ve kültürler arası bakış egemendir. Araştırmalarda genellikle bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri doğrultusunda farklı kültürel değerleri içeren benlik tiplerinin ve bu benlik tipleri doğrultusunda biçimlenen davranış örüntülerinin incelendiği görülmektedir. Toplumlardaki egemen bireyci (individualistic) ve toplulukçu (collectivistic) değerler, benlik tiplerindeki farklılıkların en önemli nedeni olarak değerlendirilmektedir (İmamoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 1980, 1990b, 1996a, 1996b, 2000, 2001, 2002; Kitayama ve Cohen, 2007; Triandis, 1999, 2000, 2001).

Bireycilik ve toplulukçuluk yapıları, bize bulanık bir kavram olan “kültür”ün nesnel bir değerlendirmesini yapma olanağı sunmaktadır. Dahası bu yapılar toplumların sistematik olarak karşılaştırılması ve belirli bir kültürel yönelimin davranışsal göstergelerinin ortaya konmasında önemli görünmektedir (Triandis, 1999; Kağıtçıbaşı, 1996a).

Bireycilik ve toplulukçuluk yapıları özellikle 1980’li yıllardan bu yana kültürler arası psikoloji alanında üzerinde çok sayıda araştırmanın yapıldığı

alanlardan biri olarak karşımıza çıkmakta ve bu yapılar kültürler arasındaki en önemli farklılık alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu yoğun ilginin en önemli nedenlerinden biri kuşkusuz Batı toplumlarının dışında kalan toplumları anlama çabasıdır (Hui ve Triandis, 1986; Kağıtçıbaşı, 1990b; Kağıtçıbaşı ve Berry, 1989; Triandis, 2001). Kağıtçıbaşı'nın (2000) da ifade ettiği gibi, bireycilik ve toplulukçuluk temelde ideolojik kavramlardır ve bağımsızlık-bağımlılık boyutlarına ek olarak sosyal norm olma özelliklerini de edinmişlerdir.

Bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri konusunda ilk önemli açıklamaların Hofstede'den geldiği görülmektedir. Ona göre *bireycilik*, içinde bulunulan grup, örgüt ve diğer topluluklardan duygusal olarak bağımsız olmayı ifade ederken; *toplulukçuluk* aile, akrabalar, üyesi bulunulan grup ve giderek sosyal sisteme bağımlılığı ifade etmektedir (Hofstede, 2001). Genel olarak bireyci kültürlerde yer alan özneler, bireyci değerlere ve davranışlara sahipken, toplulukçu kültürlerde yer alan özneler için tersi geçerlidir. Bireyci topluluklardaki bireyler, içinde yer aldıkları gruptan bağımsız ve özerktirler, grup amaçları karşısında bireysel amaçlara öncelik verirler ve adaleti sağlamakla ilgilidirler. Toplulukçu kültürlerde yer alan özneler ise içinde yer aldıkları gruba (aile, kabile, ulus gibi) bağımlıdırlar, bireysel amaçlar karşısında grup amaçlarına öncelik verirler ve özellikle ilişkilerle ilgilidirler (Triandis, 1995, 1999, 2000, 2001). Örneğin bireyci kültürlerde çocuk yetiştirmede bağımsızlık, yaratıcılık, keşfetme ve kendine güvene önem verilirken, toplulukçu kültürlerde uyum, itaat, koruma ve güvenilirlik değerli görülmektedir.

Bireycilik ve toplulukçuluk yapılarının evrensel boyutları dört farklı düzlemde ele alınabilir (Triandis, 1995):

1. Benlik tanımları: Toplulukçu toplumlar benliği başka insanlarla karşılıklı bağımlılık içerisinde görürler. Bu karşılıklı bağımlılığa aile içerisinde kaynakların paylaşılması eşlik eder. Bireyci toplumlar ise özerk ve gruptan bağımsız bir benlik anlayışına sahiptirler. Kaynakların paylaşılması ya da paylaşılmaması kararı bireysel olarak alınabilecek bir karardır (Markus ve Kitayama, 1991). Toplulukçu toplumlarda toplumsal davranışı analiz etme birimi olarak gruplar temele koyulur, bireyci toplumlarda ise bireyler.

Toplulukçu toplumlarda grup içerisinde genelde üç kuşak bir arada bulunduğu için, uzun vadeli düşünceler egemendir. Bireyci toplumlarda ise kısa erimli düşünceler kendini gösterir. Toplulukçuluk eğilimleri baskın olan bireyler çoğunlukla gruplarının başarıları, bireycilik eğilimleri baskın olan bireyler ise kendi başarıları ile ilgilidirler.

2. Amaç yapıları: Toplulukçu toplumlar için bireysel amaçlar genellikle grup içi amaçlarla bağdaşır, oysa bireyci toplumlarda bireysel amaçlar, grup içi amaçlardan bağımsızdır (Schwartz, 1990; Triandis, 1999). Bireysel ve grup amaçları birbiri ile bağdaşmadığı zaman toplulukçular grup amaçlarına, bireyciler kişisel amaçlara öncelik verirler.

3. Normlara ya da tutumlara vurgu: Toplulukçular arasında toplumsal davranış belirleyicileri (a) normlar, görevler ve yükümlülükler (b) tutumlar ve kişisel gereksinimler, aynı derecede önemlidir. Oysa bireyciler arasında tutumlar, kişisel gereksinimler, algılanan haklar ve sözleşmeler önceliklidir (Miller, 1994).

4. İlişkiselik ya da akılcılığa vurgu: Toplulukçular mutlak ilişkiselliği, bireyciler ise akılcılığı vurgular. İlişkiselikte, bireylerin kendisi için yarar sağlamasa bile ilişkilere öncelik vermesi, diğerlerinin gereksinimlerini göz önünde bulundurması, buna karşılık akılcılıkta maliyet hesapları ve ilişkilerin yararlarının dikkate alınması önceliklidir (Kim, Triandis, Kağıtçıbaşı, Choi ve Yoon, 1994).

Bugün genel olarak Kuzey – Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’da bireyci değerlerin egemen olduğu ve buralarda yaşayan bireylerin büyük ölçüde **bireyci benlik** özellikleri taşıdığı (örneğin, “Ben hoş biriyim”) kabul edilmektedir. Asya, Güney Amerika, Afrika ve Güneydoğu Avrupa’da ise toplulukçu değerlerin egemen olduğu ve buralarda yaşayan bireylerin büyük ölçüde **toplulukçu benlik** özellikleri taşıdığı (örneğin, “Ailem benim hoş biri olduğumu düşünür”) düşünülmektedir (Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 1989, 1995).

Bireycilik-toplulukçuluk ekseninde Türk toplumu tahmin edileceği gibi, genellikle toplulukçu toplumlar içerisinde değerlendirilmektedir (Hofstede,

2001). Oysa son zamanlarda yapılan çalışma bulguları bu değerlendirmeyi her zaman haklı çıkarmamaktadır.

1.2.3 Bireycilik Toplulukçuluk Ekseninde Türk Toplumunun Yeri

Bugün, modernleşme kuramında, bireyciliğe doğru bir ilerleme olduğu varsayımı kabul edilmekte ve bu varsayım sanayileşme ve ekonomik gelişme ile gerekçelendirilmektedir. Oysa tarihsel-demografik araştırmalar, çekirdek aile ve bireyci değerlerin, sanayi öncesi dönemde de Batı Avrupa'da var olduğunu göstermektedir. Yine Japonya gibi son derece gelişmiş ülkelerde, toplulukçu değerlerin farklı yaşam alanlarında etkisini sürdürüyor olması, bu bakış için ciddi bir güçlük oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000).

Kuşkusuz bireyci kültürlerde yer alan herkesin bireyci kültürün bütün özelliklerini sergilemesi söz konusu olamayacağı gibi, toplulukçu kültürlerde yer alan herkesin de toplulukçu kültürün bütün özelliklerini göstermesi beklenemez. Bununla birlikte bireylerin ağırlıklı olarak içinde yaşadıkları kültürün özelliklerini taşıyacakları düşünülebilir. Peki bireycilik-toplulukçuluk tartışmalarında Türk toplumunun yeri neresidir?

Türk toplumu pek çok çalışmada bir "geçiş toplumu" olarak değerlendirilmektedir. Türkiye, hedefi Batılılaşma olan bir ülkedir. Ancak Batılılaşma hareketi sürekli merkezden gelmiştir. Çağdaş değerler toplum tarafından elde edilmemiş, daima topluma verilmiştir. Bununla birlikte hiçbir zaman tam bir sanayileşme sağlanamamıştır (Heper, 1985; Mardin, 1997; Liljeström ve Özdalga, 2002). Bireycilik-toplulukçuluk bağlamında ele alındığında, bir geçiş toplumu olduğu ifade edilmekle birlikte, toplulukçu toplumlar içinde değerlendirilen ülkede, günlük yaşamda toplulukçu kültürün, geleneklerin ve dinin baskısı hissedilmektedir. Ancak son dönemde yapılan çalışmalar, Türkiye'de bireylerin hem bireyci hem de toplulukçu eğilimler sergilediklerini, dolayısıyla Türk toplumunun bireyci ya da toplulukçu olarak kabaca sınıflanamayacağını göstermektedir. Araştırma sonuçları aynı zamanda insanlar arası ilişki biçimlerinin ve aile kültüründeki farklılaşmanın geçici değil, kalıcı olduğuna işaret etmektedir (Göregenli, 1995; İmamoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 1990a; 1996a; 2000; 2001; Karadayı, 1998).

Türk kültüründe genel olarak yakın kişilerarası ilişkilerin egemen olduğu söylenebilir. Bireyler aileleri, akrabaları ve yakın komşularına sıkı bağlarla bağlıdırlar. Geleneksel toplumsallaşma süreçleri bağımsızlık ve kendine güvenden çok aileye bağlılığı, yakın ilişkileri ve itaati vurgular. Bununla birlikte 1950'lerden bu yana liberalleşme, serbest pazar ekonomisine geçiş ve küreselleşmenin etkileri doğrultusunda hızlı toplumsal değişimler yaşanmıştır, yaşanmaktadır. Bu değişimin bir sonucu olarak 1990'lı yıllardan sonra Türk insanı artan bir biçimde bireyci eğilimler sergilemeye başlamıştır. Dolayısıyla Türk toplumunda hem toplulukçu hem de bireyci tutum ve değerler bir arada yer almakta; Türk insanı hem bireyci hem toplulukçu özellikler sergilemektedir. Temel aile yapısı değişmeye başlamakla birlikte aile üyelerinin maddi bağımlılıkları azalsa bile duygusal bağımlılıkları önemini korumaktadır (İmamoğlu, 2002; Kağıtçıbaşı, 1990a). Bu çerçevede aşk gibi toplumsal bağlama duyarlı psikolojik bir olgunun bireycilik ve toplulukçuluk eğilimleri doğrultusunda (Matsumoto, 1999), benliğin bağımsızlığı-karşılıklı bağımlılığı boyutunda ele alınması önemli görünmektedir.

1.2.4 Bireyci/Bağımsız ve Toplulukçu/Karşılıklı Bağımlı Benlik Yapıları

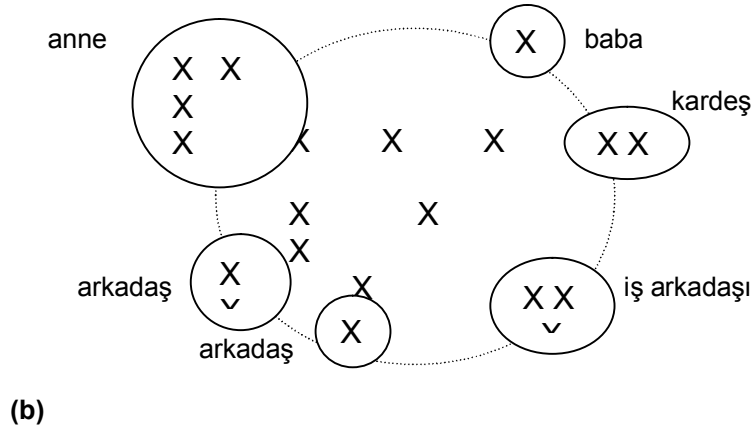
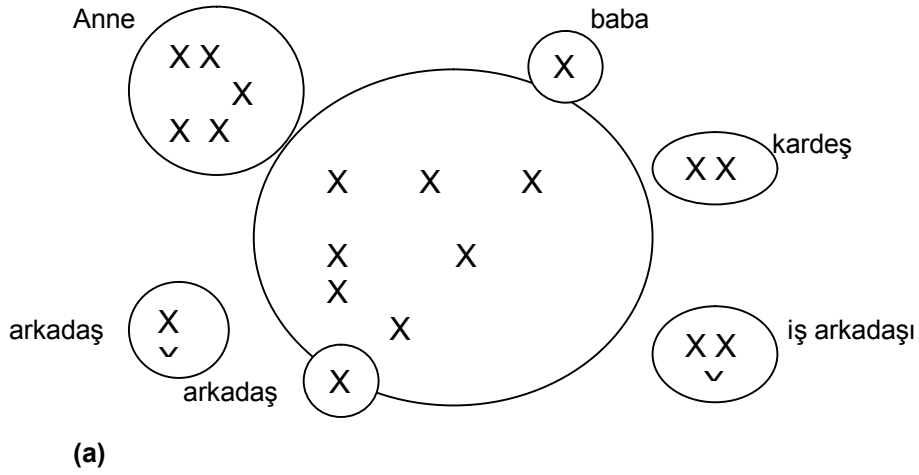
Bugün psikologlar kültürün bireycilik–toplulukçuluk boyutunu, kültürler arası psikolojik farklılıkları açıklamak için kullanmaktadır. Bununla birlikte alanda çalışan çok sayıda bilim adamı, toplulukçu kültürlerin üyelerinin toplulukçu, bireyci kültürlerin üyelerinin bireyci benlik özellikleri sergilemelerini daha olası görmektedir (Triandis, 2000, 2001). Bu bağlamda benlik çalışmalarında bireycilik-toplulukçuluk eğilimi çerçevesinde daha çok ikili bir ayrımın yapıldığı dikkati çekmektedir. Örneğin Markus ve Kitayama (1991) bağımsız (independent) ve karşılıklı bağımlı (interdependent) benliklerden söz ederken, Triandis (2001) dikey ve yatay bireyci (individual) ve toplulukçu (collective) benlikler şeklinde bir ayrıma gitmektedir*. Bireyci ya

* Triandis (2001)'e göre bazı kültürler eşitliği, diğer kültürler hiyerarşiyi vurgular. Yatay bireyci kültürlerde insanlar biricik olmayı ve kendi istedikleri şeyleri yapmayı, dikey bireyci kültürlerde kendi istedikleri şeyleri yapmanın yanı sıra en iyi olmayı isterler. Yatay toplulukçu kültürlerde insanlar benliklerini kendi grupları içinde ortaya koyarlar, dikey toplulukçu kültürlerde grup içindeki otoritelere boyun eğerler ve grupları için kendilerini feda etmeye gönüllüdürler.

da bağımsız benlik, ayrı oluş ve özerklik, karşılıklı bağımlı ya da toplulukçu benlik ise kişiler arası ilişkiler ve grup üyeliği yoluyla başkaları ile paylaşılan bağlar üzerinde temellenmektedir.

Bugün pek çok Batı ülkesinde bireylerin birbirinden bağımsız oluşuna güçlü bir inanış vardır. Bu kültürlerin normatif görevleri bireylerin bağımsızlıklarını korumaktır. Benlik, ne olduğu ve önemi Batı düşünce tarihinde yeşerip geliştiği için, bir yandan bağımsız benliğin optimal olduğu, diğer yandan kişinin kendileşebilmesi için diğer insanlarla olan ilişkilerinden olabildiğince sıyrılması gerektiği varsayılmıştır.

Batı'da, özellikle ABD'de bireyler biricik oldukları, içsel benlerini gerçekleştirmek ve kişisel amaçlarını korumak durumunda buldukları anlayışıyla toplumsallaşmaktadırlar. Genel olarak bu bakış açısı, kültürün üyelerine karşı olan bir sorumluluğu olarak görülmekte ve bunun tarihsel temellerine işaret edilmektedir. Böylelikle kültürün vurguladığı bağımsız benlik özelliğini taşımak, bireylerin yerine getirmek durumunda oldukları bir görev olarak kabul edilmekte ve bu benlik tipinin kişinin öz saygısını artırdığı ileri sürülmektedir (Matsumoto, 1994). Bağımsız benlik tipinde bireyler kişisel, içsel nitelikler –bireysel yetenekler, zeka, kişisel eğilimler, amaçlar ya da tercihler- üzerinde odaklanırlar ve bu özelliklerini içinde buldukları toplumsal bağlam ve kamu alanlarında sergilemekten kaçınmazlar. Şekil 1.5 (a)'da görüldüğü gibi bağımsız benlik yapısında diğer benliklerle herhangi bir binişiklik söz konusu değildir.

Şekil 1.5 (a) Bağımsız Benlik Yapısı; (b) Karşılıklı Bağımlı Benlik Yapısı. Kaynak: Markus ve Kitayama, (1991). Culture and The Self: Implications for Cognition Emotion and Motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.

Batı dışında kalan çok sayıda kültürlerde ise ne bireylerin ayrı olduğuna inanılır, ne de buna değer verilir. Bu kültürlerde vurgulanan, daha çok insan varoluşunun bağlılığıdır. İlk normatif görev, bireyler arası bağlılığı korumaktır (Matsumoto, 1994). Bu kültürlerde yer alan bireyler ait oldukları grubun beklentileri doğrultusunda hareket etmek, grupta yer alan bireylerin bakış açılarını anlayabilmek ve kendilerine uygun rolleri benimsemek durumundadırlar. Karşılıklı bağımlı benlik tipinde bireyler, başkaları

karşısındaki statüleri bağlamında var olan görevlerini ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirirler. Bu benlik yapısının sınırları belirsizdir, esnektir ve bağlamla ilişkilidir. Şekil 1.5 (b)'de görüldüğü gibi karşılıklı bağımlı benlik yapısında diğer benliklerle farklı düzeyde binişiklikler söz konusudur.

Bağımsız benlik diğerlerinden kesin sınırlarla ayrılmıştır, buna karşılık karşılıklı bağımlı benliğin sınırları akışkandır. Bağımsız benlik Batı kültürünün özelliklerini yansıttığı için, ben ile ben olmayan arasında keskin bir sınır oluşması sağlanmış ve psikoloji alanında bu tablonun evrensel olduğu düşünülmüştür. Ancak benlik kavramında kültürler arası farklılıklar, benzerliklerden daha çarpıcı görünmektedir (Kağıtçıbaşı, 2000).

Psikolojik düzeyde birbirinin içine girmiş benlik ilişkileri sağlıklı olarak, ayrılmış ilişkiler ise sağlıklı olarak yorumlanmıştır. Kişilik psikolojisindeki temel kuramsal yönelimler, aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Bu nedenle Batı alanyazınında sağlıklı benlik olarak sadece “bağımsız” benlik kabul edilmekte ve “karşılıklı bağımlı” benliğe olumsuz anlamlar yüklenmektedir (Kağıtçıbaşı, 1987, 2000). Oysa bu durum bütün kültürler için geçerli olmadığı gibi, temelde bireyselliğin topluluğa bağlılıkla bütünleştirilmesi, bireysel özün diğer bireylerle ilişkili olan özle birleşmesine gereksinim duyulmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996a). Özerklik ve ilişkisellik çatışan değil, birbirini tamamlayan iki temel insan ihtiyacını oluşturur (Kağıtçıbaşı, 1996a, 1996b, Madson ve Trafimow, 2001). Ancak böyle bir sentez insanın özerklik ve onaylanma gibi iki temel gereksinimini (Marar, 2004) karşılayabilecektir. Bu bağlamda Kağıtçıbaşı'nın modelinin geleneksel bakış açısından farklılaştığı ve benlik tartışmalarına açılım kazandırdığı söylenebilir.

1.2.5 Kağıtçıbaşı'nın Benlik Modeli

Kağıtçıbaşı (1996a, 1996b, 2001, 2002, 2005,) , benliğin tek boyutlu, bağımsızlık-karşılıklı bağımlılık ekseninde ele alınmasını eleştirir ve bu eleştirisini bir dizi araştırmayla destekler. Tek boyutlu modelde bireyler ya bağımsız ya da karşılıklı bağımlı oldukları şeklinde tanımlanırlar. Oysa iki boyutlu modelde bireyler (ve analiz düzeyine bağlı olarak kültürler) aynı

zamanda hem bireyci hem de toplulukçu olabilirler. Bu bakış açısı, bireyin bir bağlamda bireyci, bir başka bağlamda toplulukçu olabileceği bakış açısından farklıdır. Kağıtçıbaşı'nın modelinde bireyler aynı bağlamda hem bireyci hem de toplulukçu tutum ve davranışlar sergileyebilirler. Kağıtçıbaşı benlik modelinde kişilerarası mesafe ve bireyleşmeyi iki ayrı fakat ilişkili boyut olarak ele alır. Bu iki boyutun her birinin iki ayrı eksenini vardır: Kişiler arası mesafe ekseninde ilişkisellik ve ayrışma, bireyleşme ekseninde özerklik ve bağlılık.

Kağıtçıbaşı, benliğin şekillenmesinde gelişimsel bakış açısını temel olarak üç aile etkileşim biçimini öne çıkarır. Bunlardan ilki, hem ekonomik hem de duygusal alanlarda kuşaklar arası karşılıklı bağımlılık üzerine temellenen geleneksel aile modelidir. İkincisi, ekonomik ve duygusal alanlarda nesiller arası bağımsızlığın öne çıktığı bağımsız aile modelidir. Üçüncüsü ise diğer iki aile modelinin diyalektik bir bileşkesini oluşturan psikolojik karşılıklı bağımlı aile modelidir. Bu son model kuşaklar arası psikolojik karşılıklı bağımlılık ve ekonomik bağımsızlığı içinde barındırır (Kağıtçıbaşı, 1996a). Kağıtçıbaşı'na göre bu farklı aile modelleri farklı benlik tiplerinin gelişmesine yol açar (1996b, 2005).

İlk benlik tipi özerkliğin düşük, ilişkiselliğin yüksek olduğu bağımlı-ilişkisellik benliktir. İkinci benlik tipi özerkliğin yüksek, ilişkiselliğin düşük olduğu özerk-ayrışık benlik tipidir. Üçüncü benlik tipi hem özerkliğin, hem ilişkiselliğin yüksek olduğu özerk-ilişkisel benlik tipidir. Sonuncu benlik tipi, anababa ihmali ya da ilgisizliğini yansıtan bağımlı-ayrışık benliktir. Kağıtçıbaşı'nın benlik tipleri Şekil 1.6'da görülebilir.

Şekil 1.6 Bireyleşme, Kişilerarası Mesafe ve Bağlamda Benlik Tipleri. Kaynak: Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *Autonomy and Relatedness in Cultural Context*. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 36 (4), s.422.

Benliğin bağımsızlık-karşılıklı bağımlılık şeklinde ele alınmasını eleştiren sadece Kağıtçıbaşı değildir. Bu ikili sınıflama kişiler arası ilişki yönelimli ve grup yönelimli karşılıklı bağımlılık arasında bir ayırım yapmadığı için de eleştirilmektedir. Bu nedenle özellikle son çalışmalarda ikili yerine üçlü bir benlik ayırımına gidilmesi önerilmektedir (Bresnahan, Chiu ve Levine 2004, Bresnahan ve diğerleri, 2005, Brewer ve Gardner, 1996; Hardie, Kashima ve Pridmore, 2005; Kashima ve Hardie, 2000, Schott ve Bellin, 2001; Uleman, ve diğerleri, 2000). Bu önerinin altında yatan en önemli neden, ikili benlik ayırımına dayalı olarak yapılan çalışmalarda ulaşılan sonuçların önemli bir bölümünün birbiriyle tutarlılık göstermemesi ve kurulan hipotezlerin doğrulanmamasıdır. Dolayısıyla son zamanlarda benliğin bireyci ve toplulukçu boyutlarına üçüncü bir boyut eklenmiştir. Bu boyutun *ilişkisel benlik* (Brewer ve Gardner, 1996; Kashima ve Hardie, 2002), *ailcilik* (Gaines, 1995), *kişisel toplulukçuluk* (Verkuyten ve Mason, 1996) ve *ilişkililik* gibi farklı biçimlerde adlandırıldığı görülmektedir.

Bu araştırmada temele alınan üçlü benlik modeli, bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik boyutlarını içermektedir. Bu modelde:

1. Bireycilik boyutu: Bireyi başkalarından farklı, kendine özgü biricik özellikleriyle yansıtan boyuttur.

2. İlişkisellik boyutu: Bireyin yakın çevresindeki diğer bireylerle ilişkisini ve özdeşimini içerir.

3. Toplulukçuluk boyutu: Birey ve topluluk arasındaki sembolik değerleri yansıtan boyuttur.

Bu üçlü modelin, genel olarak önceki ikili modele göre daha kapsamlı bir kuramsal çerçeve sağladığı söylenebilir.

Bunlarla birlikte, daha önce de ifade edildiği gibi, bir kültürde bireylerin benlik tiplerinin bağımsız ve/ya da karşılıklı bağımlı olmasında dikkate değer farklılıklar olabilir. Örneğin farklı etnik kültürden gelen bireyler, aynı kültürde yer alsalar bile, bağımsız–karşılıklı bağımlı benlik yapıları bakımından farklı eğilimler sergileyebilirler. Yine kadınlar ve erkekler toplumsallaşma farklılıklarından dolayı farklı benlik özellikleri gösterebilirler, etnik gruplar içinde bile dikkate değer farklılıklar olabilir. Ancak alanyazına bakıldığında son zamanlarda her iki benlik tipinin tek bir kültürde var olabileceğine dikkat çekildiği görölmektedir (İmamoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 1996b; Triandis ve Suh, 2002). Bu eleştiri, farklı benlik tiplerinin belirli bir kültür içerisinde bireyler arası karşılaştırma alanı olarak kullanılabileceğine işaret etmektedir.

1.2.5 Benlik Konusunda Yapılan Araştırmalara Genel Bir Bakış

Benlik konusunda alanyazında çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda büyük ölçüde kültürler arası karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırmaların çoğunda ikili benlik ayrımı temele alınırken, son zamanlarda yapılan daha az sayıda çalışmada ise üçlü ya da dörtlü sınıflamaların temele konmaya başladığı görölmektedir. Ancak bu araştırmalarda genel olarak birbiri ile uyuşmayan bulguların olması ve hipotezlerin desteklenmemesi dikkat çekicidir. Aşağıda özellikle daha yakın zamanda yapılmış araştırmaların bazıları özetlenmektedir:

Alandaki dikkat çeken çalışmaların birinde Hui (1988), ABD'lileri ve Çinlileri toplulukçuluk boyutunda karşılaştırmış ve araştırmasının sonunda ABD'li katılımcıların toplulukçuluk indeksinden Çinlilerden daha yüksek puan aldıklarını bulmuştur.

DeGooyer ve Williams (1990) Japonya ve ABD'li katılımcıların benlik kavramlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında, kültürler ve cinsiyetler arası önemli bir fark olmadığını görmüşlerdir.

Parkes, Schneider ve Bochner (1999) bireyci ve toplulukçu benliğin toplumsal mı yoksa bağlamsal mı olduğunu inceledikleri araştırmalarında, Avustralya ve Güney Doğu Asya'dan yetişkinlerle çalışmışlardır. Asyalıların kendilerini tanımlarken Avustralyalılara göre hem daha toplumsal-baglamsal hem de daha soyut ifadeler kullandığını bulmuşlardır.

Sato ve Cameron (1999) Kanadalı ve Japon üniversite öğrencileriyle yaptıkları araştırmalarının sonunda Kanadalıların karşılıklı bağımlı benlik yapısı alt ölçeğinden Japonlardan daha yüksek puan aldıklarını görmüşlerdir. Bağımsız benlik yapısı puanları arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Abdo (2001) Lübnan'da yaptığı araştırmasında katılımcıların %27'sinin bireyci, %67,3'ünün toplulukçu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı Arapça konuşanların İngilizce ve Fransızca konuşanlara göre, Müslüman olanların Hıristiyan ve yerel dini inanışlardan olanlara göre daha toplulukçu olduğunu saptamıştır.

Madson ve Trafimov (2001) ABD'de katılımcıların özel (private), toplulukçu ve allocentrik benlik puanlarını karşılaştırmışlardır. Araştırma sonunda katılımcıların hem bireyci, hem allocentrik benlik puanlarının toplulukçu benlik puanlarından daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bununla birlikte kadınların toplulukçu ve allocentrik benlik puanlarının erkeklerin puanlarından, erkeklerin özel benlik puanlarının kadınların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Li (2002), Kanadalı ve Çinli öğrenciler üzerinde yürüttüğü ve Venn diyagramı şeklindeki yakınlık çemberlerini kullandığı araştırmasında, bireylerin ailelerine ve arkadaşlarına olan bağlılıklarını incelemiştir. Araştırma sonunda Çinliler ailelerine Kanadalılardan daha bağlı bulunmuş ancak

arkadaşlarına bağılılıklarında kültürler arası fark görülmemiştir. Kanadalı kızlar arkadaşlarına erkeklerden, Çinli erkekler arkadaşlarına kızlardan daha bağılı çıkmıştır. Araştırma sonuçları bütün insan ilişkilerinde bireyci olanların toplulukçu olanlardan daha bağımsız olduğu bakış açısını doğrulamamıştır. Batılı kadın ve erkeklerin bireyci-toplulukçu benlik yapılarının aynı şekilde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır.

Uleman ve diğerleri (2000) Venn diagramı şeklindeki yakınlık çemberlerini kullandıkları araştırmalarında, Avrupa kökenli ve Asya kökenli ABD'li, Hollandalı, Türk ve Japon üniversite öğrencileriyle çalışmışlardır. Asya kökenli Amerikalılara ve Japonlara göre Türk öğrencilerin ailelerine duygusal açıdan daha yakın oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmalarının sonunda bireycilik-toplulukçuluk bakışının yeniden gözden geçirilmesi gereğine işaret etmişler ve normatif ve ilişkisel olmak üzere iki farklı toplulukçuluk tipi önermişlerdir.

Gouveia, Clemente ve Espinoza (2003), İspanyol toplumunda bireycilik ve toplulukçuluğun faktör yapılarını açıklamak için yaptıkları araştırmalarında İspanyol halkının daha çok yatay toplulukçu özellikler sergilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Lin ve Church (2004) Avrupa ve Çin kökenli Amerikalıların bireyci, ilişkisel, toplulukçu yönelimlerini karşılaştırdıkları çalışmalarında gruplar arası önemli bir fark bulamamışlardır. Fakat kadınların ilişkisel ve bireycilik puanları, erkeklerin puanlarından daha yüksek çıkmıştır.

Üskül ve diğerleri (2004), kültür ve kişiler arası yakınlığın bir aracısı olarak karşılıklı bağımlılığı ele aldıkları araştırmalarında, Avrupa kökenli Kanadalılar ve Türkleri karşılaştırmışlardır. Türk katılımcılar karşılıklı bağımlı benlik yapısı boyutunda diğer katılımcılardan daha yüksek puan almışlardır; ancak bağımsız benlik yapısı arasında kültürler arası fark bulunmamıştır.

Bresnahan ve diğerleri (2004), üçlü modeli (bağımsız, toplulukçu karşılıklı bağımlı, ilişkisel karşılıklı bağımlı) temele aldıkları çalışmalarında Tayvan ve ABD'lileri karşılaştırmışlardır. ABD'li katılımcılar, ilişkisel karşılıklı bağımlı benlik alt ölçeği dışında kalan bütün alt ölçeklerden daha yüksek puan almışlardır. Aynı çalışmada kadınların erkekler karşısında ilişkisel

karşılıklı bağımlı benlik ölçeğinden daha yüksek puan aldıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Mascolo, Misra ve Rapisardi (2004) yaptıkları araştırmada Hindistan ve ABD'de bireyci ve ilişkisel benlik kavramlarını incelemişlerdir. Araştırmacılar çalışmalarının sonunda hem belirli bir kültür içerisinde, hem de farklı kültürlerde tek bir benlik kavramı olmadığına işaret eden bulgulara rastlamışlar, bağımsız, karşılıklı bağımlı, ilişkisel ve kuşatıcı (encompassing) olmak üzere dört farklı benlik tipi önermişlerdir. ABD'de bireyci ve ilişkisel tasarımlamanın, Hindistan'da ise ilişkisel ve kuşatıcı benlik tipinin egemen olduğunu belirtmişlerdir.

Lalonde ve diğerleri (2004), kişilerarası ilişkilerde kültürün rolünü ele aldıkları araştırmalarında, Güney Asya ve Avrupa kökenli Kanadalıları karşılaştırmışlardır. Çalışmanın sonunda Güney Asya kökenlilerin karşılıklı bağımlı benlik boyutunda Avrupa kökenlilerden daha yüksek puan aldığı ve kadınların karşılıklı bağımlı benlik puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Cinsiyet ve grup etkileşimi önemsiz çıkmıştır.

Kashima ve Hardie (2000), Avustralya'da yürüttükleri araştırmalarında erkeklerin kadınlardan daha toplulukçu, kadınların erkeklerden daha ilişkisel eğilimler sergiledikleri, bireycilik bakımından cinsiyetler arası anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Benlik tipleri bakımından yapılan sınıflamada katılımcıların ağırlıklı olarak bireyci (%47.2) ve ilişkisel (%36.1) benlik tipinde yer aldıkları bulunmuştur. Bunları bireyci-ilişkisel (%6.9), ilişkisel-toplulukçu (%3.7), bireyci-toplulukçu (%3.2) ve toplulukçu (%2.8) benlik tipleri izlemiştir.

Kashima ve diğerleri (2004) Avustralya, Almanya, İngiltere, Japonya ve Kore'de üniversite öğrencilerinin bağlama duyarlı benlikleri konusunda yaptıkları araştırmalarında, en yüksek puanı Japonların aldığı, bunu Batılı toplumların izlediği ve en düşük puanları Koreli öğrencilerin aldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Kashima ve diğerleri (2005) Avustralya, İngiltere, ABD, Hong Kong, Japonya, Kore, Belçika ve Almanya'da üniversite öğrencilerinin benlik

kavramlarındaki kültürel farklılıkları ele aldıkları araştırmalarında, bütün kültürlerde bireylerin kendilerini gruplarından bağımsız olarak, daha çok varoluşsal bir biçimde algılama eğiliminde oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte Asyalı öğrenciler için gruplarının da eşit düzeyde önemli olduğu saptanmıştır.

Hardie ve diğerleri (2005), ilişkisel, bireyci ve toplulukçu benlik yapısının stres, manevi yükseliş (uplift) ve sağlık üzerindeki etkilerini ele aldıkları araştırmalarında, Avustralyalı üniversite öğrencileriyle çalışmışlardır. Araştırmalarında çalışmaya katılanların sadece %29'unun tek bir benlik yönelimli olduğu sonucuna varmışlardır: 25 katılımcı ilişkisel, 49 katılımcı bireyci ve 29 katılımcı toplulukçu. Katılımcıların %26'sı ikili, %23'ü üçlü yönelim bildirirken, %20 sinin yönelimi sınıflanamamıştır.

Çalışmalara bakıldığında ilk zamanlar Batılı anlayışa uygun olarak benliğin sosyal ve toplulukçu yönünün göz ardı edildiği, bireyci yönünün üzerinde durulduğu ifade edilebilir. Bu araştırmalarda benlik daha çok biricik, durağan ve sınırları belirli bir bütünlük olarak ele alınmış, son zamanlara kadar benliğin toplumsal ve ilişkisel doğası üzerinde çok fazla durulmamıştır. Son dönem araştırmalarında ise özellikle benliğin hem bireyci hem ilişkisel yönünün ele alınarak var olan boşluğun doldurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Dikkati çeken bir başka nokta ise araştırmaların neredeyse tamamına yakınının üniversite öğrencileri üzerine yürütülmüş olmasıdır. Bu nedenle birçok araştırmada, alanda yapılacak başka çalışmalarda öğrenci olmayan kesimle ve farklı sosyo-ekonomik düzeyden bireylerle çalışılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

1.2.6 Türkiye'de Yapılan Araştırmalar

Benlik, özellikle Kağıtçıbaşı'nın çalışmaları ışığında daha uzun zamandır ele alınan bir konu olmakla birlikte, konuya ilişkin alan araştırmalar görece daha yakın tarihlerde yoğunlaşmaktadır. Aşağıda, benlik konusunda Türkiye'de yapılan araştırmalar özetlenmektedir.

Göregenli (1995), Hui (1988)'nin "Bireycilik Toplulukçuluk Ölçeği"ni (Individualism-Collectivism Scale) Türkçe'ye uyarladığı çalışmada bireycilik

ve toplulukçuluk eğilimleri açısından kültürümüzün kabaca sınıflandırılabilmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Seçkin (1996), bir grup üniversite öğrencisinin benlik yapısını içerik analizi yöntemiyle çözümlendiği araştırmasında, katılımcıların benlik yapılarının karşılıklı bağımlılık içeren bir örüntü sergilediği, modernleşme etkilerinin bu yapı içerisinde eritilip silindiği sonucunu elde etmiştir.

İmamoğlu (1998), üniversite öğrencilerinin benlik yapılarını incelediği çalışmada, katılımcıların hem bireyleşme hem de bütünleşme eğilimleri sergilediklerini, normatif kalıplaşmaya oranla özerkleşme, kopukluğa oranla ilişki kurma eğiliminde olduklarını saptamıştır.

İmamoğlu (2003) Türk üniversite öğrencilerinde bireyleşme ve ilişkililik boyutlarını incelediği bir başka çalışmada bu boyutlar arasında negatif yönlü ilişki olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarına dayanarak bireyleşme ve ilişkililik boyutlarının karşıt değil birbirinden ayrı boyutlar olduğu ileri sürülmüştür.

Kurt (2000), üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada benlik tipleri bireyci ve ilişkişel olan katılımcıların, kalıplaşmış ve kopuk benlik tipindeki katılımcılardan daha yüksek bağımsızlık puanı aldıkları sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı Türk kültüründe Batılı anlamdaki bağımsızlığın kopukluğu içermeyebileceğini vurgulamıştır.

Gezgin (2002), çalışan ve çalışmayan kadınların benlik-algısı, benlik-kurgusu ve merkezi kimlik tanımlamalarını karşılaştırdığı çalışmada, genç yetişkin katılımcıların bireysel gelişim yönelimlerinin, yetişkinlere göre özerkleşme kutbuna, yetişkinlerin ilişkişellik yönelimlerinin ise genç yetişkinlere göre bütünleşme kutbuna yakın olduğunu bulmuştur.

Karakitapoğlu-Aygün (2004) Türk üniversite öğrencileri arasında benlik, kimlik ve duygusal iyilik konusunu incelediği çalışmada benlik ve kimliğin en iyi betimleyicilerinin benliğin bağımsız ve ilişkişel-karşılıklı bağımlı alanları ile kimlik olduğu sonucuna ulaşmıştır. Toplulukçu-karşılıklı bağımlılık alanı ise benliği çok daha az betimlemektedir. Beklentilerin tersine kadınlar erkeklerle karşılaştırıldığında kendilerini daha çok kişisel, daha az geleneksel terimlerle tanımlamışlardır.

İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün (2004b) farklı kültürel ve sosyo-ekonomik bağlamdaki ergenlerin benlik kurguları, algıladıkları ana baba tutumları ve iyilik hallerini ele aldığı çalışmada, Amerikalı gençlerin ilişkililik yönelimlerinin Türkiye'deki gençlerden daha yüksek olduğu ve bireyleşme yönelimlerinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Cinsiyetler göz önünde bulundurularak yapılan karşılaştırmada Amerikalı kız ergenlerin Türkiye'deki kız ergenlere göre daha ilişkiyel bir benlik yapısı sergiledikleri, fakat erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Carpenter ve Karakitapoğlu-Aygün (2005) Türk ve ABD'li (Meksika kökenli ve Avrupa kökenli) üniversite öğrencilerinin benlik kavramları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ele aldıkları araştırmalarında üçlü bir ayrıma gitmişlerdir: Kişisel kimlik, sosyal kimlik ve toplulukçu kimlik. Araştırmada AIQ-IIIÖ Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda gruplarda kişisel kimlik, sosyal kimlik ve toplulukçu kimlik sıralamasının değişmediğini görmüşlerdir. Bununla birlikte Türk ve Meksika kökenli ABD'li öğrencilerin Avrupa kökenli ABD'li öğrencilere göre kişisel, sosyal ve toplulukçu kimliğin önemini daha fazla vurguladıkları görülmüştür. Yine aynı çalışmada kadınların kişisel kimliğe erkeklerden daha fazla önem verdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Tuncer (2005), Kağıçıbaşı'nın özerklik, ilişkisellik ve özerk-ilişkisellik olmak üzere üç boyutu bulunan "Aile Bağlamında Benlik Ölçeği"ni kullanarak bireylerin liderlik stilleri karşısındaki tutumlarını incelemiştir. Çalışmada ölçeğin faktör yapısı doğrulanmadığı için özerk-ilişkiyel benlik faktörü dışarıda bırakılmıştır. Bunun yerine her iki ölçekten yüksek puan alanlar özerk-ilişkiyel olarak sınıflanmışlardır. Katılımcıların İlişkiyel benlik puanları birinci, özerk-ilişkiyel benlik puanları ikinci, özerk benlik puanları üçünü sırada çıkmıştır.

Türkiye'de yapılan çalışmaların farklı sonuçlar göstermekle birlikte genel olarak Türk toplumunun hem bireyci hem de toplulukçu eğilimler sergilediğine işaret ettikleri söylenebilir. Ancak araştırmaların büyük bölümünün üniversite öğrencileri ile yapılmış olması farklı kesimler üzerinde yapılacak araştırmaları gerekli kılmaktadır.

Gerek aşk biçemleri, gerekse benlik tipleri boyutunda yapılan araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde, araştırma sonuçlarının toplumsal bağlamın etkilerine işaret ettikleri söylenebilir. Bununla birlikte aşk biçemleri ile bireycilik ve toplulukçuluk eğilimleri doğrultusunda farklı kültürel değerleri içeren benlik tiplerinin birbirleri ile ilişkili olabileceği görölmektedir. Bu doğrultuda, araştırmada, farklı sosyo-ekonomik düzeyden genç yetişkinlerin aşk biçemleri ve benlik tipleri farklı değişkenler açısından incelenerek alana katkıda bulunulmaya çalışılacaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın genel amacı 24-30 yaşlarındaki genç yetişkinlerin aşka ilişkin tutumlarını ve benlik tiplerini farklı değişkenler bağlamında betimlemek ve aralarındaki ilişkiyi incelemektir.

Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Genç yetişkinlerin ilişki sayısı ve ilişki süresi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Genç yetişkinlerin aşk biçemlerine ilişkin puanlarının dağılımı nedir?
3. Genç yetişkinlerin ilişki sayısı ve ilişki süresi ile aşk biçemleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Genç yetişkinlerin aşk biçemleri ilişki statüsüne göre farklılaşmakta mıdır?"
5. Genç yetişkinlerin aşk biçemleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
6. Genç yetişkinlerin aşk biçemleri sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmakta mıdır?"
7. Genç yetişkinlerin aşk biçemleri eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
8. Genç yetişkinlerin bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanlarının dağılımı nedir?
9. Genç yetişkinlerin bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

10. Genç yetişkinlerin bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanları sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmakta mıdır?

11. Genç yetişkinlerin bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanları eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

12. Genç yetişkinlerin benlik tiplerine göre dağılımı nedir?

13. Genç yetişkinlerin aşk biçemleri benlik tiplerine göre farklılaşmakta mıdır?

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüzde bütün dünyada aşkın insan yaşamı için vazgeçilmez olduğu görüşü egemendir. Bununla birlikte aşkın, bilimsel bir çalışma alanı olarak oldukça yeni olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalar büyük ölçüde aşkın toplumsal bağlam tarafından şekillendirildiğine işaret etmektedir. Ancak Türkiye’de konu ile ilgili çok az sayıda araştırmanın yapılmış olması dikkat çekicidir.

Daha önce de belirtildiği gibi Türkiye’de çok ciddi toplumsal değişimler yaşanmakta, geleneksel ve modern değerler farklı yaşam alanlarında etkisini sürdürmektedir. Bu durum, diğer yaşam alanlarıyla birlikte karşı cinsten bireyler arası duygusal ilişkileri de karmaşıklştırmaktadır. Bununla birlikte, bireylerin duygusal ilişkilerine yönelik yeterli bilimsel veri bulunmamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın, bir taraftan aşk biçemlerine ilişkin iddiaların sınanmasına ve Batıda yapılan araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılmasına olanak vereceği, diğer taraftan Türk toplumunda karşı cinsten bireylerin birbirleriyle olan duygusal ilişkilerine ve bu ilişkilerde yaşanan sorunların kaynağına işaret edebileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın benlik tipi ile ilgili bölümünün de bireycilik-toplulukçuluk eksenini bağlamında süregelen tartışmalar çerçevesinde, Türk toplumunun yerinin belirlenmesi ve üçlü benlik modelinin geçerliliğinin sınanmasına olanak vermesi bakımından önemli olduğu söylenebilir. Araştırma sonuçlarının Türk toplumunda Kağıtçıbaşı’nın ileri sürdüğü “aile değişim modeli” çerçevesinde bir değişim yaşanıp yaşanmadığına ilişkin tartışmalara da katkı sunması beklenmektedir.

Bunların yanında, alanyazınından hatırlanacağı üzere gerek aşk, gerekse benlik çalışmalarının neredeyse tamamında üniversite öğrencileri ile çalışılmıştır. Oysa toplumsal bağlam tarafından şekillendirildiği düşünülen bu iki olgunun, aşk ve benliğin, aynı toplumda, farklı sosyo-ekonomik düzeyde yer alan bireyler üzerinde de araştırılması gerekir. Bu nedenle araştırmanın farklı sosyo-ekonomik düzeyden bireylerle yürütülmüş olması, aşk biçimleri ve benlik tiplerinin şekillenmesinde ve aşk biçimi-benlik tipi ilişkisinde toplumsal yapının etkilerinin betimlenmesi bakımından önemli görünmektedir.

Sonuç olarak araştırmanın aşk biçimleri, benlik tipleri ve aşk biçimi-benlik tipi ilişkisi boyutlarında kuramsal katkının yanı sıra, cinsiyetler arası duygusal ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesinde karşılaşılan birtakım sorunların toplumsal temellerine ışık tutacağı düşünülmektedir. Ergenlikten itibaren karşı cinsle ilişkilerde yaşanan sorunların bireylerin yaşantısında önemli düzeyde etkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, araştırmanın eğitim psikolojisi alanına hizmet etmesi beklenmektedir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın aşağıda belirtilen noktalarda sınırlılıklar taşıdığı ifade edilebilir:

1. Araştırma uygulamasının evren-örneklem yöntemi ile belirlenen bir grup üzerinde gerçekleştirilememiş olması araştırmadaki en önemli sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Çalışma "araştırma grubu"nu oluşturan gönüllü katılımcılara yapılan uygulamalarla yürütülmüştür.

2. Araştırma grubu 24-30 yaşlarındaki belirli sayıda, heteroseksüel genç yetişkinle sınırlıdır.

3. Araştırma grubu karşı cinsle duygusal ilişki deneyimi olan genç yetişkinlerle sınırlıdır.

4. Araştırma grubu 2007-2008 yılında Ankara il merkezinde yaşayan bireylerle sınırlıdır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın türü, evren, örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi üzerinde durulmuştur.

ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma, genç yetişkinlerin aşk biçemleri ile benlik tipleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan ilişkisel tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır.

Tarama modellerinde, varolan bir durumun var olduğu şekli ile betimlenmesi amaçlanır. Bu araştırmada genç yetişkinlerin aşk biçemleri ve benlik tipleri cinsiyet, eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzeye göre, aşk biçemleri bu değişkenlere ek olarak ilişki sayısı, ilişki süresi ve ilişki statüsüne göre karşılaştırılarak incelenmiş, benlik tiplerine ilişkin sınıflandırma yapılarak aşk biçemleri ve benlik tipleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Böylelikle aşk biçemleri, benlik tipleri ve ikisi arasındaki ilişki var olduğu şekli ile betimlenmeye çalışılmıştır.

ARAŞTIRMA GRUBU

Araştırma grubunu 2007-2008 yılında Ankara il sınırları içinde farklı semtlerde ikamet eden ve karşı cinsle ilişki deneyimi bulunan 24–30 yaşlarındaki bireyler oluşturmaktadır.

Araştırma grubu, toplam 590 bireyden oluşmuştur. Araştırma grubunun belirlenmesinde ilk olarak Türkiye İstatistik Kurumundan (TUİK)

Ankara İli Yerleşim Bölgelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi Gruplama Listesi temin edilmiştir. Bu liste Ek.1'de verilmiştir. Listede bulunan gruplama doğrultusunda alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen semtlere gidilmiş ve gönüllü katılımcılarla uygulama tamamlanmıştır. Katılımcılara ilişkin cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve eğitim düzeyi gibi demografik bilgiler Çizelge 2.1'de görülebilir.

Çizelge 2.1 Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	Frekans /Yüzde (n= 590)	\bar{X}	S
Cinsiyet			
Kadın	299 (%50.7)		
Erkek	291 (%49.3)		
Sosyo-Ekonomik Düzey			
Alt	191 (%32.4)		
Orta	200 (%33.9)		
Üst	199 (%33.7)		
Eğitim Düzeyi			
İlköğretim	51 (%8.6)		
Lise	200 (%33.9)		
Üniversite	271 (%45.9)		
Lisansüstü	68 (%11.5)		
Duygusal İlişki Değişkenleri			
İlişki Deneyimi			
Var	557 (%94.4)		
Yok	33 (%5.6)		
İlişki sayısı		5.36	8.11
İlişki süresi		39.94	35.61
İlişki statüsü			
Flört	305 (%51.7)		
Sözlü/Nişanlı	77 (%13.1)		
Evli	193 (%32.7)		
Diğer	15 (%2.5)		
İlişki			
Devam ediyor	417 (%70.7)		
Devam etmiyor	168 (%28.5)		
Belirsiz	5 (%0.8)		

Çizelge 2.1'de görüldüğü gibi araştırmaya karşı cinsle duygusal ilişki deneyimi bulunan 299'u (%50.7) kadın, 291'i (%49.3) erkek toplam 590 genç yetişkin katılmıştır. Yaş aralıkları 24-30 arasında değişen bu bireylerin yaş ortalamaları $\bar{X} = 26.6$ 'dır (SS=2.21). Katılımcıların 191'i (%32.4) alt sosyo-ekonomik düzey, 200'ü (%33.9) orta sosyo-ekonomik düzey ve 199'u (%33.7) üst sosyo-ekonomik düzeyde yer almaktadır. En son mezun oldukları eğitim kurumlarını 51'i (%8.6) ilköğretim, 200'ü (%33.9) lise, 271'i (%45.9) üniversite ve 68'i (%11.5) lisansüstü olarak belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların 557'si (%94.4) duygusal ilişki deneyimlerinin bulunduğunu, 33'ü (%5.6) ise duygusal ilişki deneyimlerinin olmadığını bildirmiştir. Katılımcıların ilişki sayılarının ortalaması $\bar{X} = 5.36$, standart sapması 8.11, ilişki sürelerinin ortalaması $\bar{X} = 39.94$, standart sapması 35.61 olarak bulunmuştur. Katılımcıların 305'i (%51.7) ilişkilerinin statüsünü flört, 77'si (%13.1) sözlü/nişanlı, 193'ü (%32.7) evli, 15'i (%2.5) diğer olarak tanımlamıştır. Katılımcıların 417'si (%70.7) söz ettikleri ilişkilerinin halen devam ettiğini, 168'i (%28.5) sona erdiğini, 5'i (%0.8) ise devam edip etmediği konusunda belirsizlik yaşadıklarını bildirmişlerdir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada veri toplama amacı ile iki araç kullanılmıştır. Bunlardan biri Aşka İlişkin Tutum Ölçeği (LAS), diğeri "İlişkisel Toplulukçu Bireyci Benlik Ölçeği"(RIC)dir. Bu iki ölçme aracı dışında katılımcılardan kişisel bilgi formunu doldurmaları istenmiştir.

Araştırmanın ilk aşamasında Kashima ve Hardie (2000) tarafından geliştirilen RIC Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. İkinci aşamada her iki ölçek ve kişisel bilgi formu belirlenen örneklem grubuna uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Bu formda katılımcılara cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi ve yaşadıkları semt sorulmuştur. Ayrıca katılımcıların yaşadıkları duygusal ilişki konusunda

bazı sorulara da bu formda yer verilmiştir. Araştırmada ele alınan değişkenlerle ilgili olduğu düşünülen bu sorular arasında duygusal ilişki deneyimlerinin olup olmadığı, yaşadıkları ilişki sayısı, ilişkilerini nasıl tanımladıkları/ilşkilerinin statüsü (flört, sözlü/nişanlı, evli ya da başka), bu ilişkilerinin süresi ve hâlâ devam edip etmediği yer almaktadır. Bu sorularla katılımcıların demografik ve ilişki değişkenlerine ait özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Toplam 9 maddeden oluşan “Kişisel Bilgi Formu”nun bir örneği Ek.2’de verilmiştir.

Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Form (Love Attitudes Scale: Short Form)

Bu ölçeğin ilk sürümü Lee’nin (1974) aşk tipolojileri kuramına dayalı olarak Hendrick ve Hendrick (1986, 1990) tarafından bireylerin aşk biçimlerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçme aracının adı her ne kadar “tutum” ifadesini içerse de bir önceki bölüde de üzerinde durulduğu gibi, bireylerin aşk biçimlerini ortaya koyma amacı taşımaktadır. Ölçeğin orijinal formu 42 maddeden oluşmaktadır. 24 maddeden oluşan Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Form (LAS) Hendrick, Hendrick ve Dicke (1998) tarafından aşk tutumlarını ölçmek için geliştirilen ölçeğin kısaltılmış biçimidir. Araştırmanın yapıldığı sırada aynı aracın geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış 18 maddelik sürümü de bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada, ölçek özellikleri bakımından tavsiye edilen (Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2004) 24 maddelik kısa form kullanılmıştır. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinin bir örneği Ek.3’de verilmiştir.

Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği, Lee’nin aşk biçimlerini temele almakta ve ölçek her biri dört madde içeren altı alt ölçekten oluşmaktadır: Tutkulu aşk, oyun gibi aşk, arkadaşça aşk, mantıklı aşk, sahiplenici aşk ve özgeci aşk. Ölçeğin orijinal formunun Cronbach Alpha değeri her bir alt boyut için .62 ve .87 arasında değişmekte olup hepsi anlamlıdır. Ölçek maddeleri beşli Likert tipi ölçek temeline dayanarak puanlanmaktadır (A= Kesinlikle yanlış, E= Kesinlikle doğru).

Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği, Büyükşahin ve Hovardaoğlu (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçekten altı ayrı puan elde edilmekte ve her bir alt ölçek için en az 4 en fazla 20 puan alınmaktadır. Bir alt ölçekteki puanların yükselmesi, o aşk biçiminin tercih edildiği anlamına gelmektedir. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması Büyükşahin ve Hovardaoğlu (2004) tarafından 867 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği çalışmalarının sonunda altı faktör bulunmuştur: Tutkulu Aşk, Oyun Gibi Aşk, Arkadaşça Aşk, Mantıklı Aşk, Sahiplenici Aşk ve Özgeci Aşk. Güvenirlik çalışmalarında iç tutarlılık: Cronbach Alfa katsayısı .70, iki yarım güvenirliği .70 bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin güvenirliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği daha önce Büyükşahin ve Hovardaoğlu (2004)'nin sözü edilen araştırmalarında çiftlerin aşka ilişkin tutumlarını belirlemek için kullanılmıştır. Ölçeğin ayrıca Büyükşahin (2006) tarafından yakın ilişkilerde bağlama konusunu incelediği araştırmada kullanıldığı bilinmektedir.

İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği (Relational, Individual, Collective Self- Aspects Scale)

Ölçek Kashima ve Hardie (2000) tarafından bireyci, ilişkisel, ve toplulukçu benlik yönlerini değerlendirmek için geliştirilmiştir. İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği (RIC), birbirini takip eden ve her biri üç benlik yönünü yansıtan maddeleri barındıran 10 sorudan (toplam 30 madde) oluşmaktadır. Ölçek yedili likert tipindedir (1= Kesinlikle katılmıyorum, 7= Tamamen katılıyorum). Her bir alt ölçekten alınacak puanlar 10 ile 70 arasında değişebilmektedir. Alt ölçek puanları bireyin durumsal bir dağılım karşısında her bir benlik yöneliminin genel derecesini ortaya koymaktadır. İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinin bir örneği Ek. 4'de verilmektedir.

Kashima ve Hardie (2000) ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını Avustralya'da, 384 üniversite öğrencisi üzerinde yapmışlardır. Ölçeğin geçerliliklerini test etmek için (1) ARC Ölçeği (ARC Scale), (2) Singelis

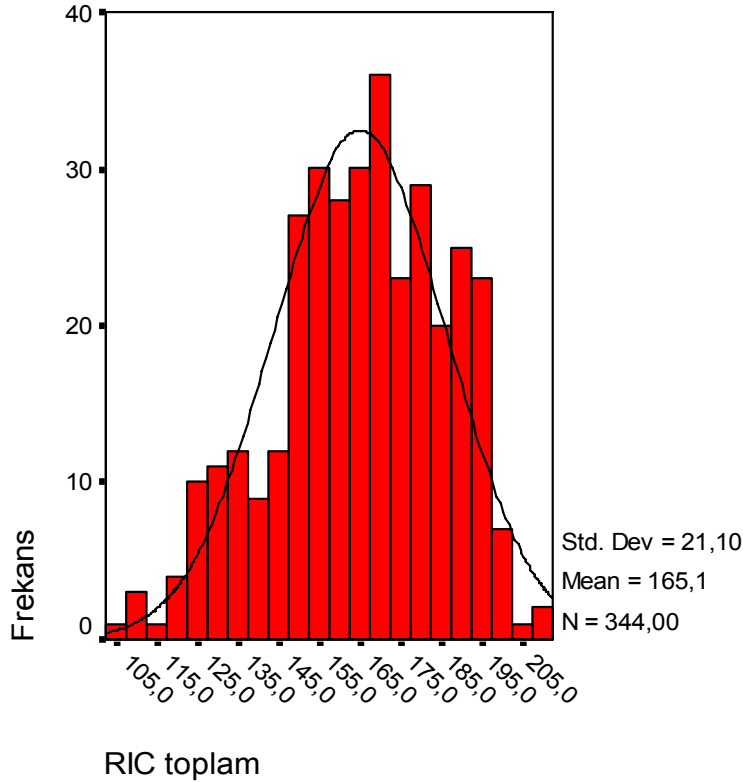
Bağımsız Karşılıklı Bağımlı Benlik Yapısı Ölçeği (Singelis Independent Interdependent Self- Construal Scale), (3) Takata Bağımsız/ Karşılıklı Bağımlı Benlik Yapısı Ölçeği (Takata Independent/Interdependent Self- Construal Scale), (4) Yatay/Dikey Bireycilik/Toplulukçuluk Ölçeği (Horizontal/Vertical Individualism/Collectivism Scale), (5) Cheek Kimlik Yönleri Ölçeği (Cheek Aspects of Identity Questionnaire), (6) Benlik Ölçeğinde Diğnerinin Kapsanması (Inclusion of Other in the Self Scale), (7) Feeney, Noller, and Callan'ın Bağlanma Stilleri Ölçeği (Feeney, Noller, and Callan's Attachment Style Questionnaire) ve (8) Yirmi İfade Testi (Twenty Statements Test) kullanılarak aralarındaki ilişkilere bakılmıştır. Aralarındaki ilişki düzeyleri yüksek bulunmuştur. Ölçeğin güvenirlik düzeyini belirlemek için yapılan analizlerde Cronbach Alpha değerleri "bireycilik" alt ölçeği için .72, "ilişkisellik" alt ölçeği için .81 ve "toplulukçuluk" alt ölçeği için .78 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler kabul edilebilir düzeydedir.

İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği: Uyarlanması, Güvenirlik ve Geçerliliği: Bu araştırmada kullanmak amacıyla, İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması aşamasında, öncelikle ölçeği geliştiren Kashima'dan ölçme aracının uyarlanması için gerekli izinler alınmıştır. Ardından ölçek iyi derecede İngilizce bilen 7 uzman tarafından İngilizce'den Türkçe'ye, sonra yine 7 uzman tarafından Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiştir. Ölçeğin elde edilen Türkçe sürümü yine 10 uzman tarafından dil açısından değerlendirilmiş ve uyarılar doğrultusunda ölçeğe son biçimi verilmiştir. Ölçeğin dil bakımından tutarlılık düzeyini belirlemek amacıyla İngilizce ve Türkçe formları İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü son sınıf öğrencilerinden 29 kişilik gruba iki hafta ara ile uygulanmıştır. İngilizce ve Türkçe formların bu gruba uygulanması sonucu elde edilen verilerin analizi sonucunda iki veri seti arasında .01 anlamlılık düzeyinde .83 ile güçlü ve pozitif yönde korelasyon olduğu görülmüştür.

Ölçeğin ön uygulamasında lisansüstü eğitime devam eden bireyler, çeşitli kamu ya da özel kurum ve kuruluşlarda çalışanlar ile ev hanımlarından oluşan 24-30 yaşlarındaki 355 kişiye ulaşılmıştır. Doldurulan 355 ölçeğin 9'u

uygun şekilde doldurulmadıkları için analizlere dahil edilmemiştir. Dolayısıyla analizler 346 kişinin verileri üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Verilerin analizinde SPSS 11.5 paket programı kullanılmıştır. Verilerin tanımlayıcı (betimsel) istatistiklerinin sonuçlarına göre veri setinin aritmetik ortalaması 164, medyanı (ortanca) 166 bulunmuştur. Serinin minimum değeri 58, maksimum değeri ise 210'dur. Analiz sonucunda eksik verilerin tesadüfi dağıldıkları görülmüş, eksik veriler, seri ortalaması (series mean) yöntemi kullanılarak tamamlanmıştır. Yapılan uçdeğer analizi sonucunda iki kişiye ait olan veriler analizden çıkarılmış ve sonraki analizler 344 veri üzerinden yapılmıştır.

Şekil 2.1 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinden elde edilen verilerin histogramla gösterimi

Veri setinin Kolmogorov-Smirnov testinden elde edilen değeri (.7), .05'ten büyük olduğu için verilerin .05'lik anlamlılık düzeyinde normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Ayrıca Şekil 2.1'de görülen histogram eğrisi verilerin

normal dağıldığına işaret etmektedir. Analiz sonucunda verilerin basıklık (kurtosis) değeri -.42, çarpıklık değeri -.36 olarak bulunmuştur. Bu değerler de veri setinin normal dağıldığını desteklemektedir (Kalaycı, 2005).

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla, bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk alt ölçekleri üzerinde yapılan madde- toplam puan korelasyonları ile alt %27 ve üst %27'lik grupların madde puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t-testi sonuçları (madde analizi) Çizelge 2.2'de verilmiştir.

Çizelge 2.2 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği Madde Analizi Sonuçları

Alt Ölçekler	Madde-Toplam Puan Korelasyonu ¹	t (Alt %27-Üst %27) ²
Bireycilik	.26-.50	-17.70***
İlişkisel	.26-.41	-22.24***
Toplulukçuluk	.37-.56	-20.45***

¹n=344 ²n1=n2=93 ***p<.001

Çizelge 2.2 incelendiğinde madde-toplam puan korelasyonlarının bireycilik alt ölçeği için .26-.50, ilişkisellik alt ölçeği için .26-.41, toplulukçuluk alt ölçeği için .37-.56 arasında değiştiği ve t-değerlerinin bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk alt boyutlarının üçünde de .001 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre alt ölçekteki maddelerin güvenilirliklerinin yüksek olduğu ve aynı davranışı ölçtükleri söylenebilir.

Ölçeğin Cronbach Alpha (α) güvenilirliği bireycilik alt ölçeği için .73, ilişkisellik alt ölçeği için .68, toplulukçuluk alt ölçeği için .77 ve İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği toplam için .86 bulunmuştur. Yine ölçeğin cronbach alpha değerleri 1. kısım için .79, 2. kısım için .77 , Sperman Brown katsayısı ise .76 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği için yapılan çalışmada, RIC ölçeği Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar

Eğitimi Tezsiz Yüksek Lisans programına devam eden 22 kişilik ğrenci grubuna 15 gün ara ile uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda, iki uygulama arasında .01 anlamlılık düzeyinde .79 ile güçlü ve pozitif bir korelasyon olduğu görülmüştür.

Bütün bu uygulamalardan elde edilen değerlere dayalı olarak ölçeğin güvenirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla Kashima ve Hardie (2000) tarafından gerçekleştirilen orijinal çalışmada yapılan açımlayıcı faktör analizi sonuçları istenen değerleri üretmemiş ve doğrulamalı faktör analizi tercih edilmiştir. Bu durumun nedeni olarak da ölçeğin oluşturulmasında temele konan kuramsal dayanak gösterilmiştir. Buna göre ölçekte  faktör bulunması beklenmektedir. Ancak bu üç faktörün her biri ya da ikili- üçlü birleşimleri farklı benlik tiplerini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin bir katılımcı, bireycilik faktöründen yüksek, ilişkisellik ve toplulukçuluk faktöründen düşük puan alabilirken (bireyci benlik tipi) bir başka katılımcı hem bireyci hem de ilişkisellik faktörlerinden yüksek puan alabilmektedir (bireyci-ilişkisel benlik). Dolayısıyla  faktörden yedi farklı benlik özelliği ortaya çıkabilmektedir: Bireyci benlik, ilişkisel benlik, toplulukçu benlik, bireyci-ilişkisel benlik, ilişkisel-toplulukçu benlik, bireyci-toplulukçu benlik ve bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde temelde doğrulamalı faktör analizi yöntemi benimsenmiştir. Bununla birlikte öncesinde yapılacak açımlayıcı faktör analizinin doğrulamalı faktör analizi için model oluşturmada yol gösterici olabileceği dşnlmş ve öncelikle açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan 9 faktör bulunmuş, maddelerin ortak varyanslarının 0.50 ve üzerinde olduğu görülmüştür. Ancak yorumlanabilme durumu göz önünde bulundurularak veri seti üzerinde varimaks eksen döndürme tekniği uygulanmıştır. Asal eksenlere göre döndürülmüş temel bileşenler analizinin kullanıldığı varimaks eksen döndürme sonrası ortaya çıkan faktör sayısında da bir değişiklik olmadığı görülmüştür. Bu işlem sonrası maddelerin hangi faktörler altında toplandığı izelge 2.3'de görülebilir.

Çizelge 2.3 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Madde	Faktörler								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
M23	,685								
M22	,679								
M24	,646								
M17	,517								
M4		,711							
M5		,616							
M14		,497							
M2		,469							
M16			,722						
M28			,717						
M25			,530						
M7			,505						
M19			,487						
M18				,674					
M3				,670					
M6				,589					
M30				,473					
M1					,730				
M13					,700				
M15					,582				
M10					,413				
M8						,687			
M9						,614			
M21						,587			
M27							,806		
M26							,691		
M11								,790	
M212								,663	
M29									,645
M20									,544
Açıklanan Varyans (%)	7,809	7,565	7,528	7,427	7,134	6,324	5,847	5,375	4,717
Özdeğer	6,510	2,492	1,577	1,421	1,398	1,249	1,147	1,101	1,021
Toplam Açıklanan Varyans: % 59.725									

p<.001

Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda izelge 2.3'de de görüldüğü gibi faktörlerden birincisi toplam varyansın %7.81'inden, ikincisi %7.57'sinden, üçüncüsü %7.53'ünden, dördüncüsü %7.43'ünden, beşincisi %7.13'ünden, altıncısı %6.32'sinden, yedincisi %5.85'inden, sekizincisi %5.38'inden ve dokuzuncusu %4.72'sini açıklamaktadır. Dokuz faktörün tamamı toplam varyansın % 59.73'ünü açıklamaktadır.

Faktör analizi sonuçları, orijinal ölçeğin analizleriyle paralel bir şekilde, istenen değerleri üretmemiştir. Bunun sorumlusu büyük ölçüde, daha önce de belirtildiği gibi, ölçeğin oluşturulmasında temele konan kuramsal dayanaktır. Ölçekte üç faktör bulunması beklenmektedir. Ancak bu üç faktörün her biri ya da ikili- üçlü birleşimleri, farklı benlik tiplerini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla açımlayıcı faktör analizinin sonucunda beklenen faktörlere ilişkin maddeler birbirleri ile farklı bileşimler oluşturabilmektedir. Bununla birlikte 22, 23, 24 ve 17. maddelerin tek bir faktör altında toplanıyor olması 22, 23 ve 24. maddeleri doğrulayıcı faktör analizine dahil etme noktasında soru işaretlerine yol açmıştır. Çünkü 22, 23 ve 24. maddeler üç ayrı (bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk) benlik boyutunun maddeleridir ve bu şekilde tek bir faktör altında toplanmamaları beklenir. Bu nedenle söz konusu bulgu 22, 23 ve 24. maddelerin Türk kültürü için ayırt ediciliğinin olmadığı şeklinde yorumlanmış ve bu maddeler ölçekten çıkarılarak, doğrulayıcı faktör analizi uygulamasına geçilmiştir.

İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi: İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinde tanımlanan faktör yapılarının kültürümüzde geçerli olup olmadığını belirlemek amacıyla LISREL 8.7 paket programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi, bir kültürde geliştirilmiş bir ölçeğin başka bir kültüre uyarlanması yapılırken kullanılacak bir geçerlik kanıtı bulma yöntemidir ve hâlihazırda geliştirilmiş bir ölçeğin beklenen şekilde ölçme yapıp yapmadığını ortaya koyma amacını taşır (Jöreskog ve Sörbom, 2001; Şimşek, 2007). Araştırmacı analize güçlü kuramsal yapıya dayanan bir hipotezle başlar. Analizde önceden belirlenen faktörlerin hipotezle belirlenen

yapılara uygunluğu test edilir; gözlenebilir faktörlerden oluşan faktöriyel bir modelin gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğinin değerlendirilmesi amaçlanır (Jöreskog ve Sörbom, 2001; MacCallum ve Austin, 2002; Şimşek, 2007). Bu nedenle, çalışmada çıkarılan üç maddenin dışında İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinin orijinal formundaki maddelerinin faktörlere göre dağılımları esas alınarak doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

DFA'da sınanan modelin yeterliğinin belirlenmesi için çok sayıda uyum indeksi kullanılmaktadır (Sümer, 2000; Şimşek, 2007). Bu çalışmada yapılan DFA için Ki-kare uyum testi (CHI-Square Goodness), İyilik uyum indeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI), Normleştirilmiş Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) uyum indeksleri incelenmiştir.

İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğine uygulanan DFA'da hiçbir madde düşük t değeri vermemekle birlikte uyum indeksleri $\chi^2= 1002.45$ (sd= 321, p=0.0), $\chi^2/sd= 3.1$, RMSEA= 0.08, NFI=0.82, NNFI= 0.85, CFI= 0.87, RMR= 1.79, SRMR= 0.07, GFI= 0.81, AGFI= 0.77 olarak bulunmuştur. Maddeler arasında düzeltme önerileri doğrultusunda 6 düzeltme yapılmıştır. Bu düzeltmeler 25–28, 4–11, 5–8, 20–27, 27–29 ve 12–15. maddeler arasındadır. Yapılan düzeltmeler p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Modelde yapılan düzeltmeler daha önce belirtildiği şekilde kuramın yapısıyla ilişkilidir. Üç temel benlik faktörü bulunmaktadır ancak bu faktörlerin farklı bileşimleri söz konusu olabilir. Dolayısıyla üç temel faktörün altında yer alan maddelerin hata varyanslarının birbirleri ile ilişkili olması beklendik bir durumdur. Bu doğrultuda yapılan düzeltmelerin üçlü benlik modeli ile uyumlu olduğu söylenebilir. Düzeltme sonrası uyum indeksleri Çizelge 2.5'de verilmiştir.

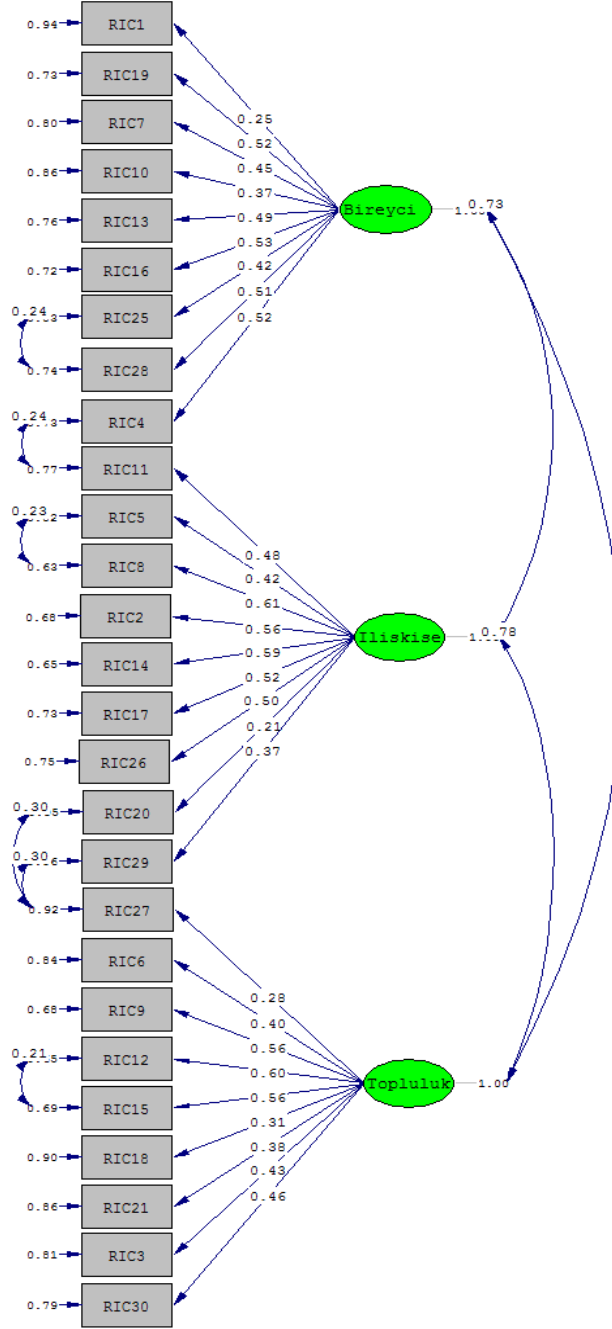
DFA'da kay kare değeri, gözlenen kovaryans matrisleri ile kuramsal bilgi arasında fark yoktur diyen Null hipotezini test etmektedir. Modelin uyumlu kabul edilmesi için Null hipotezinin red edilmemesi gerekmektedir.

Daha küçük deęerler, daha iyi uyuma iřaret eder. RMSEA ve SRMR deęerlerinin 0.08 ve dūřuk olması, NNFI, CFI, GFI, AGFI deęerlerinin 1'e yakın olması modele iliřkin iyi uyum istatistięi deęerlerini gōsterir (Schermele-Engel, Moosbrugger ve Mūller, 2003).

Çizelge 2.5 İliřkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeęi Birinci Dūzey DFA'ya İliřkin Uyum İndeksi Deęerleri

χ^2/sd (841/315)	2.66
RMSEA	0.07
NNFI	0.90
CFI	0.91
SRMR	0.06
GFI	0.85
AGFI	0.82

Çizelge 2.5'de gōrūldūęu gibi İliřkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeęinin belirlenen ūç faktōrlū yapısını sınamak iēin uygulanan doęrulatory faktōr analizi ile hesaplanan χ^2/sd (841/315) oranı 2.66 olup, bu deęer Sūmer (2000)'in deęerlendirmesine gōre modelin gerēek verilerle uyumlu olduęunu gōsterir. Ayrıca GFI (0.85) ve AGFI (0.82), NNFI (0.90) ve CFI (0.91) deęerlerinin 1'e yakın olması, RMSEA (0.07) ve SRMR (0.06) deęerlerinin ise 0.08'den dūřuk olması modelin gerēek verilere uyumu iēin bir dięer kanıttır. Bu durumda sōz konusu deęerlerin ūlēme modelinin doęrulandięına iřaret ettikleri sōylenabilir. Bir bařka ifadeyle, İliřkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeęinde tanımlanan bireycilik, iliřkisellik ve toplulukçuluk faktōrleri doęrulanmıřtır. Bu uyum indeksi deęerleri modelin uyumlu olduęunu ortaya koymaktadır. Modele iliřkin faktōr yūkleri Őekil 2.2'de gōrūlmektedir.

Şekil 2.2 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi

Şekil 2.2’de faktörden maddelere doğru çizilen doğrular üzerindeki değerler, faktörlerin maddeler üzerindeki etki büyüklüklerini (standardize edilmiş katsayıları), maddelere dışarıdan gelen doğrular üzerindeki değerler ise, maddelerde açıklanamayan varyans oranlarını göstermektedir. Gözlenen tüm madde faktör ilişkileri .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda üç maddesi dışarıda bırakılan RIC ölçeğinin yeni formunda 27 madde bulunmaktadır. Bu şekliyle ölçeğin bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk alt ölçeklerinin her birinde 9’ar madde yer almaktadır.

Ölçeğin güvenirlik ve geçerlik sonuçlarından elde edilen veriler ölçeğin Türk toplumunda benlik tipleri konusunda yapılacak çalışmalarda kullanılabileceğini göstermektedir. Araştırmada kullanılan ölçek Ek-4’de verilmiştir.

VERİLERİN TOPLANMASI

Kişisel bilgi formu, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği ve İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği araştırmacının kendisi ve diğer uzman yardımcılar tarafından farklı semtlerde uygulanmıştır. Araştırmacının kendisi dışındaki uzmanlara uygulama sırasında nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda uygulama öncesinde bilgi verilmiştir.

Uygulama, araştırmaya katılan bireylere araştırmanın amacına yönelik kısa bir bilgi verilmesinin ardından katılımları konusunda onaylarının alınmasından sonra gerçekleştirilmiştir. Uygulamada katılımcıların kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için kimliklerini ortaya koyacak herhangi bir bilgi istenmemiştir. Ölçeklerin uygulaması özellikle eğitim düzeyine göre farklılaşmakla birlikte ortalama 15 dakika ile 30 dakika arasında değişmiştir.

Veri toplama aşamasında, özellikle alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan bireyler arasında gönüllü katılımcı bulma konusunda sıkıntı yaşandığı ve bu durumun veri toplama aşamasını uzattığı söylenebilir. Bununla birlikte, veri toplama aşamasının başlangıcında, özellikle bu grupta yaşanan birkaç olumsuz deneyimin ardından, uygulamayı yürütenin, uygulama yapılan birey ile aynı cinsiyetten olmasına özen gösterilmiştir.

VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Çalışmada araştırma sorularını yanıtlamak için SPSS 11.5 paket programından yararlanılarak korelasyon, t-testi, tek değişkenli varyans analizi (ANOVA) ve kümeleme analizi (Cluster Analyze) teknikleri kullanılmıştır. Tek değişkenli varyans analizi sonuçlarına göre, farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Post-Hoc testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Varyansların eşit olduğu değişkenlerde Scheffe testi, varyansların eşit olmadığı değişkenlerde Dunnet C testi uygulanmıştır.

Araştırmada normallik ve doğrusallık varsayımının karşılanmasını güçleştiren uç değerler Mahalanobis uzaklık katsayısı kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonunda normallik ve doğrusallık varsayımını bozan 33 kişiye ait veri analizden çıkarılmış ve başlangıçta 623 olan sayı 590'a düşmüştür. Analiz sonucunda aşk tutumlarına ilişkin verilerin basıklık değeri -.07, çarpıklık değeri -.17, benliğe ilişkin verilerin basıklık değeri -.24, çarpıklık değeri -.40, olarak bulunmuştur. Bu değerler kabul edilebilir düzeyde olduğu için (Kalaycı, 2005) verilerin normallik ve doğrusallık varsayımlarını karşıladıkları kabul edilmiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma sorularının yanıtlanmasına yönelik analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

3.1 Genç Yetişkinlerin İlişki Sayısı ve İlişki Süresine Ait Bulgular

Araştırmanın ilk sorusu “Genç yetişkinlerin ilişki sayısı ve ilişki süresi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.1’de verilmiştir.

Çizelge 3.1 İlişki Sayısı ve İlişki Süresinin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	İlişki Sayısı (n=517)		İlişki Süresi(Ay) (n=571)	
	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik
Kadın	3.00(4.17)	t=7.16**	44.24(38.21)	t=2.94**
Erkek	7.87(10.26)		35.52(32.20)	

** p< 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi katılımcıların ilişki sayısı ($t_{(517)}= 7.16$, $p < .01$) ve ilişki süresi ($t_{(571)}= 2.94$, $p < .01$), cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Erkeklerin ilişki sayısının ortalaması ($\bar{X} = 7.87$), kadınların ilişki sayısının ortalamasından ($\bar{X} = 3.00$), kadınların ilişki süresinin ortalaması ($\bar{X} = 44.21$ ay) erkeklerin ilişki süresinin ortalamasından ($\bar{X} = 35.52$ ay) daha yüksektir.

3.2 Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemlerine Ait Bulgular

Aşağıda sırasıyla katılımcıların aşk biçemlerine ait ortalama ve standart sapma sonuçlarına, aşk biçemleri ile ilişki sayısı ve ilişki süresi arasındaki ilişkiye, aşk biçemlerinin ilişki statüsüne, cinsiyete, sosyo-ekonomik düzeye ve eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci sorusu “Genç yetişkinlerin aşk biçemlerine ilişkin puanlarının dağılımı nedir?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.2’de verilmiştir.

Çizelge 3.2 Aşk Biçemlerine Ait Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Aşk Biçemleri	\bar{X}	S
Tutkulu aşk	14.97	2.95
Arkadaşça aşk	12.99	3.73
Oyun gibi aşk	10.92	2.83
Mantıklı aşk	11.93	3.16
Sahiplenici aşk	12.54	2.90
Özgeci aşk	13.09	3.44

n=590

Çizelge 3.2'ye bakıldığında, katılımcıların aşk biçemlerine ait ortalama puanlarının yüksekten düşüğe tutkulu aşk ($\bar{X} = 14.97$, $S=2.95$), özgeci aşk ($\bar{X} = 13.09$, $S= 3.44$), arkadaşça aşk ($\bar{X}=12.99$, $S= 3.73$), sahiplenici aşk ($\bar{X}=12.54$, $S= 2.90$), mantıklı aşk ($\bar{X} = 11.93$, $S= 3.16$) ve oyun gibi aşk ($\bar{X} = 10.92$, $S= 2.83$) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu “Genç yetişkinlerin ilişki sayısı ve ilişki süresi ile aşk biçemleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.3'te verilmiştir.

Çizelge 3.3 İlişki Sayısı ve İlişki Süresi ile Aşk Biçemleri Arasındaki Korelasyon

Aşk Biçemleri	Tutkulu Aşk	Arkadaşça Aşk	Oyun Gibi Aşk	Mantıklı Aşk	Sahiplenici Aşk	Özgeci Aşk
İlişki Sayısı (n=517)	0.002	-0.070	0.171**	0.007	-0.046	0.104*
İlişki Süresi (n=571)	0.115**	0.156**	-0.149**	0.013	-0.086*	0.028

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

İlişki sayısı ve ilişki süresi ile aşk biçemleri arasındaki korelasyonun ele alındığı Çizelge 3.3'ün incelenmesinden, ilişki sayısı ile oyun gibi aşk ($r= 0.171$, $p<.01$) ve özgeci aşk ($r= 0.104$, $p<.05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre ilişki sayısı arttıkça oyun gibi aşk ve özgeci aşk puanları yükselmektedir. Aynı çizelgede ilişkinin süresi ile tutkulu aşk ($r= 0.115$, $p<.01$) ve arkadaşça aşk ($r= 0.156$, $p<.01$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile ilişki süresi uzadıkça tutkulu aşk ve arkadaşça aşk puanları yükselmektedir. Yine ilişkinin süresi ile oyun gibi aşk ($r= -0.149$, $p<.01$) ve sahiplenici aşk ($r= -0.086$, $p<.05$) puanları arasında

düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. İlişki süresi kısaltıkça oyun gibi aşk ve sahiplenici aşk puanları yükselmektedir.

Araştırmanın dördüncü sorusu “Genç yetişkinlerin aşk biçimleri ilişki statüsüne göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.4’te verilmiştir.

Çizelge 3.4 Aşk Biçemlerinin İlişki Statüsüne Göre Karşılaştırılması

Aşk Biçemleri	Tutkulu Aşk		Arkadaşça Aşk		Oyun Gibi Aşk		Mantıklı Aşk		Sahiplenici Aşk		Özgeci Aşk	
	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik
İlişki Statüsü												
Flört(n=305)	14.26(2.77)		12.48(3.36)		11.25(2.71)		11.77(3.22)		12.50(2.93)		12.59(3.43)	
Sözlü/ Nişanlı(n=77)	16.74(2.30)	F=28.94**	13.19(4.43)	F=8.11**	10.79(2.97)	F=5.94**	12.60(3.14)	F=2.27	12.97(3.05)	F=1.00	14.08(3.22)	F=7.86**
Evli(n=193)	15.52(3.02)		13.83(3.77)		10.37(2.81)		12.07(3.00)		12.44(2.81)		13.49(3.41)	
Çoklu Karşılaştırma Sonuçları	Flört<Evli<Sözlü/Nişanlı		Flört<Evli		Evli<Flört						Flört<Sözlü/Nişanlı	

** p< 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Aşk biçemlerinin ilişki statüsüne göre karşılaştırılmasında, ilişki statüsünü “diğer” olarak işaretleyen grubun üyeleri ($F=15$) tek bir başlık altında sınıflandırılmadığı için analize dahil edilmemiştir. Analiz sonuçları katılımcıların mantıklı aşk ($F_{(2-572)}= 2.27, p > .01$) ve sahiplenici aşk ($F_{(2-572)}= 1.00, p > .01$) alt boyutlarına ilişkin puanları arasında ilişkilerinin statüsüne göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların mantıklı aşk ve sahiplenici aşk puanları, ilişkilerinin statüsüne göre değişmemektedir.

Analiz sonuçları katılımcıların tutkulu aşk ($F_{(2-572)}= 28.94, p < .01$), arkadaşça aşk ($F_{(2-572)}= 8.11, p < .01$), oyun gibi aşk ($F_{(2-572)}= 5.94, p < .01$) ve özgeci aşk ($F_{(2-572)}= 7.86, p < .01$) alt boyutlarına ilişkin puanları arasında ilişkilerinin statüsüne göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların tutkulu aşk, arkadaşça aşk, oyun gibi aşk ve özgeci aşk puanları ilişkilerinin statüsüne göre anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Tutkulu aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Dunnet C testinin sonuçlarına göre, ilişkilerini flört ($\bar{X} = 14.26$), evli ($\bar{X} = 15.52$) ya da sözlü/nişanlı ($\bar{X} = 16.74$) olarak tanımlayan katılımcıların tutkulu aşk puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. İlişki statüsüne göre tutkulu aşk puanları düşükten yükseğe ilişkisini flört olarak tanımlayanlar, evli olarak tanımlayanlar ve sözlü/nişanlı olarak tanımlayanlar şeklinde sıralanmaktadır.

Arkadaşça aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Dunnet C testinin sonuçlarına göre, ilişkisini flört olarak tanımlayan katılımcıların arkadaşça aşk puanları ($\bar{X} = 12.48$), evli olarak tanımlayan katılımcıların arkadaşça aşk puanlarından ($\bar{X} = 13.83$) daha düşüktür. İlişkisini sözlü/nişanlı olarak tanımlayanların arkadaşça aşk puanları ($\bar{X} = 13.19$) ise ilişkisini flört ve evli olarak tanımlayanların arkadaşça aşk puanlarından anlamlı bir fark göstermemekle birlikte, puanları iki grubun puanlarının arasında yer almaktadır. Bu durumda ilişki statüsüne göre arkadaşça aşk puanlarının düşükten yükseğe, ilişkisini flört olarak tanımlayanlar, sözlü/nişanlı olarak tanımlayanlar ve evli olarak tanımlayanlar şeklinde sıralandığı söylenebilir.

Oyun gibi aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, ilişkisini evli olarak tanımlayan katılımcıların oyun gibi aşk puanları ($\bar{X} = 10.37$), flört olarak tanımlayan katılımcıların oyun gibi aşk puanlarından ($\bar{X} = 11.25$) daha düşüktür. İlişkisini sözlü/nişanlı olarak tanımlayanların oyun gibi aşk puanları ($\bar{X} = 10.79$) ise ilişkisini flört ve evli olarak tanımlayanların oyun gibi aşk puanlarından anlamlı bir fark göstermemekle birlikte, puanları iki grubun puanlarının arasında yer almaktadır. Bu durumda ilişki statüsüne göre oyun gibi aşk puanları, düşükten yükseğe, ilişkisini evli olarak tanımlayanlar, sözlü/nişanlı olarak tanımlayanlar ve flört olarak tanımlayanlar şeklinde sıralanmaktadır.

Özgeci aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, ilişkisini flört olarak tanımlayan katılımcıların özgeci aşk puanları ($\bar{X} = 12.59$), sözlü/nişanlı olarak tanımlayan katılımcıların özgeci aşk puanlarından ($\bar{X} = 14.08$) daha düşüktür. İlişkisini evli olarak tanımlayanların özgeci aşk puanları ($\bar{X} = 13.49$) ise ilişkisini sözlü/nişanlı ve flört olarak tanımlayanların özgeci aşk puanlarından anlamlı bir fark göstermemekle birlikte, puanları iki grubun puanlarının arasında yer almaktadır. Bu durumda ilişki statüsüne göre özgeci aşk puanları, düşükten yükseğe, ilişkisini flört olarak tanımlayanlar, evli olarak tanımlayanlar ve sözlü/nişanlı olarak tanımlayanlar şeklinde sıralanmaktadır.

Araştırmanın beşinci sorusu “Genç yetişkinlerin aşk biçimleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.5’te verilmiştir.

Çizelge 3.5 Aşk Biçemlerinin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

Aşk Biçemleri	Tutkulu Aşk		Arkadaşça Aşk		Oyun Gibi Aşk		Mantıklı Aşk		Sahiplenici Aşk		Özgeci Aşk	
	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik
Kadın(n=299)	14.96(3.00)		12.92(3.75)		10.14(2.73)		12.11(3.12)		12.67(2.96)		12.22(3.43)	
		t=0.13		t=0.46		t=7.07**		t=1.44		t=1.05		t=6.46**
Erkek(n=291)	14.99(2.90)		13.06(3.71)		11.73(2.72)		11.74(3.21)		12.42(2.84)		13.99(3.22)	

** p< 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 3.5'te görüldüğü gibi katılımcıların oyun gibi aşk ($t_{(588)}=7.07$, $p < .01$) ve özgeci aşk ($t_{(588)}= 6.46$, $p < .01$) puanları, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Erkeklerin oyun gibi aşk ($\bar{X} = 11.73$) ve özgeci aşk ($\bar{X} = 13.99$) puanları, kadınların oyun gibi aşk ($\bar{X} = 10.14$) ve özgeci aşk ($\bar{X}=12.22$) puanlarına göre daha yüksektir. Tutkulu aşk, arkadaşça aşk, sahiplenici aşk ve mantıklı aşk puanları, cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın altıncı sorusu "Genç yetişkinlerin aşk biçimleri sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.6'da verilmiştir.

Çizelge 3.6. Aşk Biçemlerinin Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Karşılaştırılması

Aşk Biçemleri	Tutkulu Aşk		Arkadaşça Aşk		Oyun Gibi Aşk		Mantıklı Aşk		Sahiplenici Aşk		Özgeci Aşk	
	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik
SED												
Alt(n=191)	14.88(2.96)		13.53(3.52)		10.65(2.75)		12.69(2.74)		12.80(3.02)		13.72(3.12)	
Orta(n=200)	15.23(2.90)	F=1.24	12.96(3.77)	F=3.82*	11.02(2.94)	F=1.35	11.60(3.42)	F=8.31**	12.57(2.86)	F=1.77	13.14(3.52)	F=6.80**
Üst (n=199)	14.79(2.97)		12.50(3.82)		11.09(2.80)		11.53(3.16)		12.26(2.82)		12.45(3.57)	
Çoklu Karşılaştırma Sonuçları			Üst<Alt				Üst, Orta<Alt				Üst<Alt	

** p< 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

* p< 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 3.6'da aşk biçemlerinin sosyo-ekonomik düzeye göre karşılaştırma sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçları katılımcıların tutkulu aşk ($F_{(2-587)} = 1.24$, $p > .05$), oyun gibi aşk ($F_{(2-587)} = 1.35$, $p > .05$) ve sahiplenici aşk ($F_{(2-587)} = 1.77$, $p > .05$) puanları arasında sosyo-ekonomik düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların tutkulu aşk, oyun gibi aşk ve sahiplenici aşk puanları sosyo-ekonomik düzeye göre değişmemektedir.

Analiz sonuçları katılımcıların arkadaşça aşk ($F_{(2-587)} = 3.82$, $p < .05$), mantıklı aşk ($F_{(2-587)} = 8.31$, $p < .01$) ve özgeci aşk ($F_{(2-587)} = 6.80$, $p < .01$) puanları arasında ise sosyo-ekonomik düzey bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların arkadaşça aşk, mantıklı aşk ve özgeci aşk puanları sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Arkadaşça aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların arkadaşça aşk puanları ($\bar{X} = 13.53$), üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların arkadaşça aşk puanlarından ($\bar{X} = 12.50$) daha yüksektir. Orta sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların arkadaşça aşk puanları ($\bar{X} = 12.96$) ise diğer sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların arkadaşça aşk puanlarından anlamlı bir fark göstermemekle birlikte, bu grubun arkadaşça aşk puanlarının diğer iki grubun puanlarının arasında yer aldığı görülmektedir.

Mantıklı aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Dunnett C testinin sonuçlarına göre, alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların mantıklı aşk puanları ($\bar{X} = 12.69$), üst ($\bar{X} = 11.53$) ve orta ($\bar{X} = 11.60$) sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların mantıklı aşk puanlarından daha yüksektir.

Özgeci aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre de alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların özgeci aşk puanları ($\bar{X} = 13.72$), üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların özgeci aşk puanlarından ($\bar{X} = 12.45$) daha yüksektir. Orta sosyo-ekonomik düzeyde yer alan

katılımcıların özgeci aşk puanları ($\bar{X} = 13.14$) ise diğer sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların özgeci aşk puanlarından anlamlı bir fark göstermemekle birlikte, puanlarının iki grubun puanlarının arasında yer aldığı görülmektedir.

Araştırmanın yedinci sorusu “Genç yetişkinlerin aşk biçimleri eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.7’de verilmiştir.

Çizelge 3.7 Aşk Biçemlerinin Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Aşk Biçemleri	Tutkulu Aşk		Arkadaşça Aşk		Oyun Gibi Aşk		Mantıklı Aşk		Sahiplenici Aşk		Özgeci Aşk	
	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik
Eğitim Düzeyi												
İlköğretim (n=51)	14.92(3.28)		13.88(3.58)		10.49(2.62)		13.63(2.58)		13.27(2.95)		14.24(2.91)	
Lise (n=178)	15.02(3.09)		13.19(3.82)		11.12(2.92)		11.45(3.17)		12.83(3.15)		14.03(3.26)	
		F=0.29		F=1.77		F=0.76		F=11.12**		F=4.30*		F=12.96**
Üniversite (n=248)	14.97(2.83)		12.79(3.69)		10.86(2.87)		11.46(3.17)		12.43(2.67)		12.46(3.48)	
Lisansüstü (n=61)	14.91(2.77)		12.54(3.63)		10.90(2.58)		11.01(2.81)		11.60(2.81)		11.99(3.34)	
Çoklu Karşılaştırma Sonuçları							Lisansüstü<Lise, İlköğretim	Lisansüstü<Lise, İlköğretim		Üniversite, Lisansüstü < Lise, İlköğretim		

** p< 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

* p< 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Analiz sonuçları katılımcıların tutkulu aşk ($F_{(3-586)} = 0.29$, $p > .05$), arkadaşça aşk ($F_{(3-586)} = 1.77$, $p > .05$) ve oyun gibi aşk ($F_{(3-586)} = 0.76$, $p > .05$) puanları arasında, eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların tutkulu aşk, arkadaşça aşk ve oyun gibi aşk puanları eğitim düzeylerine göre değişmemektedir.

Analiz sonuçları katılımcıların mantıklı aşk ($F_{(3-586)} = 11.12$, $p < .01$), sahiplenici aşk ($F_{(3-586)} = 4.30$, $p < .05$) ve özgeci aşk ($F_{(2-587)} = 12.96$, $p < .01$) puanları arasında ise eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların arkadaşça aşk, mantıklı aşk ve özgeci aşk puanları eğitim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Mantıklı aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, lisansüstü eğitim düzeyinde yer alan katılımcıların mantıklı aşk puanları ($\bar{X} = 11.01$), lise ($\bar{X} = 12.45$) ve ilköğretim okulu ($\bar{X} = 13.63$) mezunu katılımcıların mantıklı aşk puanlarından daha düşüktür. Üniversite mezunu katılımcıların mantıklı aşk puanları ($\bar{X} = 11.45$) ise ilköğretim okulu ($\bar{X} = 13.62$) mezunu katılımcıların mantıklı aşk puanlarından daha düşüktür. Bu durumda katılımcıların mantıklı aşk puanlarının eğitim düzeylerine göre düşükten yükseğe lisansüstü eğitim alanlar, üniversite mezunları, lise mezunları ve ilköğretim mezunları şeklinde sıralandığı söylenebilir.

Sahiplenici aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Dunnett C testinin sonuçlarına göre, lisansüstü eğitim almış ($\bar{X} = 11.60$) katılımcıların sahiplenici aşk puanları, lise ($\bar{X} = 12.83$) ve ilköğretim okulu ($\bar{X} = 13.27$) mezunu katılımcıların sahiplenici aşk puanlarından daha düşüktür. Üniversite mezunu katılımcıların sahiplenici aşk puanları ($\bar{X} = 12.43$) ise diğer eğitim düzeyinde yer alan katılımcıların sahiplenici aşk puanlarından anlamlı bir farklılık göstermemekle birlikte, bu grubun sahiplenici aşk puanlarının lise mezunu ve lisansüstü eğitim almış katılımcıların puanları arasında yer almaktadır. Bu durumda katılımcıların sahiplenici aşk puanlarının eğitim düzeylerine göre düşükten yükseğe

lisansüstü eğitim alanlar, üniversite mezunları, lise mezunları ve ilköğretim mezunları şeklinde sıralandığı söylenebilir.

Özgeci aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, lisansüstü eğitim almış ($\bar{X} = 11.99$) ve üniversite mezunu ($\bar{X} = 12.46$) katılımcıların özgeci aşk puanları, lise ($\bar{X} = 14.03$) ve ilköğretim okulu ($\bar{X} = 14.24$) mezunu katılımcıların özgeci aşk puanlarından daha düşüktür. Bu durumda katılımcıların özgeci aşk puanlarının eğitim düzeylerine göre düşükten yükseğe lisansüstü eğitim alanlar, üniversite mezunları, lise mezunları ve ilköğretim mezunları şeklinde sıralandığı ifade edilebilir.

3.3 Genç Yetişkinlerin Benlik Tiplerine Ait Bulgular

Aşağıda sırasıyla katılımcıların bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanlarının ortalama ve standart sapma sonuçlarına, bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanlarının cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan analiz sonuçlarına ve benlik tiplerine ait sınıflandırılma bulgularına yer verilmiştir.

Araştırmanın sekizinci sorusu “Genç yetişkinlerin bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanlarının dağılımı nedir?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.8’de verilmiştir.

Çizelge 3.8 Bireyci-İlişkisel-Toplulukçu Benlik Puanlarına Ait Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Alt Boyutlar	\bar{X}	S
Bireycilik	53.81	6.07
İlişkisel	53.14	6.27
<i>Toplulukçuluk</i>	50.08	7.07

n=590

Katılımcıların ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeğinin alt boyutlarına ait ortalama ve standart sapma sonuçlarına bakıldığında, puanların bireycilik ($\bar{X} = 53.81$, $S = 6.07$), ilişkisel ($\bar{X} = 53.14$, $S = 6.27$) ve toplulukçuluk ($\bar{X} = 50.08$, $S = 7.07$) şeklinde sıralanmakla birlikte, bireycilik ve ilişkisel puanlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

Araştırmanın dokuzuncu sorusu “Genç yetişkinlerin bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.9’da verilmiştir.

Çizelge 3.9 Bireyci-İlişkisel-Toplulukçu Benlik Puanlarının Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

Benlik Tipleri	Bireycilik		İlişkisel		Toplulukçuluk	
Cinsiyet	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik
Kadın(n=299)	54.56(5.48)		53.87(5.97)		50.61(6.74)	
		t=3.08**		t=2.89**		t=1.87
Erkek(n=291)	53.03(6.55)		52.39(6.49)		49.53(7.37)	

** p< 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Analiz sonuçlarına göre katılımcıların bireycilik ($t_{(588)}= 3.08$, $p < .01$) ve ilişkisellik ($t_{(588)}= 2.89$, $p < .01$) puanları, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kadınların bireycilik ($\bar{X} = 54.56$) ve ilişkisellik ($\bar{X} = 53.86$) puanları, erkeklerin bireycilik ($\bar{X} = 53.03$) ve ilişkisellik ($\bar{X} = 52.38$) puanlarına göre daha yüksektir. Toplulukçuluk puanları ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın onuncu sorusu “Genç yetişkinlerin bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanları sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.10’da verilmiştir.

Çizelge 3.10 Bireyci-İlişkisel-Toplulukçu Benlik Puanlarının Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Karşılaştırılması

Benlik Tipleri	Bireycilik		İlişkisel		Toplulukçuluk	
	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik
Alt(n=191)	51.36(6.40)		53.66(6.66)		51.60(6.84)	
Orta(n=200)	55.06(5.25)	F=24.79**	53.04(6.03)	F=1.11	49.32(7.28)	F=6.67**
Üst (n=199)	54.90(5.85)		52.73(6.11)		49.38(6.88)	
Çoklu Karşılaştırma Sonuçları	Alt<üst				Üst<alt	
	Alt<orta				Orta<alt	

** $p < 0.01$ düzeyinde anlamlıdır.

Analiz sonuçları katılımcıların ilişkisellik ($F_{(2-587)}= 1.11$, $p > .05$) puanları arasında sosyo-ekonomik düzeyleri bakımından anlamlı bir fark

olmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların ilişkisellik puanları sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Analiz sonuçları katılımcıların bireycilik ($F_{(2-587)}= 24.79$, $p < .01$) ve toplulukçuluk ($F_{(2-587)}= 6.67$, $p < .01$) puanları arasında ise sosyo-ekonomik düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların bireycilik ve toplulukçuluk puanları, sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Bireycilik puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Dunnett C testinin sonuçlarına göre, alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların bireycilik puanları ($\bar{X} = 51,36$), üst ($\bar{X} = 54,90$) ve orta ($\bar{X} = 55.06$) sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların bireycilik puanlarından daha düşüktür.

Toplulukçuluk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre de alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların toplulukçuluk puanları ($\bar{X} = 51,60$), üst ($\bar{X} = 49,38$) ve orta ($\bar{X} = 49,32$) sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların toplulukçuluk puanlarından daha yüksektir.

Araştırmanın onbirinci sorusu “Genç yetişkinlerin bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanları eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.11’da verilmiştir.

Çizelge 3.11 Bireyci-İlişkisel-Toplulukçu Benlik Puanlarının Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Benlik Tipleri	Bireycilik		İlişkisellik		Toplulukçuluk	
	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik
Eğitim Düzeyi						
İlköğretim (n=51)	52.04(4.96)		53.97(5.94)		51.97(6.82)	
Lise (n=178)	52.65(6.52)	F=6.85**	54.46(6.08)	F=6.94**	51.29(7.15)	F=7.60**
Üniversite (n=248)	54.80(5.90)		52.56(6.51)		49.53(6.74)	
Lisansüstü (n=61)	54.60(5.36)		50.97(5.20)		47.25(7.30)	
Çoklu Karşılaştırma Sonuçları	İlköğretim<Üniversite, Lisansüstü		Lisansüstü <Lise, İlköğretim		Lisansüstü <Lise, İlköğretim	

** p< 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Analiz sonuçları katılımcıların bireycilik ($F_{(3-586)}= 6.85$, $p < .01$), ilişkisellik ($F_{(3-586)}= 6.94$, $p < .01$) ve toplulukçuluk ($F_{(3-586)}= 7.60$, $p < .01$) puanları arasında eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların bireycilik ve toplulukçuluk puanları, eğitim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Bireycilik puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre ilköğretim okulu mezunlarının bireycilik puanları ($\bar{X}=52.04$), üniversite mezunları ($\bar{X}=54.80$) ve lisanüstü eğitim alanların ($\bar{X}= 54.60$) bireycilik puanlarından daha düşüktür.

İlişkisellik puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre lisansüstü eğitim

alanların ilişkisellik puanları ($\bar{X} = 50.97$), lise ($\bar{X} = 54.46$) ve ilköğretim okulu mezunlarının ($\bar{X} = 53.97$) ilişkisellik puanlarından daha düşüktür.

Toplulukçuluk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre lisansüstü eğitim alanların toplulukçuluk puanları ($\bar{X} = 47.25$), lise ($\bar{X} = 51.29$) ve ilköğretim okulu mezunlarının ($\bar{X} = 51.97$) toplulukçuluk puanlarından daha düşüktür.

3.3.1 Katılımcıların benlik tiplerine göre sınıflandırılması:

Katılımcıların aşk biçemlerinin benlik tiplerine göre karşılaştırılabilmeleri için öncelikle benlik tiplerine ilişkin bir sınıflandırmanın yapılması gerekmektedir. Bu sınıflandırmanın yapılması amacıyla katılımcıların bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk boyutlarından aldıkları puanlara, “kümeleme analizi tekniği” uygulanmıştır. Uygulanan ilk kümeleme analizi tekniği, hiyerarşik kümeleme analizidir. Bu teknikte ortaya çıkan bulgular ve ağaç grafiği, altı farklı kümeye işaret ettiği için bir sonraki adımda küme sayısı altı kabul edilerek hiyerarşik olmayan kümeleme analizi tekniği uygulanmıştır. Bu teknikle bireycilik ve ilişkisellik boyutlarından ortancanın altında, toplulukçuluk boyutundan ortancanın üstünde puan alanlar toplulukçu, bireycilik boyutunda ortancanın altında, ilişkisellik ve toplulukçuluk boyutlarından ortancanın üstünde puan alanlar ilişki-toplulukçu, ilişkisellik ve toplulukçuluk boyutlarından ortancanın altında, bireycilik boyutunda ortancanın üstünde puan alanlar bireyci, toplulukçuluk boyutundan ortancanın altında, bireycilik ve ilişkisellik boyutlarından ortancanın üstünde puan alanlar bireyci-ilişkiyel, her üç boyuttan da ortancanın üstünde puan alanlar bireyci-ilişkiyel-toplulukçu olarak sınıflandırılmıştır. Boyutların her üçünden de ortancanın altında puan alanlar hiçbir sınıfa dahil edilmemiştir.

Araştırmanın onikinci sorusu “Genç yetişkinlerin benlik tiplerine göre dağılımı nedir?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.12’de verilmiştir.

Çizelge 3.12 Katılımcıların Benlik Tiplerine Göre Dağılımları

Bireyci-İlişkisel-Toplulukçu		Bireyci-İlişkisel		İlişkisel-Toplulukçu		Hiçbiri		Toplulukçu		Bireyci	
f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
192	32.5	173	29.3	119	20.2	64	10.8	25	4.2	17	2.9

n= 590

Katılımcıların benlik tiplerine göre dağılımlarına bakıldığında çok sayıda bireyin sırasıyla bireyci-ilişkisel-toplulukçu (f= 192, % 32.5), bireyci-ilişkisel (f= 173 % 29.3) ve ilişkisel-toplulukçu (f= 119, % 20.2) benlik tiplerinde sınıflandırıldığı görülmektedir. Görece daha az sayıda birey ise toplulukçu (f= 25, % 4.2) ve bireyci (f= 17, % 2.9) benlik tiplerinde yer almıştır. Katılımcıların dikkate değer bir bölümü ise (f= 64, %10.8) hiçbir benlik tipi içerisinde sınıflandırılmamıştır. Bütün bunlarla birlikte ilişkisel ve bireyci-toplulukçu benlik tiplerine ilişkin bir kümelemenin ortaya çıkmaması dikkat çekicidir.

3.5 Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemleri ile Benlik Tiplerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Araştırmanın onüçüncü sorusu “Genç yetişkinlerin aşk biçemleri benlik tiplerine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde düzenlenmiş ve buna ilişkin bulgular Çizelge 3.14’te verilmiştir.

Çizelge 3.14 Aşk Biçemlerinin Benlik Tiplerine Göre Karşılaştırılması

Aşk Biçemleri	Tutkulu Aşk		Arkadaşça Aşk		Oyun Gibi Aşk		Mantıklı Aşk		Sahiplenici Aşk		Özgeci Aşk	
	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik	\bar{X} (S)	İstatistik
Bireyci-İlişkisel-Toplulukçu (n=192)	15.75(2.82)		13.69(3.82)		11.26(2.91)		12.60(3.10)		13.13(2.96)		13.92(4.28)	
Bireyci-İlişkisel (n=173)	14.66(2.66)		12.40(3.63)		10.56(2.68)		11.26(3.01)		11.92(2.73)		11.89(3.51)	
İlişkisel-Toplulukçu (n=119)	15.22(2.77)	F=8.09**	13.55(3.66)	F=4.43	11.75(2.84)	F=1.82	12.40(2.99)	F=6.08**	13.08(2.79)	F=5.63**	13.82(2.91)	F=10.26**
Hiçbiri (n=64)	13.84(3.06)		12.13(3.07)		11.38(2.86)		11.63(3.29)		12.14(3.01)		12.66(3.33)	
Toplulukçu (n=25)	12.88(2.19)		11.52(3.77)		11.04(2.79)		11.40(3.50)		11.80(2.12)		14.16(3.54)	
Bireyci (n=17)	14.94(2.66)		12.47(4.37)		10.12(3.04)		9.65(3.39)		11.06(3.44)		10.94(4.28)	
Çoklu Karşılaştırma Sonuçları	T<B						B<İT		B<İT		B<İT	
	T<İT						B<BİT		B<BİT		B<BİT	
	T<BİT								B<BİT		B<T	

** p< 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Aşk biçemlerinin benlik tiplerine göre karşılaştırılmasına ilişkin analiz sonuçları katılımcıların arkadaşça aşk ($F_{(5-584)} = 4.43$, $p > .05$) ve oyun gibi aşk ($F_{(5-584)} = 1.82$, $p > .05$) puanları arasında benlik tipleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların arkadaşça aşk ve oyun gibi aşk puanları, benlik tiplerine göre değişmemektedir.

Yine analiz sonuçları katılımcıların tutkulu aşk ($F_{(5-584)} = 8.09$, $p < .01$), mantıklı aşk ($F_{(5-584)} = 6.08$, $p < .01$), sahiplenici aşk ($F_{(5-584)} = 5.63$, $p < .01$) ve özgeci aşk ($F_{(5-584)} = 10.26$, $p < .01$) puanları arasında, benlik tipleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların tutkulu aşk, mantıklı aşk, sahiplenici aşk ve özgeci aşk puanları benlik tiplerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Tutkulu aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, toplulukçu benlik tipinde yer alan katılımcıların tutkulu aşk puanları ($\bar{X} = 12.88$), bireyci ($\bar{X} = 14.94$), ilişkisel-toplulukçu ($\bar{X} = 15.22$) ve bireyci-ilişkisel-toplulukçu ($\bar{X} = 15.75$) benlik tipinde yer alan katılımcıların tutkulu aşk puanlarından daha düşüktür. Diğer benlik tiplerinde sınıflandırılan katılımcıların tutkulu aşk puanları ise anlamlı bir fark göstermemektedir.

Mantıklı aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, bireyci benlik tipinde yer alan katılımcıların mantıklı aşk puanları ($\bar{X} = 9.65$), ilişkisel-toplulukçu ($\bar{X} = 12.40$) ve bireyci-ilişkisel-toplulukçu ($\bar{X} = 12.60$) benlik tipinde yer alan katılımcıların mantıklı aşk puanlarından daha düşüktür. Diğer benlik tiplerinde sınıflandırılan katılımcıların mantıklı aşk puanları ise anlamlı bir fark göstermemektedir.

Sahiplenici aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, bireyci benlik tipinde yer alan katılımcıların sahiplenici aşk puanları ($\bar{X} = 11.06$), ilişkisel-toplulukçu ($\bar{X} = 13.08$) ve bireyci-ilişkisel-toplulukçu ($\bar{X} = 13.13$) benlik tipinde yer alan katılımcıların sahiplenici aşk puanlarından daha

düşüktür. Diğer benlik tiplerinde sınıflandırılan katılımcıların sahiplenici aşk puanları ise anlamlı bir fark göstermemektedir.

Özgeci aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, bireyci benlik tipinde yer alan katılımcıların özgeci aşk puanları ($\bar{X} = 10.94$), ilişkisel-toplulukçu ($\bar{X} = 13.82$), bireyci-ilişkisel-toplulukçu ($\bar{X} = 13.92$) ve toplulukçu ($\bar{X} = 14.16$) benlik tipinde yer alan katılımcıların özgeci aşk puanlarından daha düşüktür. Diğer benlik tiplerinde sınıflandırılan katılımcıların özgeci aşk puanları ise anlamlı bir fark göstermemektedir.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi bu araştırmanın temel amacı, genç yetişkinlerin aşk biçemlerini ve benlik tiplerini betimlemek ve aralarındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada benlik, hem bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk boyutları hem de benlik tipleri temelinde yani kategorik olarak ele alınmıştır.

Bu bölümde, yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular yorumlanmakta ve alanyazınla ilişkilendirilerek tartışılmaktadır. Aşağıda sırasıyla ilişki sayısı ve ilişki süresine, aşk biçemlerine, benlik tiplerine ve aşk biçemi-benlik tipi ilişkisine yönelik bulgular ele alınmaktadır.

4.1 Genç Yetişkinlerin İlişki Sayısı ve İlişki Süresine Ait Bulguların Tartışılması

Bulgulardan hatırlanacağı üzere, katılımcıların ilişki sayısı ve ilişki süresi, cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Erkeklerin ilişki sayısı kadınların ilişki sayısına göre daha fazla, kadınların ilişki süresi erkeklerin ilişki süresine göre daha uzundur.

İlişki sayısına ilişkin bulgular, Türk kültüründe karşı cinsle ilişkiler söz konusu olduğunda, kadınlara oranla erkeklere daha izin verici bir tutum sergilenmesinin sonucu olabilir. Daha önce Kephart (1967) tarafından ABD’de yapılan bir araştırmada, kadınların erkeklerden daha çok duygusal ilişki deneyimlerinin bulunduğu sonucuna ulaşılmış ve bu durum kadınların daha erken olgunlaşmasıyla açıklanmıştır. Kuşkusuz kadınlar Türk toplumunda da erkeklerden daha erken olgunlaşmaktadırlar. Ancak karşı

cinsle ilişkiler alanında, kadınlar üzerindeki toplumsal baskının görece daha yoğun ve engelleyici oluşu, kadınların ilişki sayılarının erkeklerin ilişki sayılarından daha düşük olmasına yol açıyor olabilir. İlişki süresi ile ilgili bulgu ise kadınların erkeklere göre daha erken olgunlaşmasıyla ilişkili olabilir. Kadınların daha erken olgunlaşmaları ve dolayısıyla duygusal birlikteliklerinin daha erken yaşta başlaması, kadınların ilişki süresinin erkeklerin ilişki süresinden daha uzun olmasını açıklayabilir.

4.2 Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemlerine Ait Bulguların Tartışılması

Aşağıda sırasıyla aşk biçemlerinin alt boyutlarının (tutkulu aşk, özgeci aşk, arkadaşça aşk, sahiplenici aşk, mantıklı aşk ve oyun gibi aşk) ortalama ve standart sapma sonuçları, bu boyutların ilişki sayısı, ilişki süresi, ilişki statüsü, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve eğitim düzeyi ile karşılaştırma sonuçlarına ilişkin bulgular tartışılacaktır.

4.2.1 Aşk biçemlerine ait ortalama ve standart sapma sonuçları

Katılımcıların aşk biçemlerine ait ortalama ve standart sapmalarına bakıldığında, puanların yüksekten düşüğe tutkulu aşk, özgeci aşk, arkadaşça aşk, sahiplenici aşk, mantıklı aşk ve oyun gibi aşk şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu bulgu daha önce başka kültürlerde yapılmış çalışmaların pek çoğunun sonuçları ile örtüşmemektedir. Yapılan çok sayıda araştırmada (Kephart, 1967; Knox ve Sporakowski, 1968; Philbrick ve Stones, 1988; Rosenman, 1978; Rubin ve diğerleri, 1981), bireylerin realistik aşk puanlarının, romantik aşk puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak bu araştırmada, tutkulu aşk puanının diğer aşk biçemlerine ait puanlardan daha yüksek bulunması, romantik aşk anlayışının kültürümüzde daha başat olduğuna işaret ediyor olabilir. Bu durum Onur (2005)'un karşı cinsiyetten bireylerin birbirlerinden ayrı toplumsallaştırılması konusundaki vurgusu ile açıklanabilir. Birbirlerinden ayrı toplumsallaştırılan kadın ve erkekler, birbirlerine karşı gerçekçi olmayan düşünceler geliştirmektedirler. Bunun sonucu olarak her iki cinsiyetten bireylerin aşk ilişkilerinde gerçekçi olmaktan çok idealistik bakış açıları geliştirmeleri ve yaşantılarını bu şekilde

düzenlemeleri olası görünmektedir. Oyun gibi aşk puanlarının son sırada yer alması da yine toplumsal çevrenin etkisiyle açıklanabilir. Daha önce de belirtildiği gibi, oyun gibi aşk biçeminde sık partner değiştirme ya da aynı zaman diliminde birden fazla partnerin bulunması söz konusudur. Oysa Türk toplumunda genel olarak sık partner değiştirme de, aynı zaman diliminde birden fazla partnerle ilişki yaşanması da –her ne kadar bu konuda kadın ya da erkek, evli ya da bekâr olma ayrımına gidilse de- onaylanmamaktadır. Buna dayalı olarak oyun gibi aşk puanının aşk biçemleri arasında en son sırada yer alması, toplumdaki tek eşlilik, ilişkide süreklilik beklentisi ve baskısından kaynaklanıyor olabilir.

4.2.2 İlişki sayısı, ilişki süresi ve aşk biçemleri

İlişki sayısı ile aşk biçemleri arasındaki korelasyona bakıldığında, ilişki sayısı ile oyun gibi aşk ve özgeci aşk puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir korelasyon olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle ilişki sayısı arttıkça oyun gibi aşk ve özgeci aşk puanları yükselmektedir. Yine araştırma sonuçları ilişki süresi ile tutkulu aşk ve arkadaşça aşk puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. İlişki süresi uzadıkça tutkulu aşk ve arkadaşça aşk puanları yükselmektedir. İlişki süresi ile oyun gibi aşk ve sahiplenici aşk puanları arasında ise düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu dikkat çekmektedir. İlişki süresi kısaldıkça oyun gibi aşk ve sahiplenici aşk puanları yükselmektedir.

Bütün bu bulgular büyük ölçüde Lee'nin aşk kuramına dayalı olarak açıklanabilir. Tutkulu aşk ve arkadaşça aşk biçemlerinde bağlanma, ilişkinin önemli bir faktörü olduğundan, bu aşk biçemleri, ilişkinin süresini olumlu yönde etkileyecek, tutkulu ve arkadaşça aşk puanları arttıkça ilişki süresi uzayacaktır. Oyun gibi aşkta bağlanmadan kaçınan bireyler, aynı anda birden fazla kişi ile birlikte olmayı ve görece kısa süreli ilişkileri tercih ettikleri için, oyun gibi aşk puanı yükseldikçe ilişki sayısı artacak, ilişki süresi ise kısalmaktadır. Sahiplenici aşk görece partneri zorlayan ve yoran bir aşk biçemi olarak değerlendirildiğinde, bu tip âşıkların uygun partnerle karşılaşmadıkları

durumda, karşı cinsle ilişkilerinin görece kısa süreceği düşünülebilir. Buna dayalı olarak sahiplenici âşıkların ilişki sürelerinin diğer aşk biçemlerine göre daha kısa olması, beklendik bir durum olarak değerlendirilebilir. Özgeci aşk puanları ile ilişki sayısı arasındaki ilişkinin açıklanması için, başka araştırmaların yapılması gerekmektedir. Ancak bu durum, daha sonra üzerinde durulacağı üzere, erkek katılımcıların hem oyun gibi hem de özgeci aşk puanlarının, kadınların puanlarından daha yüksek bulunması ile ilişkili olabilir. Oyun gibi ve özgeci aşk puanları kadınlardan daha yüksek olan erkeklerin ilişki sayısının yüksek olması, ilişki sayısı ile özgeci aşk biçemi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulgusunun ortaya çıkmasına yol açmış olabilir.

4.2.3 Aşk biçemleri ve ilişki statüsü

Bulgulardan hatırlanacağı üzere, katılımcıların tutkulu aşk, arkadaşça aşk, oyun gibi aşk ve özgeci aşk puanları arasında ilişkilerinin statüsü bakımından anlamlı fark bulunmaktadır.

Farkların hangi gruplar arası olduğunu belirlemek için yapılan analiz sonuçları, ilişkisini flört olarak tanımlayan katılımcıların tutkulu aşk puanlarının, evli ve sözlü/nişanlı olarak tanımlayan katılımcıların tutkulu aşk puanlarından daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, Büyükşahin (2006)'in tutkulu aşk boyutunda, sözlü ve nişanlı olanların flört ilişkisi olanlardan daha yüksek puan aldıkları ve Hendrick ve Hendrick (2006)'in tutkulu aşk ile sorumluluk alma arasında pozitif ilişki olduğu yönündeki bulguları ile örtüşürken, Driscoll ve diğerlerinin (1972) evli olmayan çiftlerin romantik aşk puanlarının, evli olanların puanlarından daha yüksek olduğu bulgusuyla örtüşmemektedir.

Bercheid ve Walster (1978)'in de belirttiği gibi, genel olarak, ilişkilerdeki tutku bileşeninin zaman içinde azalacağı düşünülür. Ancak, bu araştırmada uygulama yapılan grupta yer alan bireylerin, tam da karşı cinsle yakın ilişkiler kurması beklenen gelişim döneminde, genç yetişkinlik döneminde olmaları, bulguları yorumlarken göz önünde bulundurulması gereken önemli bir durumdur. Genç yetişkinlik dönemi, Erikson (1959, 1963,

1968, 1982)'un kuramında açıkça belirtildiği gibi, karşı cinsle yakınlık arayışlarının ön planda tutulduğu bir gelişim dönemidir. Karşı cinsle yakınlık arayışı içerisinde olan bireylerin, doğru kişiyi bulduklarını düşündüklerinde, ilişkilerini kaçınılmaz bir biçimde evliliğe taşımak istemeleri beklenir. Flört ilişkisini devam ettirenlerin ise büyük ölçüde halen ilişkilerinden emin olmadığı düşünülebilir. Bu durum, evli ve sözlü/nişanlı olanların tutkulu aşk puanlarının, ilişkisini flört olarak tanımlayanların puanlarından daha yüksek çıkmasını açıklayabilir. Driscoll ve diğerlerinin (1972) çalışmalarında evli olanların tutkulu aşk puanlarının evli olmayanlardan daha düşük bulunması, araştırmacıların çalışmayı yürüttüğü grubun yaş dağılımının, bu çalışmanın yürütüldüğü grubun yaş dağılımından çok daha geniş olmasıyla açıklanabilir.

Araştırma bulguları, ilişkisini flört olarak tanımlayan katılımcıların arkadaşça aşk puanlarının, evli olarak tanımlayan katılımcıların arkadaşça aşk puanlarından daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, Hendrick ve Hendrick (2006)'in arkadaşça aşk ile sorumluluk alma arasında pozitif ilişki buldukları araştırma sonuçları ve Büyükşahin (2006)'in ilişki düzeyinin resmileşmesinin ilişkiye ve eşe yönelik fedakârlığı, ilişkiye yatırımı ve bağlanma düzeyini artırdığı şeklindeki araştırma bulguları ile örtüşmektedir. İlişkide bağlılığın artması ile ilişki statüsünün resmileşmesi arasında var olan bu karşılıklılık, ilişkisini flört olarak tanımlayan katılımcıların arkadaşça aşk puanlarının, evli katılımcıların arkadaşça aşk puanlarından daha düşük olmasına bir açıklama sunabilir.

Bulgulardan hatırlanacağı gibi, ilişkisini evli olarak tanımlayan katılımcıların oyun gibi aşk puanları, flört olarak tanımlayan katılımcıların oyun gibi aşk puanlarından daha düşüktür. Bu bulgu, Montgomery ve Sorell (1997)'in evli olmayan bireylerin oyun gibi aşk puanlarının, evli olanlardan daha yüksek olduğu bulgusuyla örtüşmektedir. Oyun gibi aşk puanlarında gözlenen fark, toplumun evliliğe yüklediği anlam ile açıklanabilir. Evlilik, ilişkinin resmileştiğini gösteren ve bireylerin birbirlerine karşı sorumluluklarını artıran bir olgudur. Bununla birlikte toplumun beklentisi, evli bireylerin eşlerine bağlı olması ve eşlerinin dışında başka partnerlerinin olmamasıdır. Dolayısı ile evli olanların oyun gibi aşk puanlarının flört ilişkisi olanlardan daha düşük olması beklendik bir durum olarak değerlendirilebilir; ilişki

resmileştikçe, oyun gibi aşk puanı düşecek ve/ya da oyun gibi aşk puanları yüksek olanlar sorumluluk gerektiren ilişkilerden uzak duracaklardır.

Son olarak bulgular, ilişkisini flört olarak tanımlayan katılımcıların özgeci aşk puanlarının, sözlü/nişanlı olarak tanımlayan katılımcıların özgeci aşk puanlarından daha düşük olduğunu göstermektedir. Evli olanların özgeci aşk puanları ise iki grubun ortasında yer almaktadır. Bu bulgu, Büyükşahin (2006)'in flört ilişkisi olanların özgeci aşk puanlarının sözlü, nişanlı ya da evli olanlardan daha düşük olduğu şeklindeki bulgusuyla örtüşmektedir. Yine Montgomery ve Sorell (1997)'in araştırma bulguları, evlenmemiş bireylerin özgeci aşk puanlarının evli olanlardan daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada anlamlı farkın, ilişkisini flört ve sözlü/nişanlı olarak tanımlayanlar arasında çıkması, dikkat çekicidir. Bu bulgu flört ilişkisine oranla sözlü/nişanlı olanların ilişkilerinin, daha resmi bir boyut kazanmasıyla ilgili olabilir. Diğer taraftan sözlülük/nişanlılık dönemi, evliliğe yönelik atılan adımda partnerin hâlâ ilişkide geri adım atabileceği bir dönemdir. Dolayısıyla ilişkinin bu aşamasındaki bireyler bir taraftan geleceğe yönelik planlar yapmakta, diğer taraftan partneri kaybetme korkusu yaşamaktadırlar. Bu durum, söz konusu ilişki statüsünde özgeci aşk puanlarının daha yüksek bulunuşu için bir açıklama sunabilir.

4.2.4 Aşk biçemleri ve cinsiyet

Bulgulardan hatırlanacağı gibi, aşk biçemleri ile cinsiyet karşılaştırması, katılımcıların oyun gibi aşk ve özgeci aşk puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Erkeklerin oyun gibi aşk ve özgeci aşk puanları, kadınların oyun gibi aşk ve özgeci aşk puanlarına göre daha yüksektir. Tutkulu aşk, arkadaşça aşk, sahiplenici aşk ve mantıklı aşk puanları ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Erkeklerin oyun gibi aşk puanlarının kadınların oyun gibi aşk puanlarından yüksek olması, daha önce Hendrick ve Hendrick (1986, 1995), Hendrick ve diğerleri (1998), Dion ve Dion (1993), Neto (1994), Neto ve diğerleri (2000), Davies (2001) ve Le (2005)'nin aynı doğrultudaki araştırma

bulguları ile örtüşmektedir. Erkeklerin özgeci aşk puanlarının kadınların özgeci aşk puanlarından yüksek olması, yine Neto (1994), Sprecher ve diğerleri (1994), Hendrick ve diğerleri (1998), Hendrick ve Hendrick (2002), Neto ve diğerleri (2000), Davies (2001), Hovardaoğlu ve Büyükşahin (2004) ile Büyükşahin (2006)'in aynı doğrultudaki araştırma bulgularıyla örtüşmektedir.

Oyun gibi aşk ve özgeci aşk puanlarındaki cinsiyetler arası fark, toplumsallaşma farklılıkları ile açıklanabilir. Davies (2001)'in araştırma bulgularının da ortaya koyduğu gibi, erkeklerin oyun gibi aşk puanlarının kadınların puanlarından daha yüksek olması, büyük ölçüde toplumsal arzu edilirlikle ilgili görünmektedir. Erkeklerin daha sık partner değiştirmesi ve birden çok sevgilisinin olması, Türk toplumunda yadsınmayan, hatta zaman zaman desteklenen bir durumdur. Dolayısıyla böyle bir kültürel ortamda, erkeklerin oyun gibi aşk puanlarının yüksek olması beklenir. Özgeci aşk puanlarının yüksekliği ise Büyükşahin (2006) tarafından kadınların giderek erkeklerden daha bağımsız hale gelmeye başlamasıyla açıklanmaktadır. Kadınların daha bağımsız olması, erkeklerde eşlerini kaybetme korkusuna yol açabileceğinden, erkekler kadınlardan daha özgeci olabileceklerdir. Bu bulgunun bir başka açıklaması, Türk toplumunda karşı cinsle yakın duygusal ilişkiler söz konusu olduğunda, özellikle flört aşamasında ve ilişkinin resmileştiği ilk yıllarında, genel olarak erkeklerden daha özgeci davranışlar beklenmesinin bir sonucu olabilir. Genç yetişkinlik dönemi, ilişkilerin gelişim sürecinde, özellikle erkekler için büyük ölçüde bu aşamaya karşılık gelmektedir. Dolayısıyla bu dönemde erkekler, onlardan beklendiği şekilde, daha özgeci tavırlar sergiliyor olabilirler. Bütün bunlarla birlikte cinsiyetler arası farklılıklardan çok benzerliklerin olması, genel olarak aşk biçemlerinin kültürün etkisine açık oluşuna işaret ediyor görünmektedir.

Bu bulgularda dikkat çeken bir diğer durum, yapılan pek çok çalışmada kadınların daha realistik ve pragmatik, erkeklerin daha romantik olduğu şeklindeki cinsiyet farkının, bu araştırmanın bulgularında ortaya çıkmamış olmasıdır (Bu araştırmada tutkulu aşk biçeminin romantik, mantıklı aşk biçeminin realistik ve pragmatik aşk biçemlerine karşılık geldiği söylenebilir). Önceki araştırmalarda kadınların erkeklere göre daha realistik

ve pragmatik oldukları yönündeki bulgular, kadınların evlenmeleri yönünde daha çok toplumsal baskı hissetmeleri, ekonomik bakımdan erkeklere bağımlı olmaları ve aile yaşamını daha ön planda tutmalarıyla açıklanmaya çalışılmıştır (Dion ve Dion, 1988, 1993). Oysa bu araştırmada ve daha önce Hovardaoğlu ve Büyükşahin (2004) ile Büyükşahin (2006) tarafından yapılan çalışmalarda, bu yönde bir bulgunun ortaya çıkmamış olması, Türk kadınının toplumdaki değişen konumuyla ilişkili olabilir. Türk toplumunda, ekonomik bağımsızlıklarını kazanma yönünde ilerleyen kadınlar, daha sonra benlik tiplerine ilişkin bulguların tartışılmasında da ele alınacağı gibi, erkeklerden daha bireyci eğilimler sergileyerek, realistik ve pragmatik aşk anlayışlarından uzaklaşıyor olabilirler.

4.2.5 Aşk biçimleri ve sosyo-ekonomik düzey

Araştırma bulgularında belirtildiği üzere, aşk biçimlerinin sosyo-ekonomik düzeye göre karşılaştırma sonuçları, katılımcıların tutkulu aşk, oyun gibi aşk ve sahiplenici aşk alt boyutlarına ilişkin puanları arasında sosyo-ekonomik düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, katılımcıların tutkulu aşk, oyun gibi aşk ve sahiplenici aşk puanları sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişmemektedir. Bununla birlikte katılımcıların arkadaşça aşk, mantıklı aşk ve özgeci aşk alt boyutlarına ilişkin puanları arasında ise sosyo-ekonomik düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların arkadaşça ve özgeci aşk puanları, üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların arkadaşça ve özgeci aşk puanlarından, aynı grubun mantıklı aşk puanları, üst ve orta sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların mantıklı aşk puanlarından daha yüksektir.

Bütün bu bulgular arkadaşça, mantıklı ve özgeci aşk biçimlerine ilişkin puanların, üst sosyo-ekonomik düzeyden alt sosyo-ekonomik düzeye doğru gidildikçe yükseldiğini göstermektedir. Arkadaşça ve mantıklı aşk biçimlerinin her ikisinde de gerçekçilik egemendir ve duygusal bileşenler görece daha az yer tutar. Dolayısıyla bu aşk biçimleri toplumsal etkilere daha açıktır. Bu bulgular, Neto ve diğerleri (2000)'nin tutkulu aşk ve sahiplenici aşk biçimlerinin toplumsal etkiden daha bağımsız, mantıklı ve

arkadaşça aşk biçemlerinin toplumsal etkiye daha açık olduğu yönündeki bulguları ve Sprecher ve diğerlerinin (1994) yoksulluğun ve olumsuz koşulların daha pragmatik aşk biçemlerinin benimsenmesine yol açacağına ilişkin belirlemeleriyle örtüşmektedir. Bu araştırmanın bulgularında, söz konusu araştırmacıların bulgularından farklı olarak özgeci aşk biçeminde fark çıkması ve oyun gibi aşk biçeminde farkın bulunmayışı ise Türk kültürüne özgü niteliklerle açıklanabilir.

Özgeci aşk, her koşulda partnerin gözetilmesini gerektirir. Bu durum Dion ve Dion (1996b)'un da ifade ettikleri gibi, daha çok geleneksel değerlerle ilişkilidir. Geleneksel değerler ise alt sosyo-ekonomik düzeyde kendini daha çok hissettirmektedir. Özellikle araştırmanın alt sosyo-ekonomik düzeyindeki katılımcılarının gecekondü bölgelerinde yaşayan bireylerden oluşması, söz konusu bulgunun açıklanmasına yardımcı olabilir. Bu semtlerde yaşayan bireyler, kır/taşra kökenlidirler ve çeşitli nedenlerle kente göç etmişlerdir. Ancak kentlerdeki koşullar göçün ortaya çıkardığı sorunları çözmede yeterli olanakları barındırmadığı için, gecekondü bölgelerinde yaşayan bireyler, kentli değerlere uyum sağlamada zorlanmakta ve güçlüklerle başa çıkmada geleneksel değerlere daha çok yönelmektedirler (Keleş, 1996; Kongar, 1999). Bu açıdan ele alındığında, alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan bireylerin, geleneksel değerler doğrultusunda daha özgeci tutumlar sergileyecekleri söylenebilir. Oyun gibi aşk biçeminde sosyo-ekonomik düzey farkının bulunmayışı ise, erkeklerin sosyo-ekonomik düzey farkı olmaksızın toplumun geneli tarafından, -daha önce söz ettiğimiz şekilde- oyun gibi aşk biçemi doğrultusunda desteklenmesiyle ilişkili olabilir.

4.2.6 Aşk biçemleri ve eğitim düzeyi

Bulgulardan hatırlanacağı gibi, aşk biçemleri ile eğitim düzeyi karşılaştırması katılımcıların tutkulu aşk, arkadaşça aşk ve oyun gibi aşk alt boyutlarına ilişkin puanları arasında eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymaktadır. Analiz sonuçları katılımcıların mantıklı aşk, sahiplenici aşk ve özgeci aşk alt boyutlarına ilişkin puanları arasında ise eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Başka

bir ifadeyle katılımcıların mantıklı aşk, sahiplenici aşk ve özgeci aşk puanları eğitim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Mantıklı aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan karşılaştırma sonuçlarına göre, lisansüstü eğitim düzeyinde yer alan katılımcıların mantıklı aşk puanları, lise ve ilköğretim okulu mezunu katılımcıların mantıklı aşk puanlarından daha düşüktür. Üniversite mezunu katılımcıların mantıklı aşk puanları ise ilköğretim okulu mezunu katılımcıların mantıklı aşk puanlarından daha düşüktür. Bu sonuçlar bize eğitim düzeyi yükseldikçe, mantıklı aşk puanının düştüğünü göstermektedir. Lee'nin kuramından hatırlanacağı üzere mantıklı âşıklar, kişisel yararı ön planda tutarlar. Oysa eğitim düzeyinin yükselmesi, bireylerin aşk yaşantılarını düzenlemede temele koydukları ilkelerin farklılaşmasına yol açabilir. Eğitim düzeyi yükseldikçe pragmatik bakış açısından uzaklaşılması ve daha idealistik-romantik aşk biçemlerinin benimsenmesi söz konusu olabilir.

Sahiplenici aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan karşılaştırma sonuçlarına göre, lisansüstü eğitim almış katılımcıların sahiplenici aşk puanları, lise ve ilköğretim okulu mezunu katılımcıların sahiplenici aşk puanlarından daha düşüktür. Üniversite mezunlarının sahiplenici aşk puanları ise lise mezunları ile lisansüstü eğitim alanların arasında yer almaktadır. Bu durumda eğitim düzeyi yükseldikçe sahiplenici aşk puanlarının düştüğü söylenebilir. Bu bulgu, Lee'nin sahiplenici aşk açıklaması doğrultusunda açıklanabilir. Onun kuramında sahiplenici aşkın en tipik göstergesi, kendine güven eksikliğidir ve bu tip âşıklar partnerleriyle olan ilişkilerini nesnel kriterler doğrultusunda değerlendirmede yetersizdirler. Oysa eğitim, en azından belirli ölçüde, özyeterlilik algısının yükselmesine katkıda bulunabilir ve ilişkinin görece nesnel kriterler ışığında değerlendirilmesinde etkili olabilir. Dolayısı ile lisansüstü eğitim yapmış bireylerin sahiplenici aşk puanlarının, lise ve ilkokul mezunu bireylerden daha yüksek olması beklenebilir.

Özgeci aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan karşılaştırma sonuçlarına göre, lisansüstü eğitim almış ve üniversite mezunu katılımcıların özgeci aşk puanları, lise ve

ilköğretim okulu mezunu katılımcıların özgeci aşk puanlarından daha düşüktür. Daha önce ifade ettiğimiz gibi, özgeci aşk kültürümüzde daha geleneksel değerlerle açıklanabilir. Eğitim düzeyinin yükselmesi, özellikle Türk toplumunun geleneksel değerlerinden uzaklaşmasında önemli bir etken olarak dikkat çekmektedir. Bu durumda eğitim düzeyinin yükselmesi, özgeci aşk puanlarının düşmesine yol açıyor olabilir.

4.3 Genç Yetişkinlerin Benlik Tiplerine Ait Bulguların Tartışılması

Aşağıda sırasıyla katılımcıların bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanlarının ortalama ve standart sapma sonuçları, bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanlarının cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve eğitim düzeyi ile karşılaştırılma bulguları ve katılımcıların benlik tiplerine ait sınıflandırılma analizi sonuçları tartışılacaktır.

4.3.1 Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanlarına ait ortalama ve standart sapma sonuçları

Katılımcıların bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanlarına ait ortalama ve standart sapma sonuçlarından hatırlanacağı üzere, puanları, yüksekten düşüğe bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk şeklinde sıralanmaktadır. Bununla birlikte, bireycilik ve ilişkisellik puanları birbirine çok yakındır. Dolayısıyla ilk sırayı bireycilik ve ilişkisellik boyutlarının, ikinci sırayı toplulukçuluk boyutunun aldığı söylenebilir.

Benlik boyutlarına ilişkin bu bulguların Göregenli (1995)'nin bireycilik ve toplulukçuluk eğilimleri açısından kültürümüzün kabaca sınıflandırılabilmesinin mümkün olmadığı, İmamoğlu (1998)'nin, kültürümüzdeki bireylerin hem bireyleşme hem de bütünleşme eğilimleri sergiledikleri, İmamoğlu (2003)'nin bireyleşme ve ilişkililik boyutları arasında negatif yönlü ilişki bulunmadığı, Kurt (2000)'un Türk kültüründe Batılı anlamdaki bağımsızlığın kopukluğu içermeyebileceği, Carpenter ve Karakitapoğlu-Aygün (2005)'ün gruplarda kişisel kimlik, sosyal kimlik ve toplulukçu kimlik sıralamasının değişmediği bulgularıyla örtüşmektedir. Tuncer (2005)'in araştırmasında, bu araştırmadan farklı olarak ilişkisel benlik

puanları birinci, özerk-ilişkisel benlik puanları ikinci, özerk benlik puanları üçünü sırada çıkmıştır. Ancak Tuncer'in çalışmasında benliğin aile bağlamı temelinde çalışılmış olması bu farklılığın kaynağı olabilir. Yine bu bulgular Madson ve Trafimov (2001)'un ABD'de yaptıkları araştırmanın sonunda, katılımcıların hem bireyci, hem ilişkisel benlik puanlarının, toplulukçu benlik puanlarından daha yüksek olduğunu bulmaları, Kashima ve diğerleri (2005)'nin bütün kültürlerde bireylerin kendilerini gruplarından bağımsız olarak, daha çok varoluşsal biçimde algılama eğiliminde olduğu şeklindeki saptamaları, Abdo (2001)'nin Lübnan'da öğrencilerin %27'sinin bireyci, %67,3'ünün toplulukçu olduğu şeklindeki bulgularıyla da örtüşmektedir.

4.3.2 Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik ve cinsiyet

Analiz sonuçlarına göre katılımcıların toplulukçuluk puanları, cinsiyete göre farklılaşmazken, bireycilik ve ilişkisellik puanları, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Kadınların bireycilik ve ilişkisellik puanları, erkeklerin bireycilik ve ilişkisellik puanlarına göre daha yüksektir.

Kadınların bireycilik puanlarının erkeklerin bireycilik puanlarından daha yüksek bulunması, Karakitapoğlu-Aygün (2004a)'ün kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında kendilerini daha çok kişisel terimlerle ve daha az geleneksel terimlerle tanımladığı, Carpenter ve Karakitapoğlu-Aygün (2005)'ün kadınların kişisel kimliğe erkeklerden daha fazla önem verdiği, Üskül ve diğerleri (2004)'nin kadınların bağımsız benlik yapısı puanlarının, erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu bulgularıyla örtüşmektedir. Kadınların ilişkisellik puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olması, İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün (2004)'ün kadınların hem bireycilik hem ilişkisellik puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Yukarıda Türk kültüründe daha önce gerçekleştirilen araştırmaların bulgularından söz edilmiştir. Oysa başka kültürlerde yapılan araştırma bulguları, bu araştırmada elde edilen araştırma bulgularıyla örtüşmemektedir. Bu araştırmalardan bazıları şunlardır: Lalonde ve diğerleri (2004) kişilerarası ilişkilerde kültürün rolünü ele aldıkları araştırmalarında kadınların karşılıklı

bağımlı benlik puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kashima ve Hardie (2000) araştırmalarında erkeklerin daha toplulukçu, kadınların daha ilişkisel eğilimler sergiledikleri, bireycilik bakımından cinsiyetler arası anlamlı bir fark olmadığını görmüşlerdir. Madson ve Trafimov (2001), kadınların toplulukçu ve ilişkisel benlik bilişi puanlarının erkeklerden, erkeklerin özel benlik bilişi puanlarının kadınlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bresnahan, Chiu ve Levine (2004), kadınların erkeklere göre ilişkisel karşılıklı bağımlı benlik ölçeğinden daha yüksek puan aldıkları bulgusuna ulaşmışlardır.

Araştırmadaki bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik ve cinsiyete ilişkin bulgular, genç ve modern Türk kadınının sosyo-kültürel değişimdeki rolüne işaret ediyor olabilir. Türk kadını, eğitim düzeyi yükseldikçe ve işgücüne katılımı arttıkça geleneksel değerlere daha az bağlı kalmakta ve daha özerk olmaya başlamaktadır. Bununla birlikte toplumda, geleneksel değerlerle bağlantılı olarak, kadınlardan iyi bir anne ve iyi bir eş olmaları da beklenmektedir. Sonuçta kadınların erkeklerden daha bireyci ve daha ilişkisel eğilimler sergileyecekleri düşünülebilir.

4.3.3 Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik ve sosyo-ekonomik düzey

Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik puanlarının sosyo-ekonomik düzeye göre karşılaştırma sonuçları, katılımcıların ilişkisel alt boyutuna ilişkin puanları arasında sosyo-ekonomik düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Başka bir ifadeyle katılımcıların ilişkisel puanları sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Katılımcıların bireycilik ve toplulukçuluk alt boyutlarına ilişkin puanları arasında ise sosyo-ekonomik düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların bireycilik ve toplulukçuluk puanları, sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Analiz sonuçlarına göre alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların bireycilik puanları, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların bireycilik puanlarından daha düşüktür. Bu bulgu

modernleşme eğilimleriyle açıklanabilir. Sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe bireycilik eğilimlerinin artması beklenen bir durumdur.

Toplulukçuluk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre de alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların toplulukçuluk puanları, üst ve orta sosyo-ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların toplulukçuluk puanlarından daha yüksektir. Bu bulgu, daha önce ifade edildiği gibi, gecekondü bölgelerinde yaşayan bireylerin, yaşadıkları uyum sorunları karşısında geleneksel değerlere daha sıkı sarılmalarıyla ilgili olabilir. Bireyler zorlu yaşam koşullarıyla başa çıkmak ve kendilerini korumak adına daha sıkı ilişkiler geliştirmekte ve daha geleneksel, daha toplulukçu değerler benimsemektedirler: Dış dünyaya karşı daha korumacı bir yaklaşım ve daha güvenli bir yaşam alanı.

Genel olarak değerlendirildiğinde ilişkisellik puanlarının sosyo-ekonomik düzeye göre değişmemesi, toplulukçuluk puanlarının alt sosyo-ekonomik düzeyde, bireycilik puanlarının orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde daha yüksek bulunması, kültürümüzde Kağıtçıbaşı'nın aile değişim modeli çerçevesinde bir değişim olduğu şeklinde yorumlanabilir. Modernleşme sürecinde bireyci değerler giderek artan bir biçimde kendini hissettirmekte bununla birlikte ilişkiyel değerler etkililiğini sürdürmektedir.

4.3.4 Bireyci-ilişkiyel-toplulukçu benlik ve eğitim düzeyi

Analiz sonuçları katılımcıların bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk puanları arasında eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk puanları, eğitim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre, ilköğretim okulu mezunlarının bireycilik puanları, üniversite ve lisanüstü eğitim alanların bireycilik puanlarından, lisanüstü eğitim alanların ilişkisellik ve toplulukçuluk puanları lise ve ilköğretim okulu mezunlarının ilişkisellik ve

toplulukçuluk puanlarından daha düşüktür. Bireycilik boyutundaki grup farkı, üniversite eğitiminin gençlere görece kendi kararlarını kendilerinin verebilecekleri ve kendilerini gerçekleştirebilecekleri bir ortam ve bakış açısı sunması ile açıklanabilir. İlişkisellik ve toplulukçuluk boyutlarındaki farklılıklar ise lisansüstü eğitim alanların çok daha yarışmacı bir ortamda bulunmaları ile ilişkili olabilir.

4.3.5 Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik ve aşk biçemleri

Araştırma bulguları, katılımcıların bireycilik puanları ile tutkulu aşk ve arkadaşça aşk puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı, bireycilik puanları ile özgeci aşk puanları arasında ise düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Buna göre bireycilik puanları yükseldikçe tutkulu aşk ve arkadaşça aşk puanları yükselmekte, özgeciler puanları düşmektedir. Bu bulgular, bireyci benlik boyutu ile tutkulu, arkadaşça ve özgeci aşk biçemlerinin göstergeleri ile açıklanabilir. Bireyci benlik, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, kişinin gruptan bağımsızlığının ve kişisel özerkliğinin ön planda tutulduğu benlik boyutudur. Dolayısıyla bu benlik boyutu ile en önemli göstergesi kendine yeterlilik olan tutkulu aşk biçemi ve etkinlik ve ilgilerin paylaşılmasından hoşlanılmakla birlikte, pragmatizmden uzak durulan arkadaşça aşk biçemi arasında pozitif ilişki görülmesi beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte bireycilik puanları yükseldikçe, daha çok geleneksel roller ve toplulukçu değerlerle ilişkili görülen, karşılıksız vermenin egemen olduğu özgeci aşk biçimine ilişkin puanların düşmesi de araştırmada temele konan kuramsal bakış açıklarını destekler nitelikte bulgular olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların hem ilişkisellik hem toplulukçuluk puanları ile tutkulu aşk, arkadaşça aşk, sahiplenici aşk, mantıklı aşk, ve özgeci aşk puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre ilişkisellik puanları ve toplulukçuluk puanları arttıkça tutkulu aşk, arkadaşça aşk, sahiplenici aşk, mantıklı aşk ve özgeci aşk puanları da artmaktadır. Gerek ilişkisellik, gerekse toplulukçuluk puanlarının oyun gibi aşk dışında bütün aşk biçemleri ile pozitif ilişki göstermesi, kültürümüzde karşı cinsle

ilişkiler alanında Onur (2005)'un ifade ettiği şekilde, hem geleneksel, hem modern değerlerin bir arada bulunmasıyla açıklanabilir. Benlik eğilimlerine ilişkin bulgulardan hatırlanacağı üzere, toplulukçuluk eğilimleri daha çok alt sosyo-ekonomik düzeyde baskındır; ancak ilişkisellik eğilimleri her üç sosyo-ekonomik düzeyde de benzerdir. Bu durumda aşk biçimleri söz konusu olduğunda, hem ilişkisellik hem toplulukçuluk puanlarının birbirinden oldukça farklı tanımlamaları barındıran aşk biçimleri ile pozitif yönde ilişkili olması Onur'un belirlemesini destekleyen bulgular sunmaktadır.

Bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik ile ilişkili görünmeyen tek aşk biçiminin oyun gibi aşk olması dikkat çekicidir. Daha önce Le (2005) tarafından yürütülen araştırmada, oyun gibi aşk ile dikey bireycilik arasında pozitif ilişki bulmuş, erkeklerin oyun gibi aşk ve dikey bireycilik puanlarının kadınların puanlarından daha yüksek olduğuna dikkat çekilmiştir. Ancak bu araştırmanın bulgularında, oyun gibi aşk puanlarının erkeklerde, bireycilik puanlarının ise kadınlarda daha yüksek çıkması, kültürel farka işaret ediyor olabilir.

4.3.6 Benlik tipleri

Katılımcıların benlik tiplerine göre dağılımlarına bakıldığında, çok sayıda bireyin sırasıyla bireyci-ilişkisel-toplulukçu ($f= 192$, %32.5), bireyci-ilişkisel ($f= 173$ %29.3) ve ilişkiseli-toplulukçu ($f= 119$, %20.2) benlik tiplerinde sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu bulgu, katılımcıların %82'lik bölümünün bu üç temel benlik tipinde (bireyci-ilişkisel-toplulukçu, bireyci-ilişkisel ve ilişkiseli-toplulukçu) yer aldığına işaret etmektedir. Görece daha az sayıda birey ise toplulukçu ($f= 25$, %4.2) ve bireyci ($f= 17$, %2.9) benlik tiplerinde sınıflandırılmıştır. Katılımcıların dikkate değer bir bölümünün ise ($f= 64$, %10.8) hiçbir benlik tipi içerisinde sınıflandırılmadığı görülmektedir. Bütün bunlarla birlikte ilişkiseli ve bireyci-toplulukçu benlik tiplerine ilişkin bir kümelemenin ortaya çıkmamış olması önemli bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Benlik tiplerine ilişkin bu bulgular, İmamoğlu (1998)'nin Türk üniversite öğrencilerinin hem bireyleşme, hem de bütünleşme eğiliminde

oldukları, bireyleşme ve ilişkililik boyutlarının birbirlerine karşıt değil, birbirinden ayrı boyutlar olduğu (İmamoğlu, 2003), Göregenli (1995)'nin bireycilik ve toplulukçuluk eğilimleri açısından Türk kültürünün kabaca sınıflanamayacağı şeklindeki bulgu ve saptamaları ile örtüşmektedir. Bununla birlikte bulgular, Türk kültüründe üç benlik tipinin ağırlıklı olduğunu göstermektedir: Bireyci-ilişkisel-toplulukçu, bireyci-ilişkisel ve ilişkisel-toplulukçu. Bu üç benlik tipinde dikkat çeken, her üçünün de ilişkisellik boyutunu barındırmasıdır. Bu bulgu, Türk kültüründe ilişkiselliğin, benliğin önemli bir unsuru olarak değerlendirilebileceği şeklinde yorumlanabilir. Yine salt ilişkisel ve bireyci-toplulukçu benlik tiplerinde bir kümelemenin ortaya çıkmamış olması, ilişkisellik boyutunun kültürümüzde ortaya koyduğu tablo ile bağlantılı olarak açıklanabilir. İlişkisel boyutu, ağırlıklı bulunan üç temel benlik tipinde yer aldığı için bağımsız bir küme olarak ortaya çıkmamış olabilir. Bununla bağlantılı olarak, ilişkisellik boyutu olmaksızın bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarının bir arada bulunacağı bir benlik tipi de beklentilerden uzaktır. Dikkat çeken bir diğer bulgu, katılımcıların önemli bir bölümünün (%10.8) hiçbir benlik tipi içerisinde sınıflandırılmamış olmasıdır. Benzer bir bulguya Hardie, Kashima ve Pridmore (2005)'un bulgularında da rastlanmaktadır. Onların çalışmasında katılımcıların %20'lik bir bölümünün herhangi bir benlik tipi içerisinde sınıflandırılmadığı görülmektedir. Böyle bir bulgu, benliğin kimlikle olan ilişkilerine işaret ediyor olabilir. Bildiğimiz gibi kimlik gelişimi büyük ölçüde ergenliğin sonunda tamamlanma eğilimindedir. Ancak bütün bireylerin söz konusu dönem içerisinde kimlik gelişimlerini tamamlayamayabilecekleri de bilinmektedir. Bu bağlamda, kimlik gelişimlerini tamamlayamamış bireylerin benlik tiplerinin de sınıflandırılmamış olması düşünülebilir.

Son olarak, benlik tipi sınıflandırılmasına ilişkin bu bulguların başka kültürlerde yapılan araştırma bulguları bağlamında da incelenbilmesi kuramsal tartışmalara ışık tutabilir. Kashima ve Hardie (2000)'nin yaptıkları benlik tipi sınıflamasında, katılımcıların ağırlıklı olarak bireyci (%47.2) ve ilişkisel (%36.1) benlik tipinde yer aldıkları bulunmuştur. Bunları bireyci-ilişkisel (%6.9), ilişkisel-toplulukçu (%3.7), bireyci-toplulukçu (%3.2) ve toplulukçu (%2.8) benlik tipleri izlemiştir. Hardie, Kashima ve Pridmore (2005)

araştırmalarında katılımcıların sadece %29'unun ağırlıklı olarak tek bir benlik yöneliminin (ilişkisel, bireyci ya da toplulukçu) bulunduğu sonucuna varmışlardır. Katılımcıların %26'sı ikili, %23'ü üçlü yönelim bildirirken, %20'sinin yönelimi sınıflanamamıştır. Her iki araştırma bulguları da bizim çalışmamızda olduğu gibi benlik tipleri konusunda üç farklı benlik boyutunun farklı bileşimlerinin bir arada bulunabileceğine işaret etmektedir. Bu açıdan değerlendiğinde, araştırma bulgularının farklı sonuçlar ortaya çıkarmakla birlikte ikili benlik sınıflamasına karşı çıkan kuramsal bakışlara (İmamoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 1996a, 1996b, 2001, 2002, 2005; Triandis, 1995, 1999, 2000, 2001; Kashima ve Hardie, 2000) destek sunduğu söylenebilir.

4.3.7 Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemleri ve Benlik Tiplerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulguların Tartışılması

Aşk biçemlerinin benlik tipleriyle karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonuçları, katılımcıların arkadaşça aşk ve oyun gibi aşk biçemlerine ilişkin puanları arasında benlik tipleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Sonuçlar, katılımcıların tutkulu aşk, mantıklı aşk, sahiplenici aşk ve özgeci aşk biçemlerine ilişkin puanları arasında ise benlik tipleri bakımından anlamlı bir fark bulunduğuna işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların tutkulu aşk, mantıklı aşk, sahiplenici aşk ve özgeci aşk puanları benlik tiplerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Tutkulu ařk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre, toplulukçu benlik tipinde yer alan katılımcıların tutkulu ařk puanları, bireyci, ilişkisel-toplulukçu ve bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik tipinde yer alan katılımcıların tutkulu ařk puanlarından daha dūřüktür. Bu bulgu, toplulukçu benlik tipinde daha çok geleneksel değerlerin benimsenmesi ve grup etkisinin yoğun olarak hissedilmesi ile açıklanabilir. Geleneksel değerleri benimseyen ve grup etkisine açık olan bireyler, daha idealistik bir ařk anlayışının egemen olduğu tutkulu ařk biçeminden daha dūřük puan almış olabilirler. Çünkü salt toplulukçu eğilimlerin ön planda tutulduğu bu benlik tipinde, bireylerin kendilerinin ne istediği değil, çevrelerinin onlardan ne beklediği önemli

görülmektedir. Bu bulgu, Medora ve diğerlerinin (2002), ABD'nin bireyci, Hindistan'ın toplulukçu, Türkiye'nin ise ikisi arasında değerlendirildiği araştırmalarında, Türk katılımcıların romantik aşk puanlarının ABD'nin arkasında, Hindistan'ın önünde bulunması ile tutarlılık göstermektedir.

Mantıklı, sahiplenici ve özgeci aşk puanlarındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre, bireyci benlik tipinde yer alan katılımcıların mantıklı, sahiplenici ve özgeci aşk puanları, ilişkisel-toplulukçu ve bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik tipinde yer alan katılımcıların mantıklı, sahiplenici ve özgeci aşk puanlarından daha düşüktür. Bu bulgular da genel olarak salt bireyci eğilimlerin egemen olduğu bireyci benlik tipinin ve sözü edilen aşk biçemlerinin özelliklerine dayanarak açıklanabilir. Kişisel özerkliğin ve gruptan bağımsızlığın egemen olduğu bireyci benlik tipinde sınıflandırılan bireylerin, pragmatizmin (mantıklı aşk), bağımlılığın (sahiplenici aşk) ve özverinin (özgeci aşk) ön planda tutulduğu aşk biçemlerinden düşük puan almaları hem benlik tipine ilişkin hem de aşk biçemlerine ilişkin kuramsal dayanaklarımız ile tutarlı görünmektedir. Bu bulgunun aynı zamanda, Hendric ve Hendrick (1986)'in –toplulukçu değerlerin egemen olduğu düşünülen- Asya Kökenli Amerikalı öğrencilerin tutkulu aşk puanlarının, -bireyci değerlerin egemen olduğu düşünülen- Avrupa Kökenli Amerikalı öğrencilere göre daha düşük, mantıklı aşk puanlarının ise daha yüksek olduğu sonucu ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Daha önce de ifade edildiği gibi bu araştırmada genç yetişkinlerin aşk biçimleri ve benlik tipleri cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey, aşk biçimleri ek olarak ilişki sayısı, ilişki süresi, ilişki statüsü ve benlik tiplerine göre karşılaştırılarak incelenmiştir.

Bulgular, Türk kültüründe -araştırmanın yapıldığı zaman diliminde- genç yetişkinlik döneminde tutkulu aşk biçiminin diğer aşk biçimlerine göre daha baskın olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte aşk biçimleri ilişki sayısı, ilişki süresi, ilişki statüsü, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, eğitim düzeyi ve bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik tiplerine göre farklılıklar göstermektedir. Yine bulgular, benliğin bireycilik ve ilişkisellik boyutlarının toplulukçuluk boyutuna göre öne çıktığına işaret etmektedir. Bununla birlikte bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik boyutları cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve eğitim düzeyine göre farklılıklar göstermektedir. Benlik tipleri sınıflandırılmasına ilişkin bulgular, Türk toplumunda bireylerin tek bir benlik tipinde değil, benliğin üçlü (bireyci-ilişkisel-toplulukçu) ya da ikili (bireyci-ilişkisel ve ilişkisel toplulukçu) bileşimleri ekseninde sınıflandırılabileceğini göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına dayanarak, Türkiye’de karşı cinsle duygusal ilişkilerde yaşanan sorunların kaynağına ilişkin ipuçlarının elde edildiği ve bu ipuçlarını yakalamada kültürün bireysel düzeydeki yansıması olarak kabul edilebilen benlik tiplerinin önemli olduğu söylenebilir. Bunun yanında, genç yetişkinlerin aşk biçimleri, benlik tipleri ve aşk biçimleri-benlik tipleri ilişkisi bağlamında elde ettiğimiz bulguların, Lee’nin aşk biçimleri kuramına, son zamanlarda destek gören üçlü benlik sınıflamasına ve Kağıtçıbaşı’nın benlik

modeline destek sunduğu söylenebilir. İçinde yaşanılan toplumsal bağlam, bireylerin hem aşk biçemlerinin hem de benlik tiplerinin şekillenmesinde önemli görünmektedir. Bununla birlikte aşk biçemleri ve benlik tipleri bağlamsal etkiye açık, ilişkili iki olgu olarak değerlendirilebilir.

Son olarak gelecekte yapılacak çalışmalara ilişkin bazı önerilerde bulunulabilir. Bu neriler:

1. Türk kültüründe var olan aşk anlayışına ilişkin nitel çalışmaların yapılması,

2. Benlik ve kimlik gelişiminin birlikte ele alınacağı araştırmaların gerçekleştirilmesi,

3. Aşk biçemlerinin farklı gelişim dönemleri temelinde araştırılması,

4. Aşk biçemleri ve benlik tiplerinin kır-kent bağlamında incelenmesi,

5. Aşk biçemleri ve benlik tiplerinin toplumsal cinsiyet rolleri ile birlikte çalışılması

6. Benliğin ilişkisel ve toplulukçu doğasına ilişkin araştırmaların yapılması şeklinde sıralanabilir.

KAYNAKÇA

- Abdo, H.A. (2001). Individualism and Collectivism: The Case of Lebanon. *Social Behavior and Personality*, **29** (5), 503-518.
- Acker, M. and Davis, M.H. (1992). Intimacy, Passion and Commitment in Adult Romantic Relationships: A Test of the Triangular Theory of Love. *Journal of Social and Personal Relationships*, **9**, 21-50.
- Banaji, M.R. and Prentice, D.A. (1994). The Self in Social Contexts. *Annual Review of Psychology*, **45**, 297-332.
- Beal, A.E. and Sternberg, R.J. (1995). The Social Construction of Love. *Journal of Social and Personal Relationships*, **12** (3), 417-438.
- Beigel, H.G. (1951). Romantic Love. *American Sociological Review*, **16** (3), 326-334.
- Berry, J.W., Poortinga, Y.H. and Pandey, J. (Eds.) (1997). *Handbook of Cross-Cultural Psychology, Vol. 1: Theory and Method*. Second Edition. Boston: Allyn and Bacon.
- Berry, J.W., Dasen, P.R. and Saraswati, T.S. (Eds.) (1997). *Handbook of Cross-Cultural Psychology, Vol. 2: Basic Process and Human Development*. Second Edition. Boston: Allyn and Bacon.
- Berry, J.W., Segall, M.H. and Kağitçibaşı, Ç. (Ed.) (1997). *Handbook of Cross-Cultural Psychology, Vol. 3: Social Behavior and Applications*. Second Edition. Boston: Allyn and Bacon.
- Bernard, E.W. (1993). Reliability and Aspects of the Construct Validity of Sternberg's Triangular Love Scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, **10**, 475-480.
- Berscheid, E. and Meyers, S.A. (1996). A Social Categorical Approach to a Question about Love. *Personal Relationships*, **3**, 19-43.
- Bresnahan, M.H., Chiu, H.C. and Levine, T.R. (2004). Self-Construal as a Predictor of Communal and Exchange Orientation in Taiwan and the USA. *Asian Journal of Social Psychology*, **7**, 187-203.
- Bresnahan, M.J., Levine, T.R., Shearman, S.M., Lee, S.Y., Park, C., and Kiyomiya, T. (2005). A Multimethod Multitrait Validity Assessment of

Self-Construal in Japan, Korea, and The United States. **Human Communication Research**, **31** (1), 33-59.

Brewer, M. B., and Gardner, W. L. (1996). Who is This "We"? Levels of Collective Identity and Self Representations. **Journal of Personality and Social Psychology**, **71**, 83-93.

Büyükşahin, A. (2006). Yakın İlişkilerde Bağlanım: Yatırım Modelinin Bağlanma Stilleri ve Bazı Değişkenler Yönünden İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Büyükşahin, A. ve Hovardaoğlu, S. (2004). Çiftlerin Aşka İlişkin Tutumlarının Lee'nin Çok Boyutlu Aşk Biçimleri Kapsamında İncelenmesi. **Türk Psikoloji Dergisi**, **19**, 59-72.

Carpenter, S. and Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2005). Importance and Descriptiveness of Self-Aspects: A Cross-Cultural Comparison. **Cross-Cultural Research**, **39** (3), 293-321.

Cimbalo, R.S., Faling, V. and Mousaw, P. (1976). The Course of Love: A Cross-Sectional Design. **Psychological Reports**, **38**, 1292-1294.

Collins, K. A. (2005). Love Styles and Self-Silencing in Romantic Relationships. **Guidance and Counseling**, **20** (3/4), 139-146.

Davies, M.F. (2001). Socially Desirable Responding and Impression Management in the Endorsement of Love Styles. **The Journal of Psychology**, **135** (5), 562-570.

DeGooyer, M.J. and Williams, J.E. (1990). A Comparison of Self-Concept in Japan and the United State. In. Iwawaki, S., Kashima, Y. and Leung, K. (Eds.), **Innovations in Cross-Cultural Psychology**. Amsterdam: Swets and Zeitlinger Inc, 279-288.

Dermer M. ve Pyszczynski T.A. (1978). Effects of Erotica Upon Men's Loving and Liking Responses for Women They Love. **Journal of Personality and Social Psychology**, **36** (11), 1302-1309.

- Diessner, R. Frost, N. and Smith, T. (2004) Describing the Neoclassical Psyche Embedded in Sternberg's Triangular Theory of Love. *Social Behavior and Personality*, **32** (7), 683-690.
- Dion, K.K. and Dion, K.L. (1975). Self-esteem and Romantic Love. **Journal of Personality**, **43**, 39-57.
- Dion, K.K. and Dion, K.L. (1973). Correlates of Romantic Love. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, **41**, 51-56.
- Dion, K.K. and Dion, K.L. (1988). Romantic Love: Individual and Cultural Perspectives. In. Sternberg R.J. and Barnes, M.L. (Eds.), **The Psychology of Love**. New Haven: Yale University Press, 264-292.
- Dion, K.K. and Dion, K.L. (1993). Gender and Ethnocultural Comparisons in Style of Love. **Psychology of Woman**, **17**, 463-473.
- Dion, K.K. and Dion, K.L. (1996a). Introduction: Toward Understanding Love. **Personal Relationships**, **3**, 1-3.
- Dion, K.K. and Dion, K.L. (1996b). Cultural Perspectives on Romantic Love. **Personal Relationships**, **3**, 5-17.
- Djikic, M. and Oatley, K. (2004). Love and Personal Relationships: Navigating on the Border between the Ideal and Real. **Journal for the Theory of Social Behaviour**, **34** (2), 199-209.
- Driscoll, R., Davis, K.E., Lipetz, M. E. (1972). Parental Interference and Romantic Love: The Romeo and Juliet Effect. **Journal of Personality and Social Psychology**, **14** (1), 1-10.
- Doherty, R.W., Hatfield, E., Thompson, K. and Choo, P. (1994). Cultural ve Ethnic Influences on Love and Attachment. **Personal Relationships**, **1**, 391-398.
- Erikson, E. H. (1959). **Identity and the Life Cycle**. New York: Int. Universities Press.
- Erikson, E. H. (1963). **Childhood and Society**. USA: Vail-Balov Press.
- Erikson, E. H. (1968). **Identity: Youth and Crisis**. New York: W.W. Norton Company Inc.

- Erikson, E. H. (1982). **The Life Cycle Completed**. New York: W.W. Norton Company Inc.
- Fiske, A.P., Kitayama, S., Markus H. and Nisbett, R.E. (1998) The Cultural Matrix of Social Psychology. In. Gilbert, D.T., Fiske, S.T. and Lindzey, G. (Eds.) **Handbook of Social Psychology**. Fourth Edition. New York: Oxford University Press, 915-981.
- Felmlee, D. and Sprecher, S. (2000). Close Relationships and Social Psychology: Intersections and Future Paths. **Social Psychology Quarterly**, **63** (4), 365-376.
- Fromm, E. (1991). **Sahip Olmak ya da Olmak**. İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Gezgin, U.B. (2002). The Psychological Corraletes of Endowment Effect: Individualism-Collectivism, Perspective Taking, and Real and Hypotetical Endowment Effects. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Goode, W. J. (1959). The Theoretical Importance of Love. **American Sociological Review**, **24** (1), 38-47.
- Goodwin, R. (1999). **Personal Relationships Across Cultures**. London: Routledge.
- Gouveia, V.V., Clemente, M. and Espinoza P. (2003). The Horizontal and Vertical Attributes of Individualism and Collectivism in a Spanish Population. **Journal of Social Psychology**, **143** (1), 43-63.
- Göregenli, M. (1995). Kültürümüz Açısından Bireycilik-Toplulukçuluk Eğilimleri: Bir Başlangıç Çalışması. **Türk Psikoloji Dergisi**, **10** (35), 1-14.
- Gudykunst, W.B., Ting-Toomey, S. and Chua, E. (1988). **Culture and Interpersonal Communication**. Beverly Hills: Sage Publications.
- Hardie, E.A., Kashima, E.S. and Pridmore, P. (2005). The Influence of Relational, Individual and Collective Self-Aspects on Stress, Uplifts and Health. **Self and Identity**, **4**, 1-24.

- Hatfield, E. (1988). Passionate and Companionate Love. In. Sternberg R.J. and Barnes, M.L. (Eds.), **The Psychology of Love**. New Haven: Yale University Press, 191-217.
- Hatfield, E. and Sprecher, S. (1986). Measuring Passionate Love in Intimate Relations. *Journal of Adolescence*, 9, 383-410.
- Hatfield, E. and Rapson R.L. (1993). **Love, Sex and Intimacy: Their Psychology, Biology, and History**. New York: Harper Collins.
- Hatfield E. and Rapson R.L. (1996). **Love and Sex, Cross-Cultural Perspectives**. Boston: Allyn and Bacon.
- Hendrick, C. (1988). A Generic Measure of Relationship Satisfaction. **Journal of Marriage and The Family**, 50 (1), 93-98.
- Hendrick, C. and Hendrick, S. (1986). A Theory and Method of Love. **Journal of Personality and Social Psychology**, 50, 392-402.
- Hendrick, C. and Hendrick, S. (1989). Research on Love: Does It Measure Up? **Journal of Personality and Social Psychology**, 56 (5), 784-794.
- Hendrick, S. and Hendrick, C. (1995). Gender Differences and Similarities in Sex and Love. **Personal Relationships**, 2, 55-65.
- Hendrick, C. and Hendrick, S. (2002). Linking Romantic Love with Sex: Development of the Perceptions of Love and Sex Scale. **Journal of Social and Personal Relationships**, 19 (3), 361-378.
- Hendrick, C. and Hendrick, S. (2006). Measuring Respect in Close Relationships. **Journal of Social and Personal Relationships**, 23 (6), 881-899.
- Hendrick, C. and Hendrick, S. Dicke, A. (1998). The Love Attitudes Scale: Short Form. **Journal of Social and Personal Relationships**, 15 (2), 147-159.
- Heper, M. (1985). **The State Tradition in Turkey**. Walkigton: The Eathen Press.

Hinde, R.A. (1995). A suggested Structure for a Science of Relationships. **Personal Relationships**, 2, 1-15.

Hofstede, G. (2001). **Culture's Consequences. Second Edition.** Beverly Hills: Sage Publication.

Hui, H.C. (1988). Measurement of Individualism – Collectivism. **Journal of Research in Personality**, 22, 17-36.

Hui, H.C. and Triandis, H.C. (1986). Individualism-Collectivism: A Study of Cross-Cultural Researchers. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 17 (2), 255-248.

İmamoğlu, E.O. (1998). Individualism and Collectivism in A Model and Scale of Balanced Differentiation and Integration. **Journal of Psychology**, 132 (1), 1-8.

İmamoğlu, E. O. (2003). Individuation and Relatedness: Not: Opposing but Distinct and Complementary. **Genetic, Social, and General Psychology Monographs**, 129 (4), 367-402.

İmamoğlu, E. O. and Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004a). 1970lerden 1990lara Değerler: Üniversite Düzeyinde Gözlenen Zaman, Kuşak ve Cinsiyet Farklılıkları. **Türk Psikoloji Dergisi**, 14 (44), 1-22.

İmamoğlu, E. O. and Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004b). Self-Construals and Values in Different Cultural and Socioeconomic Contexts. **Genetic, Social, and General Psychology Monographs**, 130 (4), 277-306.

Jankowiak, W.R. and Fischer, E.F. (1992). A Cross- Cultural Perspective on Romantic Love. **Ethnology**, 31, 149-155.

Jöreskog, K. ve Sörbom, D. (2001). **LISREL 8: User's Reference Guide.** Chicago: Scientific Software International.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1980). Individualism and Collectivism. In. J.W. Berry, M.H. Segall and Ç. Kağıtçıbaşı (Eds.), **Handbook of Cross-Cultural Psychology, Vol. 3: Social Behavior and Applications.** Boston: Allyn and Bacon, 1-49.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1990a). **İnsan-Aile-Kültür.** İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990b). Liking the Indigenous and Universalist Orientations. In. Iwawaki, S., Kashima, Y. and Leung, K. (Eds.), **Innovations in Cross-Cultural Psychology**, 29-37. Amsterdam: Swets and Zeitlinger.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996a). **Family and Human Development Across Cultures – A View From the Other Side**. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996b). Özerk-İlişkisel Benlik: Yeni Bir Sentez. **Türk Psikoloji Dergisi**, 11 (37), 36-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). **Kültürel Psikoloji – Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2001). **Development of Self and Competence in Cultural Context**. Second Edition. Wassenaar: NIAS.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2002). Psychology and Human Competence Development. **Applied Psychology: An International Review**, 51 (1), 5-22.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and Relatedness in Cultural Context. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 36 (4), 403-422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (Ed.) (1987). **Growth and Progress in Cross-Cultural Psychology**. Lisse: Swets and Zeitlinger.
- Kağıtçıbaşı, Ç. and Berry, J. W. (1989). Cross-Cultural Psychology: Current Research and Trends. **Annual Reviews Psychology**, 40, 493-531.
- Kalaycı, Ş. (Ed.) (2005). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karadayı, E. F. (1998). **İlişkili Özerklik – Kavramı, Ölçülmesi, Gelişimi, Toplumsal Önemi, Gençlere ve Kültüre Özgü Değerlendirmeler**. Adana: Çukurova Üniversitesi Yay.
- Kanemasa, Y., Taniguchi, J., Daibo, I. and Ishimori, M. (2004). Love Styles and Romantic Love Experiences in Japan. **Social Behavior and Personality**, 32 (3), 265-

- Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004). Self, Identity, Emotional Well-Being Among Turkish University Students. **The Journal of Psychology**, **138** (5), 457-478.
- Karakitapoğlu-Aygün, Z. and İmamoğlu, E.O. (2002). Value Domains of Turkish Adults and University Students. **The Journal of Social Psychology**, **142** (3), 333-351.
- Kashima, E. and Hardie, E.H. (2000). The Development and Validation of the Relational, Individual and Collective Self Aspects (RIC) Scale. **Asian Journal of Social Psychology**, **3**, 19-48.
- Kashima, Y. and Kashima, E. (2001). Individual Differences in the Predictions of Behavioral Intentions. **The Journal of Social Psychology**, **128** (6), 711-720.
- Kashima, Y., Kashima, E., Farsides, T., Kim, U., Strack, F., Werth, L., and Yuki, M. (2004). Culture and Context-Sensitive Self: A Amount and Meaning of Context-Sensitivity of Phenomenal Self Differ Across Cultures. **Self and Identity**, **3**, 125-141.
- Kashima, Y., Kashima, E., Chiu, C., Farsides, T., Gelfand, M. Hong, Y., Kim, U., Strack, F., Werth, L., Yuki, M. and Yzerbyt, V. (2005). Culture, Essentialism, and Agency; Are Individuals Universally Believed to be more Real Entities than Groups. **European Journal of Social Psychology**, **35**, 147-169.
- Keleş, R. (1996). **Kentleşme Politikası**. 3. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kephart W. M. (1967). Some Correlates of Romantic Love. **Journal of Marriage and The Family**, **29**, 470-474.
- Kephart W.M. (1972). **The Family, Society, and The Individual**. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Kim, J. and Hatfield, E. (2004) Love Types and Subjective Well-Being: A Cross-Cultural Study. **Social Behavior and Personality**, **32** (2), 173-182.
- Kim, U., Triandis, H.C., Kağıtçıbaşı, Ç., Choi, S.C. and Yoon, G. (1994). **Individualism and Collectivism: Theory, Method and Applications**. Thousand Oaks: Sage.

- Kitayama, S., Snibbe, A.C., Markus, H.R. and Suzuki, T. (2004). Is There Any "Free" Choice? Self and Dissonance in Two Cultures. **Psychological Science**, 15 (8), 527-533.
- Kitayama, S. and Cohen, D. (Eds.) (2007). **Handbook of Cultural Psychology**. New York: The Guilford Press.
- Knox, D. H. and Sporkowski M. J. (1968). Attitudes of College Students Toward Love. **Journal of Marriage and The Family**, 30 (4), 638-642.
- Kongar, E. (1999). **21. Yüzyılda Türkiye**. 16. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurt, A. (2000). A Comparison of Three Self-Conceptualizations and Scales with Reference to Issues of Culture and Gender. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, The Middle East Technical University, The Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Lalonde, N.R., Hynie, M., Pannu, M. and Tatla, S. (2004). The Role of Culture in Interpersonal Relationships. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 35 (5), 503-524.
- Le, T.N. (2005). Narcissism and Immature Love as Mediators of Vertical Individualism and Ludic Love Style. **Journal of Social and Personal Relationships**, 22 (4), 543-560.
- Lee, J.A. (1973). **The Colors of Love**. Toronto: New Press.
- Lee, J.A. (1974). The Styles of Loving. **Psychology Today**, October, 44-51.
- Lee, J.A. (1988). Love Styles. In R.J. Sternberg and M. L. Barnes (Eds.), **The Psychology of Love** (p.38-67). New Haven: Yale University Press.
- Lehman, D.R., Chiu, C. and Schaller, M. (2004). Psychology and Culture. **Annual Reviews Psychology**, 55, 689-714.
- Li, H.Z. (2002). Culture, Gender and Self-Close-Other(s) Connectedness in Canada and Chinese Samples. **European Journal of Social Psychology**, 32, 93-104.
- Lin, E.J. and Church, A.T. (2004). Are Indigenous Chinese Personality Dimensions Culture-Specific? **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 35 (5), 586-605.
- MacCallum, R.C. and Austin, J.T. (2002). Applications of Structural Equation Modeling in Psychological Research. **Annual Reviews Psychology**, 51, 201-226.

- Madson, L. and Trafimow, D. (2001). Gender Comparison in the Private, Collective and Allocentric Selves. **The Journal of Social Psychology**, **141** (4), 551-559.
- Marar, Z. (2004). **Mutluluk Paradoksu - Özgürlük ve Onaylanma**. Çev. S. Çağlayan. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Mardin, Ş. (1997). **Türkiye’de Toplum ve Siyaset Makaleler 1**, Der. M. Türköne, T. Önder, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Markus, H.R. and Kitayama, S. (1991). Culture and The Self: Implications for Cognition Emotion and Motivation. **Psychological Review**, **98**, 224-253.
- Markus, H.R. and Kitayama, S. (2003). Culture, Self, and Reality of the Social. **Psychological Inquiry**, **14** (3 and 4), 277-283.
- Mascolo, F.M., Misra, G. and Rapisardi, C. (2004). Individual and Relational Conceptions of Self in India and The United States. **New Directions for Child and Adolescent Development**, **104**, 9-26.
- Masuda, M. (2003). Meta-Analyses of Love Scales: Do Various Love Scales Measure the Same Psychological Constructs? **Japanese Psychological Research**, **45** (1), 25-37.
- Matsumoto D. (1994). **People Psychology from Cultural Perspective**. California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Matsumoto, D. (1999). Culture and Self: An Empirical Assessment of Markus and Kitayama’s Theory of Independent and Interdependent Self-Construals. **Asian Journal of Social Psychology**, **2**, 289-310.
- Matsumoto, D. (2000). **Culture and Psychology People Around the World**. Second Edition. Belmont: Wadsworth / Thomson Learning.
- Matsumoto, D. and Yoo, S.H. (2006). Toward a New Generation of Cross-Cultural Research. **Cross-Cultural Research**, **1** (3), 234-250.
- Medora, N.P., Larson, J.H., Hortaçsu, N. and Dave, P. (2002). Perceived Attitudes Towards Romanticism; A Cross-Cultural Study of American,

- Asian-Indian, and Turkish Young Adults. **Journal of Comparative Family Studies**, **33** (2), 155-179.
- Montgomery, M.J. and Sorell, G.T. (1997). Differences in Love Attitudes Across Family Life Stages. **Family Relations**, **46** (1), 55-61.
- Miller, J.G. (1994). Cultural Diversity in the Morality of Caring: Individually-Oriented Versus Duty-Oriented Interpersonal Codes. **Cross-Cultural Research**, **28**, 3-39.
- Myers, J.E. and Shurts, W.M. (2002). Measuring Positive Emotionality: A Review of Instruments Assessing Love. **Measurement and Evaluation in Counseling and Development**, **34**, 238-254.
- Neto, F. (1993). Love Styles and Self Representations. **Personality and Individual Differences**, **14**, 795-803.
- Neto, F. (1994). Love Styles Among Portuguese Students. **The Journal of Psychology**, **128** (5), 613-616.
- Neto, F. (2005). The Satisfaction with Love Life Scale. **Measurement and Evaluation in Counseling and Development**, **38**, 2-13.
- Neto, F. (2007). Love Styles: A Cross-Cultural Study of British, Indian, and Portuguese College Students, **Journal of Comparative Family Studies**, **38** (3), 239-254.
- Neto, F., Mullet, E., Deschamps, J.C., Barros, J., Benvindo, R., Camino, L., Falconi, A., Kagibanga, V. and Machada, M. (2000). Cross-Cultural Variations in Attitudes toward Love. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, **31** (5), 626-635.
- Noller, P. (1996). What is This Thing Called Love? Defining the Love that Supports Marriage and Family. **Personal Relationships**, **3**, 97-115.
- Onur, B. (1985). **Kadın, Gençlik ve Cinsellik**. İstanbul: Gür Yayınları.
- Onur B. (2005). **Anılardaki Aşklar Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi**. İstanbul: Kitap Yayınları.
- Liljeström, R. and Özdalga, E. (Eds) (2002). **Autonomy and Dependence in the Family**. İstanbul: Swedish Research Institute.

- Parkes, L., Schneider, S.K. and Bochner, S. (1999). Individualism-Collectivism and Self-Concept: Social or Contextual. **Asian Journal of Social Psychology**, **2**, 367-383.
- Philbrick, J.L. and Opolot, J.A. (1980). Love Style: Comparison of African and American Attitudes. **Psychological Reports**, **46**, 286.
- Philbrick, J.L. and Stones, C.R. (1988). Love- Attitudes of White South African Adolescents. **Psychological Reports**, **62**, 17-18.
- Rosenman, M.F. (1978). Liking, Loving, and Styles of Loving. **Psychological Reports**, **42**, 1243-1246.
- Rubin, Z. (1970). Measurement of Romantic Love. **Journal of Personality and Social Psychology**, **16** (2), 265-273.
- Rubin, Z. (1988). Preface. In. Sternberg R.J. and Barnes, M.L. (Eds.), **The Psychology of Love**. New Haven: Yale University Press, VII-XII.
- Rubin, Z. (Ed.) (1974). **Doing Unto Others**. New Jersey: Prentice Hall.
- Rubin, Z., Peplau L.A. and Hill, C.T. (1981). Loving and Leaving: Sex Differences in Romantic Attachments. **Sex Roles**, **7** (8), 821-835.
- Sato, T. and Cameron, J.E. (1999). The Relationship Between Collective Self-Esteem and Self-Construal in Japan and Canada. **The Journal of Social Psychology**, **139** (4), 426-435.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., and Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. **Methods of Psychological Research Online**, **8** (2): 23-74
- Schott, G.R. and Bellin, W. (2001). The Relational Self-Concept Scale: A Context- Specific Self- Report Measure for Adolescents. **Adolescence**, **36** (141), 85-103.
- Schwartz, S.H. (1990). Individualism-Collectivism. Critique and Proposed Refirements. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, **21**, 139-157.
- Seçkin, K.B. (1996). A Narrative Analysis of the Construction of Self in a Group of Turkish University Undergraduates: A Self Amidst Tradition

and Change. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Shaver, P.R., Morgan, H.J. and Wu S. (1996). Is Love A "Basic" Emotion? **Personal Relationships**, **3**, 81-96.

Simonnet, D., Courtin, J., Veyne, P., Goff, J.L., Solé, Ozouf, M., Corbin, A., Sohn, A.M., Bruckner, P. and Ferney, A. (2004). **Aşkın En Güzel Tarihi**. Çev. S. Özen. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Singelis, T. (1994). The measurement of Independent and Interdependent Self-Construals. **Personality and Social Psychology Bulletin**, **20**, 580-591.

Sprecher, S., Aron, A., Elaine, H., Cortese, A., Potapova, E. and Levistkaya, A. (1994). Love : American Style, Russian Style and Japanese Style. **Personal Relationships**, **1**, 349-369.

Sternberg, R.J. (1986). A Triangular Theory of Love. **Psychological Review**, **93** (2), 119-135.

Sternberg, R.J. (1988). Triangulating Love. In R.J. Sternberg, M. L. and Barnes (Eds.), **The Psychology of Love** (p.119-138). New Hawen: Yale University Press.

Sternberg, R.J. (1998). **Cupid's Arrow**. Cambridge: Cambridge University Press.

Sternberg, R.J. and Barnes, M.L. (Eds.) (1988). **The Psychology of Love** New Hawen: Yale University Press.

Sternberg, R.J. and Grajek, S. (1984). The Nature of Love. **Journal of Personality and Social Psychology**, **47** (2), 312-329.

Stones, C.R. (1986). Love Styles Revised: A Cross-National Comparison with Particular Reference to South Africa. **Human Relations**, **39** (4), 379-382.

Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulama. **Türk Psikoloji Yazıları**, **3** (6), 49-73.

- Şimşek, Ö. (2007). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Ekinoks Yayın Dağıtım.
- Triandis, H.C. (1989). The Self and Social Behavior in Differing Cultural Context. **Psychological Review**, **96** (3), 506-520.
- Triandis, H.C. (1995). **Individualism-Collectivism**. Boulder: Westview Press.
- Triandis, H.C. (1999). Cross-Cultural Psychology. **Asian Journal of Social Psychology**, **2**, 127-143.
- Triandis, H.C. (2000). Dialectics between Cultural and Cross-cultural Psychology. **Asian Journal of Social Psychology**, **3**, 185-195.
- Triandis, H.C. (2001). Individualism-Collectivism and Personality. **Journal of Personality**, **69** (6), 907-924.
- Triandis, H.C. and Suh, E.M. (2002). Cultural Influences on Personality. **Annual Reviews Psychology**, **53**, 133-160.
- Tuncer, G. (2005). The Self in Family Context and Traditional Family Values on Attitudes toward Paternalistic Leadership Styles. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uleman, J.S., Rhee, E., Bardoliwalla, N., Semin, G. and Toyoma, M. (2000). The Relational Self: Closeness to Ingroups Depends on Who They are, Culture, and the Type of Closeness. **Asian Journal of Social Psychology**, **3**, 1-17.
- Uskul, A.K., Hynie, M. and Lalonde, R.N. (2004). Interdependence as a Mediator Between Culture and Interpersonal Closeness for Euro-Canadians and Turks. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, **35** (2), 174-191.
- Vandewiele M. and Philbrick, J.L. (1983). Attitudes of Senegalese Students Toward Love. **Psychological Reports**, **52**, 915-918.

- (Verkuyten M. and Masson, K. (1996). Culture and Gender Differences in the Perception of Friendship by Adolescent. **International Journal of Psychology**, **31** (5), 207-217.
- Waller N.G. and Shaver P. R. (1994). The Importance of Nongenetic Influences on Romantic Love Styles: A Twin- Family Study. **Psychological Science**, **5** (5), 268-274.
- Watts, S. and Stenner, P. (2005). The Subjective Experience of Partnership Love: A Q Methodological Study. **British Journal of Social Psychology**, **44**, 85-107.
- Wilson, G.D. and McLaughlin, C. (2002) **Aşk Bilimi**. Çev. T. Er. İstanbul: Çitlembik Yayınları.
- Yılmaz, O. (2005). **Aşkın Evrimi**. Üçüncü Baskı. İstanbul: Ceylan Yayınları.
- Yum, Y. (2004). Culture and Self-Construal as Predictors of Responses to Accommodative Dilemmas in Dating Relationships. **Journal of Social and Personal Relationships**, **21** (6), 817-835.

EKLER

Ek.1

ANKARA İLİ YERLEŞİM BÖLGELERİNİN
SOSYO-EKONOMİK GELİŞİM DÜZEYİ GRUPLAMA
LİSTESİ

MAH_ADİ	GELİSMİS
1. SULTAN MURAT	3
AHİLER	2
AKALAR	3
AKBAS	3
AKKÖPRÜ	1
AKTAS	2
ALEMDAG	3
ALI ERSOY	3
ALPASLAN	3
ALTINBAS	2
ALTINPARK	2
ALTINTAS	2
ANAFARTALAR	1
ATIFBEY	3
ATILLA	3
AYDINLIKEVLER	2
BAGLARIÇI	3
BARAJ	3
BASKIR	3
BASPINAR	3
BATTALGAZI	2
BESİKKAYA	2
BOZKURT	2
CEMAL BEY	3
DEMİRFİRKA	2
DEMİRTAS	2
DEREBOYU	3
DOĞANBEY	1
DOĞANSEHIR	2
DOĞANTEPE	2
DOĞU	3
ENGÜRÜ	2
ENVERPASA	3
EVLİYAÇELEBİ	3
FATİH	3
FAZİL AHMET PASA	3
FAZİLET	3
FERMANLILAR	3
FERUDUN ÇELİK	3
FEVZİ PASA	2
GÖKÇENEFE	2
GÜLPINAR	3
GÜLTEPE	2
GÜNDOĞDU	3
GÜNESEVLER	3
HACILAR	2
HAYRİ ARTMANLAR	3

HÜRRİYET	3
INKILAP	2
ISTIKLAL	1
IZZETTİN	3
İÇKALE	2
KARAKUM	3
KARAPÜRÇEK	3
KARTALLAR	3
KEMAL ZEYTİNOĞLU	2
KILIÇARSLAN	2
KIZILELMA	2
KOYUN PAZARI	1
KÖPRÜBASİ	2
MEYDAN	2
MISAKI MİLLİ	3
NAZİM BEY	3
NECATİ BEY	2
OGUZ	2
ORHANGAZİ	3
PAZAR	3
PEÇENEK	2
PLEVNE	2
SAKALAR	3
SAKARYA	1
SENYURT	2
SERVER SOMUNCUOĞLU	2
SEYFİ DEMİR SOY	3
SİGİNAKLAR	3
SİNAN PASA	3
SİTELER	1
SOKULLU	2
SÜTEPE	2
SÜKRİYE	3
SÜMER	2
TABAKHANE	2
TURAN	3
TURGUTREİS	3
ULUBATLI HASAN	2
ULUBEY	2
YALÇINKAYA	3
YAMAÇ	3
YAVUZ SELİM	3
YEGENBEY	3
YENİ HAYAT	3
YENİ TURAN	3
YENİCE	3
YİĞİTLER	3
YILDIRIM BEYAZIT	3
YILDIZTEPE	2
YILMAZLAR	3
YUNUSEMRE	2
ZİRAAT	1
ZÜBEYDE HANIM	3
ZÜL FAZİL	3

ÇALISKANLAR	3
ÇAMLIK	2
ÇANDARLI	2
ÇESME	3
ÇIMENTEPE	2
ÖNCÜLER	3
ÖNDER	3
ÖRNEK	2
ÖZBEKLER	3
ÖZGEN	3
ÖZGÜRLÜK	3
ÖZTÜRK	2
ÜLKÜ	1
30 AGUSTOS	3
ALSANCAK	3
ALTAY	1
BAHÇEKAPI	2
ELVAN	2
EMIRYAMAN	2
ERLER	3
ETILER	3
ISTASYON	2
KAZIM KARABEKIR	2
PIYADE	2
SEHIT OSMAN AVCI	1
SEKER	3
SEYH SAMIL	1
SÜVARI	3
TOPÇU	3
TUNAHAN	2
YESILOVA	3
ESENTEPE	2
MODERN	2
SERAFETTIN YILMAZ	2
YENI	2
AYDIN	2
BAHÇELIEVLER	1
ERCAN	2
GAZIOSMANPASA	2
KARSIYAKA	2
MERKEZ	3
SAFAK	2
SEGMENTLER	3
SEHITEMRAH	3
19.May	3
ADNAN MENDERES	2
AKTEPE	3
ALPARSLAN	2
ASAGI EGLENCE	2
ATAPARK	3
AYVALI	3
AYYILDIZ	1
BADEMLIK	2
BAGLARBASII	3

BASINEVLERI	2
CUMHURİYET	2
EMRAH	1
ESERTEPE	3
ETLİK	1
FATİH	3
GÜMÜSDERE	2
GÜZELYURT	3
GÜÇLÜKAYA	1
HASKÖY	2
HISAR	2
INCIRLI	1
KAFKAS	2
KALABA	2
KAMILOCAK	1
KANUNI	3
KARAKAYA	2
KARARGAHEPE	1
KARSIYAKA	2
KARYAGDI	2
KAVACIK SUBAYEVLERI	1
KUSCAGIZ	3
KÖSK	2
MERKEZ	1
OSMANGAZI	3
OVACIK	3
PINARBASI	2
SANCAKTEPE	3
SEFKAT	1
SEHIT KUBILAY	3
SENLİK	1
SENYUVA	3
TEPEBASI	2
UFUKTEPE	3
UYANIS	2
YAKACIK	1
YAVUZ SULTAN SELİM	2
YAYLA	2
YESILTEPE	3
YESİLÖZ	2
YUNUS EMRE	1
YÜKSELTEPE	3
ÇALDIRAN	2
ÇİÇEKLI	2
AKÇAY	3
ARPALIK	3
ESENTEPE	2
ISMETPASA	3
KARSIYAKA	2
KEMALPASA	3
YENICE	1
ABIDINPASA	2
AKDERE	3
AKSEMSEDDIN	2

ALTIAGAÇ	2
ANAYURT	3
ARAPLAR	3
ASIK VEYSEL	2
BAHÇELERİÇİ	3
BAHÇELERÜSTÜ	3
BALKIRAZ	1
BASAK	3
BOGAZIÇI	3
BOSTANCIK	3
CENGİZHAN	3
DEMIRLIBAHÇE	1
DERBENT	3
DOSTLAR	3
DURALI ALIÇ	3
DUTLUK	2
EGE	3
EKIN	2
FAHRI KORUTÜRK	2
FATİH	2
GENERAL ZEKI DOĞAN	2
GÜLSEREN	3
GÜLVEREN	2
HARMAN	3
HÜREL	3
HÜSEYİN GAZİ	3
KARAAGAÇ	3
KARTALTEPE	3
KAYAS	3
KAZIM ORBAY	3
KUTLU	3
KÖSTENCE	3
KÜÇÜK KAYAS	3
MEHTAP	3
MISKET	3
MUTLU	3
PEYAMI SEFA	2
PTT EVLERİ	3
S.CENGİZ TOPEL	3
SAFAKTEPE	2
SAHAP GÜRLER	3
SAHİNTEPE	1
SAİMEKADIN	2
SİRİNTEPE	2
TEPECİK	3
TUZLUÇAYIR	2
TÜRKÖZÜ	3
YATIK MUŞLUK	3
YENİ BAYINDIR	3
YESİLBAYIR	3
YILDIRIMBEYAZIT	2
YUKARI İMROHOR	3
ÇAGLAYAN	3
ÇİGLİTEPE	2

ÜREGİL	2
ATATÜRK	1
FATİH	2
GAZİ OSMANPASA	1
ISTASYON	3
MARASAL ÇAKMAK	2
MARASALÇAKMAK	2
MENDERES	2
PINARBASI	2
PLEVNE	3
TANDOGAN	2
ULUBATLI HASAN	2
X	2
YUNUS EMRE	2
25.Mar	1
ANADOLU	2
ASAGI YAHYALAR	3
AVCILAR	2
BARIS	2
BARISTEPE	2
BATI SITESI	1
BESTEPELER	1
BURÇ	3
DEMET	1
DEMET LALE	1
DEMETGÜL	1
EMNIYET	1
ERGAZI	1
ERGENEKON	2
ESENTEPE	2
GAYRET	1
GAZI	1
GÜVENTEPE	3
GÜZELYAKA	2
ILKYERLESİM	1
İNÖNÜ	2
ISINLAR	1
IVEDİK	3
KALETEPE	3
KARDELEN	2
KARSIYAKA	2
KAYALAR	3
KENTKOOP	2
KONUT KENT	2
KORU	1
MACUN	2
MEHMET AKIF ERSOY	2
OSTİM	2
PAMUKLAR	3
PROF.DR. AHMET TANER	2
RAGİP TÜZÜN	1
TEPEALTI	2
UGUR MUMCU	1
VARLIK	1

YAHYALAR	2
YENI BATI	2
YENIKENT	2
YENIÇAG	1
YESIL EVLER	2
YUKARI YAHYALAR	3
YUNUS EMRE	1
ÇAMLICA	1
ÇARSI	2
ÇIGDEMTEPE	3
ÖZEVLER	2
ÜMIT	2
100.YIL	2
50.YIL	3
AKPINAR	2
ANITTEPE	1
ARKA TOPRAKLIK	2
ASAGI DIKMEN	1
ASAGI IMRAHOR	3
ASAGI ÖVEÇLER	3
ASIKPASA	3
ATA	3
AYDINLAR	2
AYRANCI	1
AZIZIYE	1
BADEMLIDERE	2
BAGCILAR	2
BAHÇELIEVLER	1
BALGAT	1
BARBAROS	1
BAYRAKTAR	2
BIRLIK	1
BOZTEPE	3
BÜYÜKESAT	1
CEBECI	1
CEVIZLIDERE	2
CUMHURİYET	1
DEVLET	1
DILEKLER	2
DOGUS	1
EHLIBEYT	2
EMEK	1
ERTUGRULGAZI	2
ERZURUM	1
ESATOGLU	1
ETI	1
FAKÜLTELER	1
FIDANLIK	1
GAZIOSMANPASA	1
GÖKKUSAGI	3
GÖKTÜRK	3
GÜVEN	1
GÜZELTEPE	1
HARBIYE	3

HILAL	3
HUZUR	1
ILERI	2
ILKADIM	1
ILKER	3
INCESU	1
ISÇI BLOKLARI	2
KARAKUSUNLAR	2
KARAPINAR	2
KAVAKLIDERE	1
KAZIM ÖZALP	1
KEKLIK PINARI	2
KIRKKONAKLAR	3
KIZILAY	1
KIZILIRMAK	3
KOCATEPE	1
KORKUTREIS	1
KÜLTÜR	1
KÜÇÜKESAT	1
MALAZGIRT	3
MALTEPE	1
MEBUSEVLERI	1
MESRUTİYET	1
METIN AKKUS	2
METIN OKTAY	3
MIMAR SINAN	3
MUHSIN ERTUGRUL	1
MURAT	2
MUSTAFA KEMAL	1
MÜRSEL ULUÇ	1
NACI ÇAKIR	2
NAMIK KEMAL	1
NASUH AKAR	1
OGUZLAR	1
ORAN	1
ORTA IMRAHOR	3
ORTADOĞU	2
OSMAN TEMİZ	3
REMZİ OĞUZ	1
SAGLIK	1
SANCAK	3
SEHİT CENGİZ KARACA	1
SEHİT CEVDET ÖZDEMİR	1
SEYRAN	2
SOKULLU MEHMET PASA	1
SÖĞÜTÖZÜ	2
TINAZTEPE	1
TOPRAKLIK	2
UMUT	1
YESILKENT	3
YILDIZEVLER	1
YUKARI BAĞÇELİEVLER	1
YUKARI DIKMEN	3
YUKARI ÖVEÇLER	3

YÜCETEPE	1
ZAFERTEPE	3
ÇAMLITEPE	1
ÇANKAYA	1
ÇAY YOLU	1
ÇUKURAMBAR	2
ÖN CEBECİ	1
ÖVEÇLER	3

Ek. 2

Sevgili arkadaşlar,

Genç yetişkinlerin aşk biçimleri ve benlik tiplerini betimleme amacı taşıyan, doktora tezimi hazırlamaya yönelik bilimsel bir araştırma yapıyorum. Soruları dikkatle okuyunuz ve size uygun yanıtları işaretleyiniz. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Bu nedenle lütfen yanıtlarınızda dürüst olunuz.

Yanıtlarınız tamamen gizli kalacaktır. Araştırmaya katıldığınız için teşekkürler.

Araş. Gör. Hülya Ercan
Ankara Üniversitesi EBF Fakültesi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
3. En son mezun olduğunuz eğitim kurumu nedir?
() İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü
4. Oturduğunuz semt ve mahalle (belirtiniz):
.....
5. Karşı cinsle (duygusal) ilişki deneyiminiz var mı?
() Evet () Hayır
6. Bir önceki soruya cevabınız evet ise bu (duygusal) ilişkilerin toplam sayısını belirtiniz:

*Bundan sonraki sorulara vereceğiniz yanıtı varsa **şu anda devam eden ilişkinizi** (ya da devam eden ilişkilerinizden birini) yoksa **en son ilişkinizi göz önünde bulundurarak cevaplayınız.***

7. Söz konusu ilişkinin statüsü nedir?
() Flört (Çıkma)
() Sözlü
() Nişanlı
() Evli
() Diğer (Belirtiniz):
8. Sözünü ettiğiniz partnerinizle olan (duygusal) ilişkinizin ne kadar zamandır devam ettiği (Yıl ve ay olarak): yıl ay
9. Bu ilişkinizin devam edip etmediği: () Evet devam ediyor () Hayır devam etmiyor

Ek.3

AŞKA İLİŞKİN TUTUMLAR ÖLÇEĞİ (LAS)

Sizden genel olarak, birlikte olduğunuz kişiyi düşünerek her ifadeyi değerlendirmeniz istenmektedir. **Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyup ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne derece yansıttığını, her ifadenin karşısında bulunan ve sizin için en uygun olan boşluğu işaretleyiniz.**

	Kesinlikle yanlış	Yanlış	Kararsızım	Doğru	Kesinlikle doğru
1. Birlikte olduğum kişi bana ilgi göstermediğinde, kendimi baştan aşağıya hasta hissedirim.					
2. Birlikte olduğum kişi diğer insanlarla yaptığım bazı şeyleri bilseydi, bozulurdu.					
3. Onun benimle ilgili bilmediği şeylerin onu incitmeyeceğine inanıyorum.					
4. Birlikte olduğum kişi için her şeye katlanırım.					
5. Birlikte olduğum kişiyi seçerken göz önünde bulundurduğum temel şey, ailem üzerinde nasıl bir etki bırakacağıdır.					
6. Birlikte olduğum kişinin başka biriyle de birlikte olduğundan kuşkulanırsam, rahat edemem.					
7. Arkadaşlığımız zamanla aşka dönüştü.					
8. Birlikte olduğum kişi ve ben fiziksel olarak tam bir uyum içerisindeyiz.					
9. Birlikte olduğum kişinin mutluluğunu kendi mutluluğumun önüne koymadıkça mutlu olamam.					
10. Ona aşık olduğumdan beri başka herhangi bir şey üzerinde yoğunlaşmakta güçlük çekiyorum.					
11. Birlikte olduğum kişiyi seçerken dikkate aldığım faktörlerden biri, mesleki yaşantım					

üzerinde nasıl bir etkisi olacağı idi.					
12. Birlikte olduğum kişi ideal fiziksel güzellik/ yakışıklılık standartlarıma uygun.					
13. Birlikte olduğum kişinin isteklerini yerine getirebilmesi için genellikle kendi isteklerimden özveride bulanmaya hazırım.					
14. Aşk ilişkimiz iyi bir arkadaşlıktan doğduğu için çok doyum vericidir.					
15. Birlikte olduğum kişi bir süre bana ilgi göstermezse bazen ilgisini tekrar çekmek için aptalca şeyler yaparım.					
16. Birbirimizi gerçekten anlıyoruz.					
17. Birlikte olduğum kişi ve çok sayıda başkalarıyla 'aşk oyunu' oynamaktan hoşlanırım.					
18. Birlikte olduğum kişiyle yoğun bir ilişkiye girmeden önce çocuk sahibi olmamız durumunda onun kalıtsal özellikleri ile benimkinin ne kadar uyumlu olduğunu bulmaya çalışırım.					
19. Bazen onun öteki sevgililerim hakkında bilgi edinmesini engellemek zorunda kalırım.					
20. Birlikte olduğum kişiyi seçerken en önemli faktör, onun iyi bir anababa olup olamayacağı idi.					
21. Birlikte olduğum kişiye acı çektirmektense kendim acı çekmeyi tercih ederim.					
22. Uzun süreli bir arkadaşlıktan doğduğu için aşkımız aşkların en iyisidir.					
23. Birbirimiz için yaratıldığımızı düşünüyorum.					
24. Aşkımız gizemli, mistik bir duygu değil, gerçek bir arkadaşlıktır.					

Ek.4

İLİŞKİSEL- BİREYCI-TOPLULUKÇU BENLİK ÖLÇEĞİ (RIC)

Aşağıda, insanların kendilerini tanımlamak üzere kullandıkları bir grup ifade verilmektedir. Her bir ifadeyi okuyun ve her bir ifadenin sizi ne kadar yansıttığı/sizin için doğru olduğu konusunda en uygun rakamsal karşılığı daire içine alınız. Verilen seçenekler arasında doğru ya da yanlış yanıt bulunmamaktadır. Her bir ifade için çok fazla zaman harcamayınız ancak **genellikle nasıl düşündüğünüze** işaret eden yanıtı veriniz.

1	2	3	4	5	6	7
Beni yansıtmıyor/ Benim için doğru değil						Beni yansıtıyor/ Benim için çok doğru

ÖRNEK

- Eğer, yaptığım bir şeyden dolayı bir gazetede benden övgüyle söz edilirse bundan gurur duyarım

Bu ifade sizi **tam** olarak yansıtıyorsa 7,

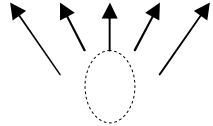
1 2 3 4 5 6 **7**

Bu ifade sizi **hiç** yansıtmıyorsa 1,

1 2 3 4 5 6 7

Bu ifade sizi **hiç ya da tam arasında** yansıtıyorsa derecesine göre 2, 3, 4, 5 ya da 6'yı işaretleyiniz.

1 2 3 4 5 6 7

1. Hayattaki en önemli şeyin **kişisel dürüstlüğe sahip olmak/kendime karşı dürüst olmak** olduğunu düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6 7
2. Hayattaki en önemli şeyin **benim için önemli olan kişilerle iyi kişisel ilişkilere sahip olmak** olduğunu düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6 7
3. Hayattaki en önemli şeyin **grubumun (okulum, dini örgütüm, klubüm, komşularım ve topluluğum gibi) refahını artıracak nedenler için çalışmak** olduğunu düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6 7
4. Çocuklarıma **kendilerini tanımalarını ve biricik bir birey olarak kendi potansiyellerini geliştirmelerini** öğretirdim. 1 2 3 4 5 6 7
5. Çocuklarıma **arkadaşlarına karşı ilgili ve onların gereksinimlerine karşı duyarlı olmalarını** öğretirdim. 1 2 3 4 5 6 7
6. Çocuklarıma ait oldukları gruba sadık olmalarını öğretirdim. 1 2 3 4 5 6 7
7. Kendimi **kendine yeten biri, bir birey** olarak görürüm. 1 2 3 4 5 6 7
8. Kendimi **iyi bir partner (sevgili, nişanlı, eş) ve arkadaş** olarak görürüm. 1 2 3 4 5 6 7
9. Kendimi **grubumun iyi bir üyesi** olarak görürüm. 1 2 3 4 5 6 7
10. Onurun **kendime karşı dürüst olmakla** elde edebileceğini düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6 7
11. Onurun **kişisel ilişkilerimin olduğu insanlara karşı dürüst olmakla** elde edebileceğini düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6 7
12. Onurun akrabalar, çalışma grubu, dini ya da sosyal gruplar gibi **içinde yer aldığım gruplara karşı dürüst olmakla** elde edebileceğini düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6 7

13. Bir kişiyi eğer görev için belirtilen **kişisel sorumlulukları alırsa**, kurum için iyi bir çalışan olarak kabul ederim. 1 2 3 4 5 6 7
14. Bir kişiyi eğer **diğer meslektaşlarıyla iyi geçinir ve işbirliği içinde çalışırsa**, kurum için iyi bir çalışan olarak kabul ederim. 1 2 3 4 5 6 7
15. Bir kişiyi eğer **örgütünün ya da çalışma grubunun gelişimi için çalışırsa**, kurum için iyi bir çalışan olarak kabul ederim. 1 2 3 4 5 6 7
16. Benim için en tatmin edici etkinlik **kendim için** bir şeyler yapmaktır. 1 2 3 4 5 6 7
17. Benim için en tatmin edici etkinlik **benim için önemli olan kişiler için** bir şeyler yapmaktır. 1 2 3 4 5 6 7
18. Benim için en tatmin edici etkinlik **grubum için** bir şeyler yapmaktır. 1 2 3 4 5 6 7
19. Önemli bir kişisel karar almam gerektiğinde, **kendime** gerçekten en çok yapmak istediğim şeyi sorarım. 1 2 3 4 5 6 7
20. Önemli bir kişisel karar almam gerektiğinde, **partnerim ya da en iyi arkadaşım**la konuşurum. 1 2 3 4 5 6 7
21. Önemli bir kişisel karar almam gerektiğinde, **ailem ya da akrabalarım**la konuşurum. 1 2 3 4 5 6 7
22. Bir konsere gittiğim zaman, müzikten keyif almanın **çok kişisel bir deneyim** olduğunu hissederim. 1 2 3 4 5 6 7
23. Bir konsere gittiğim zaman, **eğer ahbaplarım (partnerim, arkadaşım, konuklarım) da ondan keyif alıyorsa**, keyif aldığımı hissederim. 1 2 3 4 5 6 7
24. Bir konsere gittiğim zaman, **grubun parçası olmaktan dolayı** kendimi iyi hissederim. 1 2 3 4 5 6 7

25. Kendimle ilgili en çok önemseydiğim şey, **kendimle olan ilişkimdir.** 1 2 3 4 5 6 7
26. Kendimle ilgili en çok önemseydiğim şey, **özel bir kişiyle olan ilişkimdir.** 1 2 3 4 5 6 7
27. Kendimle ilgili en çok önemseydiğim şey, **grubumla olan ilişkimdir.** 1 2 3 4 5 6 7